

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

20-21 січня 2022 року
(частина II)

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

**IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

**20-21 січня 2022 року
(частина II)**

**Львів
2022**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 січня 2022 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2022. – 76 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Актуальні проблеми сучасної науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ	5
<i>Блохін О.В.</i> РІСТРЕГУЛЮЮЧІ МЕТАБОЛІТИ <i>STREPTOMYCES NETROPIS</i> УКМ АС-2186.....	5
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ.....	6
<i>Василюк М.В., Михайлюк В.А., Федонюк В.В.</i> ВІТРОВИЙ РЕЖИМ НА ВОЛИНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	6
<i>Ткач О.В., Сарнавський С.П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ГІДРОЛОГІЧНОГО РЕЖИМУ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ПСЕЛ.....	8
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ.....	10
<i>Захарова О.О.</i> ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	10
<i>Кравчук В.С.</i> РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ.....	12
<i>Левецька Я.В.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНУ	13
<i>Смірнова К.В., Темірева О.Д.</i> ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ УЧАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД	14
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	16
<i>Tsapenko O.A.</i> THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON THE PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR LOGISTICS	16
<i>Боднар Д.-Д.В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	17
<i>Божидарнік Т.В., Білик О.С.</i> ОСВІТА ТА БІЗНЕС: ВЕКТОРИ СПІВПРАЦІ	20
<i>Боковець В.В., Новак І.Г.</i> ІННОВАЦІЇ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	21
<i>Галан Л.В., Шаталова К.Б.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	23
<i>Гуменюк Д.А.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ	24
<i>Добровольська М.В.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ НОВИХ ПРОДУКТІВ ПІДПРИЄМСТВА	26
<i>Ковальчук Т.Б.</i> «СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПРИКЛАДІ ДАСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ».....	28
<i>Кретов Ю.О., Мозгова Г.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОКОЛІННЯ Z НА ЗМІНИ В МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ	30
<i>Левкович О.В., Калашнікова Ю.М.</i> ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN НА ФІНАНСОВУ ЕКОСИСТЕМУ	32
<i>Левчинський Д.Л., Каширнікова І.О.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ВПЛИВОМ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	33
<i>Новіченко М.А.</i> СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	34
<i>Панова А.Л.</i> ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ.....	37
<i>Панченко Н.В.</i> НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	38

<i>Савчук О.В.</i> АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ AGROTECH	40
<i>Сичук О.В.</i> ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “НЕДЕРЖАВНИЙ ПЕНСІЙНИЙ ФОНД”	42
<i>Тюлькіна К.О., Михайлевська А.С., Кіосе К.Г.</i> АНАЛІЗ СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	44
<i>У Чао</i> АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	47
<i>Холодова Л.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	47
<i>Чередніченко М.О.</i> ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	49
<i>Швидка О.П., Сікорська М.В.</i> СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ГАЗУ В УКРАЇНІ	52
ІСТОРИЧНІ НАУКИ	55
<i>Котляров П.М.,</i> КОЛЕКТИВНІ ПОРТРЕТИ ДОБИ РЕНЕСАНСУ ТА РЕФОРМАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПАМ’ЯТІ	55
<i>Ребенок В.Р.</i> РОЛЬ «ДОКТРИНИ НІКСОНА» ДЛЯ ІРАНУ 1969-1976 РР.	56
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	58
<i>Антоненко В.М., Сервачук М.О.</i> ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕСІЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ДЕРЖАВИ	58
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....	60
<i>Бляхарський О.В., Гайдученко В.І.</i> СУКТІСНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	60
<i>Семенюк А.К.</i> ПСИХОГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	62
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ	64
<i>Матусяк М.В., Квасневський О.А.</i> ОЦІНКА ВПЛИВУ БІОТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА РІСТ І РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ М. ВІННИЦІ	64
ТЕХНІЧНІ НАУКИ	67
<i>Веселов О.О.</i> ПЛАНУВАННЯ РУХУ ОБ’ЄКТІВ У 2D-ПРОСТОРІ З НЕВИЗНАЧЕНИМИ ПЕРЕШКОДАМИ	67
<i>Сахнюк І.О., Кириленко Л.В., Битков М.Х.</i> ЩОДО ЧИННОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 ТА ДСТУ ISO/IEC 17025:2017. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПРОБУВАЛЬНИХ ТА КАЛІБРУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ	68
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	70
<i>Білогора О.М.</i> ГРАФІЧНІ ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ: ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ	70
<i>Бойко М.І.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОТУЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО ОПИТУВАННЯ)	71
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	73
<i>Нікітенко Л.О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО СУБ’ЄКТІВ ДЕМОКРАТІЇ.....	73
<i>Шляняк А.В.</i> РОЛЬ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У ФОРМУВАННІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ	74

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Блохін О.В.,
студент, спеціальність «Біологія (Мікробіологія, імунологія)»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»,
науковий керівник: **Білявська Л.О.,** д.б.н., с.н.с.,
Інститут мікробіології і вірусології НАН України

РІСТРЕГУЛЮЮЧІ МЕТАБОЛІТИ *STREPTOMYCES NETROPSIS* УКМ АС-2186

Актинобактерії широко поширені в природі, і особлива увага приділяється їх ролі у виробництві різноманітних біологічно активних вторинних метаболітів [1]. Випробування зразків ґрунту показують, що актиноміцети можуть бути різноманітними залежно від клімату, місцевості, в якій вони ростуть, сухості ґрунту та якості ґрунту. Відомо, що рід *Streptomyces* sp. є найважливішою екологічною групою, представляючи до 90% усіх ґрунтових актиноміцетів. Сполуки синтезовані стрептоміцетами проявляють ряд біологічних активностей, а не лише антибіотичні. Було виявлено, що їх метаболіти можна розділити на чотири класи: (1) регулятори, вони включають в себе фактори росту, морфогенні агенти та сидерофори, а також ризобії о сприяють розвитку рослин; (2) антагоністи, до них належать протипротозойні, антибактеріальні, протигрибкові, а також противірусні сполуки; (3) агробіологічні препарати, до них належать інсектициди, пестициди та гербіциди; і (4) фармакологічні агенти, до них належать неврологічні агенти, імуномодулятори, протипухлинні засоби та інгібітори ферментів [2, 3]. В даний час близько 17% біологічно активних вторинних метаболітів (майже 7600 з 43000) синтезуються стрептоміцетами. Встановлено, що ґрунтові стрептоміцети є основним джерелом біологічно активних вторинних метаболітів, що демонструють надзвичайну хімічну різноманітність. Різноманітна форма складається з простих похідних амінокислот до високомолекулярних протеїдів і макролактонів від простих восьмичленних лактонів до різних конденсованих макролактонів [4, 1].

Streptomyces здатні виробляти ряд антибіотиків та інших важливих фармацевтичних препаратів для лікування інфекцій, спричинених бактеріями та грибами, раку та захворювань серця. Розуміння біосинтезу і шляхів вторинного метаболіту приведе до прогресу в комбінаторному біосинтезі у сільськогосподарській, фармацевтичній та біотехнологічній промисловості.

Слід зауважити, що оброблена індуктором рослина-хазяїн залишається в стані підвищеної стійкості протягом деякого часу, відбувається активація системи захисних механізмів, яка сприяє максимальній реалізації природного імунного потенціалу рослин. Фундаментальні основи індуктування резистентності рослин за допомогою біогенних елісаторів на системах рослин – фітопатогенні мікроорганізми (бактерії, гриби) наразі розробляються досить інтенсивно, але в той же час залишаються не до кінця з'ясованими [4].

Саме тому зростає увага до пошуку біологічно активних речовин (БАР), здатних стимулювати механізми стійкості рослин серед стрептоміцетів – антагоністів фітопатогенних бактерій, грибів і нематод [5].

Метою нашої роботи було вивчення здатності антагоніста фітопатогенів *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 продукувати метаболіти із ристрегулюючою активністю та дослідження їх впливу на рослини.

Для досягнення мети було виконано такі завдання:

- 1) вивчено антимікробну активність *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 за умов глибокого культивування;
- 2) досліджено здатність *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 продукувати фітогормональні сполуки;
- 3) оцінено вплив метаболітів *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 на ріст і розвиток проростків ярої пшениці сорту Грізо та активність ензиму фенілаланіаміак-ліази;
- 4) досліджено вплив метаболітів *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 на стан мікробіоти та якісні показники зерна ярої пшениці сорту Ізольда.

Виконання зазначених вище завдань дало змогу отримати результати, а саме:

- було визначено, що як супернатант культуральної рідини, так і екстракт біомаси *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 показав високу антагоністичну активність до фітопатогенних бактерій родів *Pseudomonas*, *Xantomonas*, *Clavibacter* (зони інгібування росту 42, 22, 30 мм) та грибів родів *Alternaria*, *Fusarium*, *Nigrospora* (зони інгібування росту 30, 19, 27 мм) за умов глибокого культивування. На референтні штами мікроорганізмів *Streptomyces netropsis* УКМ АС-2186 майже не впливав. Стрептоміцет

продукує значну кількість фітогормонів-стимуляторів, зокрема ауксинів (до 106,9 мкг/г АСБ), цитокінінів (до 105,6 мкг/г АСБ), гіберелінів (до 8,1 мкг/г АСБ), абсцизову кислоту (до 0,2 мкг/г АСБ). Серед ауксинів були виявлені продукти трансформації ІОК та в значній кількості індол-3-масляна кислота;

- було продемонстровано, що метаболіти *S. netropsis* УКМ Ас-2186 позитивно впливали на біометричні показники розвитку рослин ярої пшениці сорту Грізо за передпосівної обробки насіння: висота стебла, довжина коренів та біомаса проростків зростала на 8, 18 і 22 %, відповідно. При цьому активність ензиму фенілаланінаміа-ліази як маркера стійкості рослин до фітопатогенів зростала на 34 % відносно контролю та на 24% у порівнянні з синтетичним стимулятором росту Елін-екстра. Метаболіти *S. netropsis* УКМ Ас-2186 сприяли підвищенню всіх досліджуваних показників якості зерна твердої ярої пшениці сорту Ізоolda: маси 1000 зерен (до 40,9 г), білка (до 13,7%), сиров'язковини (до 25,1%), скловидності (до 62%), натури зерна (до 735 г/л) і як наслідок, підвищенню до 2 класу за якістю зерна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Streptomyces: implications and interactions in plant growth promotion / Olanrewaju O.S., Babalola O.O.//Appl Microbiol Biotechnol. – 2019. – Vol. 103. – P. 1179–1188.
2. Іутинська Г. О. Грунтова мікробіологія: навч. посіб. / Г. О. Іутинська. – К: Арістей, 2006. – 282 с.
3. Xia H. Application of Regulatory Cascades in Streptomyces: Yield Enhancement and Metabolite Mining / Xia H., Li X., Li Z., Zhan X., Mao X., Li Y. // Front Microbiol. – 2020. – Vol. 11. – P. 406.
4. Биологически активные вещества препарата аверком/Л. А. Белявская [и др.]. // Микробиол. журн. – 2012. – Т.74, №3. – С. 10-15.
5. Асякин Б. П. Принципы и пути управления иммуногенезом растений в агроценозах овощных культур/ Б. П. Асякин // Тр. Всеросс. конф. по иммунит. растений к вредителям и болезням. – СПб., 2002. – С. 248-249.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Василюк М.В.,

зд. гр. ЕОС-31, кафедра екології та агрономії,

Михайлюк В.А.,

зд. гр. ЕОС-31, кафедра екології та агрономії,

Федонюк В.В.,

к. геогр. н., доц. кафедра екології та агрономії.

Луцький національний технічний університет

ВІТРОВИЙ РЕЖИМ НА ВОЛИНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

У першій половині ХХІ ст. всі регіони нашої планети відчули на собі прояви кліматичних змін, які відбуваються на фоні поступового зростання показників температури повітря у приземному шарі атмосфери та супроводжуються змінами в динаміці багатьох метеорологічних показників, характеристик, явищ. Не минули ці зміни і регіон Північного Заходу України, Волинську область. Особливості регіональних проявів кліматичних змін та їх наслідки детально проаналізовані у працях Мерленко І.М., Федонюк В.В., Христецької М.В., Бондарчука С.П., Федонюка М.А. [1,2,4] та інших авторів.

Проте аналіз змін вітрового режиму в регіоні не здійснювався, на відміну від показників температури, атмосферних опадів, режиму зволоження. Виключенням є дослідження особливостей містобудівних аспектів урахування вітрового режиму Луцька Степка П.В., Федонюк В.В. та Федонюка М.А. [3]

Тому у своїй роботі ми проаналізували зміни, що відбувалися протягом періоду 1970 – 2020 р. у режимі вітру, взявши дані по метеостанції Луцьк як репрезентативні для нашого регіону.

Відмітимо, що зміни вітрового режиму відбуваються не так швидко, як, наприклад, температурного режиму повітря, вони є уповільненими.

Переважаючі зміни проявляються у появі відмінностей в динамічних показниках, у їх розподілі протягом року, по сезонах та в добовому ході [3,4].

Статистичний і графічний аналіз річної динаміки середніх швидкостей вітру за період 1971 – 2020 рр. показав, що чітко виділяються три періоди в даному часовому інтервалі з певними характерними ознаками: 1. *Перший проміжок*. (він охоплює 1971-80 рр.). На даному етапі вітровий режим був типовим для показників кліматичної норми ХХ ст. за середніми річними швидкостями вітру (3 – 3,3 м/с), та підвищеними максимальними швидкостями вітру. 2. *Другий проміжок*, (1980-2000 рр.), характеризувався нерівномірною динамікою середніх річних швидкостей вітру, стрибками показників, з їх підвищенням або зниженням в окремі роки на 30 – 50 % в порівнянні з кліматичною нормою; нерівномірним в цей час був і характер максимальних значень швидкостей вітру в місті. 3. *Третій проміжок*, (2000-2020 рр.), який триває зараз, демонструє зменшення середніх річних та середніх максимальних швидкостей вітру на 10 – 20 % нижче кліматичної норми, більш згладжений характер вітрового режиму в місті. Такий вітровий режим є сприятливим для здоров'я та самопочуття людини і для здійснення господарської діяльності.

На рис. 1 представлено графік – діаграму дослідженого характеру вітрового режиму на даній території:

Рис. 1. Динаміка середньої річної швидкості вітру у 1971-2020 рр.
(за даними аналізу архівних матеріалів метеостанції Луцьк).

Для детальнішого аналізу змін вітрового режиму міста Луцька у ХХІ ст. варто проаналізувати місячну та добову динаміку вітру. Деякі дані вказують на те, що протягом року скорочується число днів з вітром та зростає число штільових днів. У той же час кількість випадків окремих максимальних поривів вітру за місяцями та сезонами року може зростати.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бондарчук С.П., Бондарчук Л.Ф., Федонюк В.В., Іванців В.В. Агроекологічна оцінка можливості ренатуралізації меліорованих земель як напрямку вирішення регіональних екологічних проблем Північно-Західного Полісся. Міжнар. наук. журнал «Грааль науки». № 1 (лютий) 2021 р. (за матеріалами I Міжнар. науково-практ. конф. «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary» 19.02.2021, NGO European Scientific Platform. Вінниця, UKR - Відень, AUT. С. 171-176.
- Мерленко І.М., Федонюк В.В., Мерленко Н.О. Адаптація до сучасних кліматичних змін агрономічних технологій в Північно-Західному Поліссі. Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення: Збірник наукових праць IV Міжнар. науково-практичної конференції. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С.228 – 230.
- Степко П.В., Федонюк В.В., Федонюк М.А. Містобудівні аспекти оцінки вітрового режиму та його річної динаміки (на прикладі м. Луцька). Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення: Збірник наук. праць IV Міжнар. наук.-пр. конференції (Херсон, 10-11 червня 2021 року). Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С.326 – 330.
- Fedoniuk, V., Khrystetska, M., Fedoniuk, M., Merlenko, I., & Bondarchuk, S. (2020). Shallowing of the Svitiaz Lake in the context of regional climate change. Journal of Geology, Geography and Geoecology, T. 29 (4), 2020, P. 673-683.

ОСОБЛИВОСТІ ГІДРОЛОГІЧНОГО РЕЖИМУ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ПСЕЛ

Гідрологічний режим басейну річки Псел зумовлений фізико-географічними та кліматичними умовами басейну. У гідрологічному режимі Псла виділяють багаторічні, сезонні та добові коливання. До багаторічних коливань належать роки з підвищеною та зниженою водністю, до сезонних – весняна повінь, літні та осінні паводки, літня, осіння та зимова межінь. Добовими коливаннями є зміна рівня води, добові витрати води, зміна температури та хімічного складу води [3].

Головними природними чинниками формування стоку у басейні Псла є клімат та рельєф. Під час весняного водопілля, за рахунок снігового живлення, формується 50 %, а в окремі роки близько 80 % річкового стоку. Рідко зимові відлиги спричиняють паводки сильніші за весняні. Частка дощового живлення у басейні Псла складає всього 10-15 %. Важливим джерелом живлення виступає підземне, на яке припадає близько 30-35 % живлення. Підземне живлення відіграє важливу роль в період літньої, осінньої та зимової межні, коли рівень води найнижчий. Частка підземного живлення зменшується у напрямку від верхньої до нижньої течії річки. Причиною такої особливості є те, що верхня течія лежить у межах Середньоросійської височини, яка покрита м'якими породами, русло річки занурене глибше, тому підземні води легко потрапляють та живлять річку. Далі, нижче за течією, у межах Полтавської рівнини породи стають цільнішими, а русло ширшим, тому вода тут акумулюється на заплаві, а живлення річки підземними водами стає значно меншим. На формування стоку впливає рельєф. Стік буде збільшуватиметься у напрямку з верхньої до нижньої течії, що пояснюється відповідним зниженням рельєфу [4].

Рівневий режим річки Псел змінюється протягом року. Він є важливим елементом водного режиму. Рівневий режим буде різним для верхньої, середньої та нижньої течії. Найвищий рівень спостерігається на весні, під час водопілля. В цей періодталі води активно потрапляють у річку, тому річка виходить з берегів, заливаючи заплаву. Після весняного водопілля настає період літньо-осінньої межні, з найнижчим рівнем води в серпні – вересні, що пояснюється зменшенням надходження води у річку. У період межні переважає дощове та підземне живлення. Через літні та осінні зливові дощі можуть відбуватися короткочасні паводки. З початку зими, коли річка вкривається льодом, настає період з найнижчим рівнем води – зимова межень. Саме в цей період річка живиться лише підземними водами, однак у періоди відлиг можуть траплятися паводки, інколи сильніші за весняні. Період зимової межні триває до весняного водопілля. Найвищим рівень води протягом року є у верхній частині течії, у межах Середньоросійської височини, що пояснюється особливостями рельєфу. Русло тут глибше, краще живиться підземними водами, тому рівень води тут є вищим, ніж у середній та відповідно нижній течіях. У середній та нижній течії рельєф поступово знижується, русло розширюється, тому тут рівень буде дещо нижчим, але територія заплави матиме значні розміри. Найнижчим рівень є у межах гирла річки, тому що долина тут найширша, в середньому 10-15 км. Суттєво на рівень води впливає кількість опадів, яка також знижується з верхньої течії до нижньої [1, 2].

Рис. 1.1. Середньорічний стік в середній течії річки Псел
(гідрологічний пост м. Суми з 1948 по 2015 рр.)

Рис. 1.2. Загальна кількість опадів за рік в середній течії річки Псел (метеостанція м. Конотоп з 1948 по 2021 рр.)

Водний режим Псла залежить від сукупності фізико-географічних факторів, з яких найважливішими є кліматичні та метеорологічні. У водному режимі річки виділяються багаторічні коливання рівня води, які визначають періоди водних та маловодних років. Їх періодичність в різних частинах басейну Псла складає в середньому 5-7 років. Якщо проаналізувати графік коливання середньорічної витрати (рис. 1.1.) води та загальної кількості опадів (рис. 1.2.), можна побачити, що коливання рівня води, стоку та середньорічної витрати залежить від кількості опадів.

Сезонні коливання – це типові фази водного режиму, такі як весняна повінь, літня, осіння та зимова межінь, літні та осінні короткочасні паводки. Добові коливання полягають у зміні температури, рівня, хімічного складу води протягом доби. Термічний режим річки формується у результаті теплообміну річки з атмосферою. Влітку відбувається теплообмін з атмосферою, вода віддає тепло руслу. Восени річка віддає тепло в атмосферу, а взимку русло віддає тепло воді, тому протягом року температура води завжди більша ніж 0 °C [3, 4].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що гідрологічний режим річки є продуктом кліматичних та фізико-географічних особливостей басейну. У результаті змін клімату відбувається підвищення середньої річної температури на 1-3 °C в басейні Псла. Зростання річних показників середньої температури повітря взимку сприяє зменшенню снігонакопичення, скороченню періоду льодоставу, а в теплий період року – зменшенню тривалості весняного водопілля, а в результаті цього скороченню території заплави річки. Зменшується кількість літніх та осінніх паводків, збільшується тривалість періоду межени, пересихають невеликі притоки (особливо влітку) та озера-стариці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневецький В. І. Ріка Дніпро. Київ: Інтерпрес ЛТД, 2011. 375 с.
2. Гребінь В.В. Сучасний водний режим річок України (ландшафтно-гідрологічний аналіз). Київ: Ніка-Центр, 2010. 283 с.
3. Хільчевський В. К., Ободовський О. Г., Гребінь В. В. та ін. Загальна гідрологія: підручник. Київ: Київський університет, 2008. 399 с.
4. Клименко В. Г. Гідрологія України: навчальний посібник для студентів-географів. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. 124 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Захарова О.О.,
студентка 3 курсу
спеціальності “Публічне управління та адміністрування”
Київського національного економічного університету*

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Інтеграція національної освіти до глобального освітнього середовища, поглиблення міжнародного співробітництва на рівні закладів вищої освіти є основною сучасною тенденцією цієї сфери. Розвиток академічної мобільності учасників освітнього процесу, удосконалення навчально-наукової діяльності, впровадження інновацій через запозичення передового європейського досвіду в рамках реалізації спільних проєктів і за рахунок залучення зарубіжних грантових фондів на сьогодні стали невід'ємними стратегічними цілями для розбудови та посилення спроможності закладів вищої освіти в Україні.

В останні роки в Україні спостерігається посилення кризи у сфері освіти, зменшується державне фінансування освітніх та наукових установ, що змушує університети шукати альтернативні способи «виживання» на ринку цього виду послуг. Життєздатність університету випробовується вмінням і бажанням розвиватися та вдосконалюватися, повністю змінивши підхід до процесів навчання та наукових досліджень, активізувавши та розширивши співпрацю з державними установами, громадськими організаціями, міжнародними організаціями та спільнотами, які надають широкий спектр допомоги не лише фінансової, а і консультативної, матеріально-технічної тощо. Все це в більшості випадків реалізується в рамках програм та проєктів.

Існує безліч можливостей для проведення наукових досліджень, навчання та стажування за кордоном, розробки нових навчальних програм, інноваційних продуктів та систем, які відкриваються для України в рамках співпраці як між вітчизняними, так і між вітчизняними та іноземними закладами за рахунок участі в проєктній діяльності. На жаль, українські ЗВО ще не мають достатньо досвіду роботи в даних програмах та недостатньо інформовані щодо можливостей та перспектив участі в таких програмах.

Грантовими донорами переважно є міжнародні організації, уряди, державні установи, комерційні структури, громадські некомерційні організації, приватні благодійні фонди або організації¹.

На даний час в умовах досить жорсткої конкуренції на світовому ринку наукової продукції, грант стає інструментом не тільки конкурентної боротьби безпосередньо за грантове фінансування з того чи іншого фонду, але сам грант, втілений у фінансовому забезпеченні виграного проєкту чи програми, набуває рис відповіді на нові глобальні виклики, пов'язані з необхідністю просування країни у напрямку розвитку нового наукового продукту з метою завоювання додаткової ринкової ніші на світовому ринку наукової продукції².

Слід зазначити, що перш за все грант – це пряма фінансова чи інша підтримка; по-друге, гранти відіграють іміджеву роль, маркуючи ініціативу, як актуальну, визнану, таку яка є значущою та необхідною для розвитку певної галузі чи напрямку; по – третє, ступінь залучення організаціями грантових коштів в деяких випадках стає критерієм оцінки ефективності роботи такої установи.

Гранти, як фінансовий інструмент управління, дедалі частіше стають об'єктом дослідження в науковій літературі, хоча визначення цього поняття зустрічаються дуже рідко, і не мають єдиного узагальненого формулювання, навіть в нормативно-правових актах.

Грант – це грошові або інші засоби допомоги для приватних або юридичних осіб, задля реалізації проєкту, який є значущим для держави і є безоплатним, тобто отримувач гранту не повинен повертати надані кошти, а його основними рисами є: безповоротність, безоплатність та цільове спрямування переданих ресурсів.

¹ Каталог донорів та фінансових організацій. URL: http://puet.edu.ua/sites/default/files/katalog_donoriv_ta_finsanoviyh_organizacij_dlya_puet.pdf

² Децентралізація дає можливості: місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance>

Гранти міжнародних організацій та програми спільного грантового фінансування є популярними нині для ЗВО України у зв'язку з тим, що такі програми підвищують рейтинг навчального закладу, шляхом інтенсифікації академічної та наукової мобільності, підвищення якості освітніх та наукових досліджень та розробок у ЗВО, а також формування його іміджу як надійного партнера в реалізації будь-яких завдань.

За рахунок грантових джерел фінансування діяльність ЗВО України, як правило, характеризується більшою продуктивністю, оскільки – це змога залучати кошти на більш сучасну техніку, матеріали для студентської діяльності, що призводить до покращення освітнього процесу. Викладачі з країн Європи за рахунок грантових джерел фінансування мають змогу поширити свій досвід викладання та бачення освітнього процесу у ЗВО України. В свою чергу українські викладачі підвищують свій рівень професійності та отримують досвід для подальшої його реалізації у вітчизняних закладах.

Гранти для студентів дозволяють отримати нагороду за академічні досягнення, підтримати участь у академічному процесі літньої чи зимової школи, отримати оплачуване стажування за кордоном, або взяти участь у тренінгу іноземною мовою, іншими словами, вони суттєво стимулюють академічну діяльність студентів, що в подальшому має позитивні перспективи для розвитку нашої держави.

На жаль, в українських освітніх закладах практика залучення грантових джерел є малорозвинутою. Лише невелика частина закладів активно пише і подає заявки на участь у грантових проєктах. Статистика свідчить, що рейтинг таких вузів, як правило, є вищим, так як кращі абітурієнти зацікавлені в участі в програмах обміну та навчанні за програмами, що розроблені, спираючись на зарубіжний досвід. Тому активізація роботи закладу вищої освіти в цьому напрямку – це насамперед і підвищення власної привабливості в очах майбутніх слухачів. Хоча, потрібно визнати, що дані останніх років щодо участі українських ЗВО в грантових програмах та проєктах за іншими напрямками показують позитивну динаміку. Наші освітні установи все більше залучаються до такої діяльності, що є показником того, що ЗВО рухаються в правильному напрямку. Так, наслідуючи широку європейську практику, при ряді закладів вищої освіти, наприклад, Національний університет «Львівська політехніка»³, Черкаський національний університет⁴ було відкрито проєктні офіси, що дало змогу підвищити активність кафедр в поданні проєктних заявок до програм, підвищити рівень мобільності слухачів та викладачів, зокрема, в рамках програми Erasmus+, а також дозволило розробити нові інноваційні навчальні програми тощо.

На нашу думку, закладам вищої освіти доцільно розглянути можливості для відкриття таких офісів, куди б залучались фахівці з написання проєктів для надання фахових консультацій слухачам та викладачам ЗВО. Працівники проєктного офісу можуть виконувати функцію проміжної ланки між кафедрами університету та грантодавцями, тобто проводити моніторинг в середині ЗВО щодо тематик навчально-наукових досліджень, та, відповідно, вести пошук джерел та актуальних тем, на які виділяється фінансування, доводити їх до відома кафедр, консультувати щодо правильності написання, подання проєктних заявок і т.п.

Висновок. Грантова діяльність є життєво важливою складовою для підтримки сталого розвитку вітчизняних закладів вищої освіти. Участь в міжнародних науково-освітніх програмах, співпраця з українськими та іноземними вузами, розробка власних досліджень в рамках міжнародної проєктної діяльності дозволить підняти рейтинг університету та дасть можливість науковцям та студентам підвищити свій рівень знань, умінь, набути неоціненного досвіду, посилити свій рейтинг конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каталог донорів та фінансових організацій. URL: http://puet.edu.ua/sites/default/files/katalog_donoriv_ta_finansovyh_organizacij_dly_a_puet.pdf
2. Децентралізація дає можливість: місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance>
3. Вебсайт проєктного офісу Національного університету «Львівська політехніка». URL: <http://po.lpuu.ua>
4. Вебсайт проєктного офісу Черкаського національного університету. URL: <https://cdu.edu.ua/pidrozdiil/navchalno-naukovy-tsent-zovnishnikh-i-mizhnarodnykh-zviazkiv/proektnyi-ofis.html>

³ Вебсайт проєктного офісу Національного університету «Львівська політехніка». URL: <http://po.lpuu.ua>

⁴ Вебсайт проєктного офісу Черкаського національного університету. URL: <https://cdu.edu.ua/pidrozdiil/navchalno-naukovy-tsent-zovnishnikh-i-mizhnarodnykh-zviazkiv/proektnyi-ofis.html>

Кравчук В.С.,
студентка факультету економіки та менеджменту.
Науковий керівник: Шведя Н.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування.

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

Культура споконвіку відігравала визначну роль у формуванні особистості, визначення її місця у суспільстві, збагачувала як духовно так і інтелектуально, давала необхідний досвід покоління. Вона є невід'ємною частиною життя як кожної людини так, і цілого суспільства чи громади.

Можливість створити спроможні громади дає децентралізація. І питаннями культури, традицій займатись можуть якнайкраще самі громади, а не інші органи влади. Адже саме громади якнайкраще розуміють якими вони мають стати, що можна для цього зробити і кого залучити.

Сприяння територіальній громаді у вираженні своєї локальної історичної, культурної чи етнічної ідентичності, функції розвитку культури і мистецтва, туризму, підтримки місцевої освіти та охорони культурної спадщини належать до юрисдикції органів місцевого самоврядування [1].

Робота по розвитку і підтримці культури має починатись з дій жителів і посадових осіб громади. Перш за все для забезпечення розвитку культури громад на місцевому рівні органи місцевого самоврядування складають і затверджують Програми соціально-економічного та культурного розвитку, а також інші цільові програми у культурній сфері і вказують в них основні напрями розвитку культури громади та заходи в їх межах. Разом з тим підтримка і розвиток культури в громаді мають на меті створити базу для майбутнього громади, підвищення рівня життя мешканців, формування привабливого іміджу, адже цікаві культурні заходи – це основа для гуртування жителів та велика принада для туристів, що стимулює громаду рухатись вперед.

Проте розвиток культури в громаді – це не відокремлений процес. Культура в громада – це розвиток і інфраструктури, яка допоможе громаді досягати її цілей в культурній сфері.

З проблемами збереження культурної спадщини і розвитку культури громада не має залишатися на одинці. Українська влада виділяє значні кошти для культурних інституцій і культурних проєктів в громадах. Окрім того, допомоги можуть багато різних донорських і тренінгових програм, як українських, так і закордонних.

Наприклад, зараз в Україні діє Академія культурного лідера – освітньо-тренінгова програма, метою якої є перетворення на лідерів культурного менеджменту управлінців об'єднаних територіальних громад. З ідеєю культурного проєкту вони вступають до Академії, а випускаються вже з дієвим планом: як вибудувати стратегію, залучити різні аудиторії, розвивати проєкт та керувати ним. Учасники мають можливість, після завершення навчання, взяти участь у навчальній поїздці до ЄС. Партнерами Академії культурного лідера є Міністерство культури та інформаційної політики України, Інститут культурної політики та Goethe-Institut в Україні [2].

Також для розкриття внутрішнього потенціалу регіонів є програма, яка розроблена спільно з обласними державними адміністраціями. Саме розвиток центрів культурних послуг є найважливішим пунктом в цьому переліку. Сюди входить трансформування тисяч клубів, бібліотек, інших центрів – у сучасні центри надання культурних послуг, нової якісної атракції, як наприклад, онлайн-бібліотеки, кіноточки тощо [3].

Український культурний фонд впроваджує інституційні програми та проєкти грантової підтримки і виділяє гроші на допомогу культурним інституціям по всій Україні.

Також в Україні запущена програма з відновлення пам'яток культурної спадщини в усіх регіонах України – «Велика Реставрація». Проєкт «Велика Реставрація» у межах президентської програми «Велике будівництво» передбачає на об'єктах культурного значення та пам'ятках культурної спадщини, у тому числі замках, інших фортифікаційних, оборонних, палацово-паркових комплексах роботи як з ремонту та реставрації, так і з консервації [4].

Ця програма розрахована на 2021-2023 роки та допоможе перетворити об'єкти матеріальної культурної спадщини на один з основних ресурсів розвитку України, а також перетворити об'єкти на туристичні магніти та покращити умови для виховання майбутньої мистецької еліти. Це в свою чергу має

велике значення для розвитку культури на місцевому рівні. Реалізацію та координацію програми «Велика Реставрація» здійснює Міністерство культури та інформаційної політики України [4].

Сьогодні існування самобутнього суспільства неможливе без процесу розвитку культури – важливого державотворчого елементу. Вона допомагає суспільству бути одним неподільним свідомим народом, здійснює інтеграційну функцію, несе об'єднуючий вплив. Народ може дуже легко стати жертвою тих, хто хоче бачити його слабким, поділеним, посвареним, якщо буде позбавленим свідомості, яка отримується завдяки культурному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 24.11.2021 р. № 1150-IX. Відомості Верховної Ради України, 1997, № 24, ст.170.
2. Академія культурного лідера. «House of Europe»: [сайт]. URL: <https://houseofeurope.org.ua/programme/cultural-leadership-academy>.
3. Розвиток культури на місцевому рівні: нові райони, повноваження та ресурси. Український кризовий медіа-центр: [сайт]. URL: <https://uacrisis.org/uk/rozvytok-kultury-na-mistsevomu-rivni-novi-rajony>.
4. МКІП: Верховна Рада проголосувала за фінансування об'єктів комунальної форми власності в межах програми «Велика Реставрація». Кабінет міністрів України: [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-verhovna-rada-progolosuvala-za-finansuvannya-obyektiv-komunalnoyi-formi-vlasnosti-v-mezhah-programi-velika-restavraciya>.

Левицька Яна Вікторівна,

*аспірантка, асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка»*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНУ

Механізм регіонального управління смарт-спеціалізацією – це сукупність методів, форм та важелів управління інноваційним регіональним розвитком, завданнями яких є активізація сфокусованої інноваційної діяльності, що сприятиме раціональному використанню ресурсів за пріоритетними напрямками [2].

Концепція смарт-спеціалізації покликана інтегрувати українські інноваційні продукти на міжнародні ринки [1]. Виокремлення конкурентних переваг кожного регіону через смарт-спеціалізацію удосконалює інноваційну модель економічного розвитку. Інноваційна модель економічного розвитку передбачає головним джерелом економічного зростання – комерціалізація наукових змістів та знань.

Смарт-спеціалізація передбачає об'єднання промислової, освітньої та інноваційної галузі для визначення пріоритетних напрямів регіону і стратегічної співпраці задля спільної мети – піднесення регіону через модель економіки знань.

Регіональний рівень управління є визначальним у концепції смарт-спеціалізації. Через формування дієвих механізмів впровадження смарт-спеціалізації щодо трансформації економічної орієнтованості регіонів завдяки пріоритетності наукомістких галузей.

Інформаційно-комунікаційний механізм націлений на формування та підтримку інформаційних ресурсів для співпраці груп суб'єктів смарт-спеціалізації [3]. Тут є важливим створення комунікаційних майданчиків і відповідного експертного кола із пріоритетних напрямків. Дієвість комунікацій у процесі співробітництва суб'єктів смарт-спеціалізації можливе за наявності визначеної інформаційної системи. Інформаційна система в першу чергу повинна створювати умови для отримання актуальної інформації в межах процесу інноваційної діяльності.

Для діяльності інформаційної системи задля впровадження концепції смарт-спеціалізації необхідно здійснити наступні завдання:

1. Створення контактної сітки суб'єктів смарт-спеціалізації: регіональних органів влади, які мають відношення до обраних пріоритетних напрямків смарт-спеціалізації; суб'єктів пріоритетних напрямків

смарт-спеціалізації від кожного виду діяльності в регіональному розрізі; наукових та науково-дослідних установ та закладів освіти у обраній сфері; активних представників громадянського суспільства.

2. Сформувати професійні об'єднання між суб'єктами відповідної смарт-спеціалізації.

3. Створення діджитал-платформи для надання актуальної інформації щодо співпраці в рамках впровадження концепції.

4. Збір інформації про актуальні напрямки наукових досліджень запропоновані представниками бізнесу та оприлюднення даної інформації на діджитал-платформі.

Формування інформаційно-комунікаційного механізму співпраці між суб'єктами смарт-спеціалізації регіону сприятиме актуалізації наукових досліджень за пріоритетними напрямками регіону, які в перспективі розвиватимуть конкурентні переваги не лише регіону, а й країни.

Створення будь-яких механізмів для впровадження концепції смарт-спеціалізації на регіональному рівні вимагає окремих управлінських ресурсів. Для контролю за впровадженням та виконанням даної концепції та завдань необхідно сформувати регулятивно-наглядовий орган в кожному регіоні, оскільки специфіка розвитку, економічних умов та стан інноваційної діяльності є іншими. Регуляторна роль регіонального органу у сфері управління смарт-спеціалізацією відображатиметься у визначених цільових орієнтирах, напрямках та механізмах стимулювання впровадження концепції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильців, Т., Левицька, О. (2021). КОНЦЕПЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ СТРУКТУРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ. Економіка та суспільство, (30).

2. Вилгін С. А. Підходи до реалізації регіональної інноваційної політики держави / С. А. Вилгін. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2011. - № 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_4_14.

3. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення: монографія / наук. ред. С. Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 205 с.

Смірнова К.В.,

*канд.екон.наук, доцент кафедри публічного управління
та менеджменту природоохоронної діяльності,*

Темірева О.Д.,

магістр 1 року навчання

Одеського державного екологічного університету

ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ УЧАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД

Громадянська партиципация – процес, за якого громадяни отримують можливість впливати на рішення органів державної влади та здійснювати контроль за їхнім виконанням, оскільки подібні рішення безпосередньо або опосередковано торкаються інтересів громадян.

Громадський бюджет (бюджет участі, партиципаторний бюджет) виступає одним з інструментів залучення громадян, який дає можливість кожному жителю громади брати участь у розподілі коштів виділеної частини міського бюджету [3]. Партиципаторне бюджетування є інноваційним демократичним інструментом участі громадян, який у світі запроваджують вже понад 30 років, і дедалі його популярність зростає, адже дає змогу у короткотривалій перспективі вирішувати нагальні проблеми громади, стимулює економічний розвиток на місцевому рівні, поліпшує відносини між інституціями та представниками громадянського суспільства й органами влади. Бюджет участі можна реалізувати на різних адміністративних рівнях: області, об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), міста, району, мікрорайону, при цьому його завдання не лише визначати напрямки витрат бюджетних коштів, але в першу чергу, активізація територіальної громади, формування громадянського суспільства, взаємне розуміння потреб та планів

жителів і влади, посилення рівня довіри до влади, створення соціального капіталу, вибір громадських лідерів, а також освіта громадян щодо процедур управління. Також цей інструмент прямої локальної демократії допомагає соціально захищеним представникам більшості дбати про вразливу меншість: наприклад, про осіб з інвалідністю, безробітних, внутрішньо переміщених осіб, літніх людей, безпритульних і сиріт [2].

Бюджет участі - це, в певній мірі, демократія в дії, адже мешканці самостійно можуть вирішувати, яких удосконалень та змін потребує їхня громада, пропонуючи власні проекти або голосуючи і просуюючи проекти інших. Проекти подають мешканці, зацікавлені у змінах, активні та готові брати відповідальність за ті процеси, що відбуваються в громаді. В свою чергу, за проекти голосують люди, а влада – створює умови, необхідні до реалізації цього інструменту. Простими словами можна сказати, що «громадський бюджет» – це можливість громади реалізовувати власні соціальні проекти за бюджетні кошти.

Водночас, зі зростанням зацікавленості до використання подібного інструменту в громадах, з'являється навіть думка деяких керівників органів місцевого самоврядування, що громадський бюджет (ГБ) не варто запроваджувати, оскільки він створює зайвий клопіт для посадових осіб і краще витратити кошти на одиничні масштабні проекти у громаді, аніж розпорюшувати їх на кілька малих проектів.

Досвід українських громад доводить, що немає універсальної формули успішного ГБ. Як найкраще втілити програму має вирішувати група, яка ініціювала й підтримує впровадження ГБ у громаді. Розроблена процедура ГБ повинна бути такою, щоб громаді було максимально зручно та корисно її втілювати.

Реалізація партисипаторного бюджетування має свої переваги [1]:

- мобілізація мешканців для вирішення суспільно значущих питань громади, тож ГБ виступає катализатором соціальної активності громадян;
- можливість місцевої влади сформулювати уявлення та базу потреб громадськості;
- вироблення необхідних компетенцій громадян, оскільки бюджет участі виступає певним навчальним інструментом з питань місцевого самоврядування;
- забезпечення прозорості та доступності до основної бюджетної інформації;
- формування взаємної відповідальності за прийняття та реалізацію рішень як з боку місцевої влади, так і з боку громадськості;
- формування учасницького типу політичної культури тощо.

Завдяки бюджету участі громадяни мають можливість і шанси реально вплинути на місце, де вони мешкають, проявляючи власну небайдужість до життя свого міста/ОТГ; бачити проблеми свої громади та вирішувати, на що саме спрямувати виділені кошти і реалізовувати саме те, що задумав конкретний громадянин, в рамках заздалегідь відомої суми; прозоро впливати на процес голосування, просуюючи свій проект та активізуючи усіх зацікавлених мешканців громади; не оббиваючи пороги державних установ в процесі подання заяв, використовуючи інтернет-простір; і, мабуть, найголовніше - не чекають змін, а створюють їх самостійно – стаючи своєрідними агентами змін у своїй громаді.

Водночас, бюджет участі має і проблемні моменти та наочні приклади неефективності запровадження [1]:

- Проблема загальнодоступності. Досвід низки німецьких міст (Гамбург, Фрайбург, Монхайм-на-Рейне) засвідчив невисоку кількість громадян, які беруть участь у ГБ, з переважанням серед учасників чоловіків середнього віку з певним рівнем фінансової стабільності, ресурсів та часу. Але, з точки зору соціальної справедливості, партисипаторне бюджетування повинно включати участь різноманітних груп та соціальних прошарків.

- Інструмент залучення тільки «активних» громадян та представників громадянського суспільства. В той же час для більшості «пасивних» громадян питання партисипаторного бюджетування є складним як для розуміння, так і для участі, і потребує відповідний рівень підготовки.

- Відсутність широкої дискусії та можливостей обговорення громадськістю проектних рішень.
- Особливості та незручності в процесі голосування (з одного боку, використання лише онлайн форми участі у ГБ ускладнює його для певних суспільних груп, які не мають доступу до Інтернету, водночас, відкриті списки з ПІБ осіб, що проголосували в он-лайн доступі суперечать принципу таємного голосування та можуть провокувати тиск на особу з боку ініціативних груп проєкту в разі незадовільного рішення; з іншого боку, проблема недовіри з боку суспільства щодо достовірності результатів оффлайн голосування).

Громадський бюджет - процес динамічний, бо постійно вдосконалюється, адже дедалі більше людей приймають у ньому участь. Для повноцінного розвитку культури діалогу, партнерських відносин у спільному ухваленні рішень громади, можна виокремити загальні практичні рекомендації, які мають на меті допомогти містам України впроваджувати та ефективно реалізовувати ГБ, серед яких:

- застосування консенсусного методу для ухвалення спільних рішень стосовно життя громади;
- широка інформаційно-просвітницька кампанія є запорукою успішного впровадження ГБ – оскільки для України це є відносно нова практика, важливо забезпечити якісне інформування усіх задіяних в цьому процесі, як жителів, так і посадових осіб органів місцевого самоврядування;
- дослідження наявних практик участі жителів у розвитку громади, співпраці з владою до початку запровадження ГБ у місті/ОПГ/області;
- залучення до участі у процесі представників різних соціальних груп: молоді, людей поважного віку, бізнесменів, науковців, осіб з інвалідністю тощо, що сприятиме представництву різноманітних інтересів і позицій, об'єднає громаду, оптимізує ухвалення та втілення рішень та унеможливить дискримінацію певних груп осіб;
- дотримання принципів транспарентності (прозорості процедури), інклюзивності, відкритості, підзвітності та загальної доступності;
- гнучкість та постійне вдосконалення в процесі впровадження;
- розвиток навичок комунікації та переговорів, адже часто успіх ініціативи залежить від того, наскільки вдалими були її поширення та реклама серед громади, лідерів думок чи органів місцевої влади;
- якісне планування (в тому числі непередбачувані витрати) та врахування ризиків;
- загальнодоступність, інноваційність, прогресивність та актуальність проєктів;
- максимальне використання онлайн-інструментів і сервісів для інформування, проведення консультацій, автоматизації процесів й управління даними, що стало особливо актуальним у зв'язку з карантинними заходами для запобігання поширенню COVID-19 тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Локтіонова Д. Програма «Громадський бюджет» як інструмент міської політики. Evropský politický a právní diskurz. 2018. Sv. 5. Vyd. 4. C. 142-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2018_5_4_22 (дата звернення: 12.01.2022).
2. Упровадження та вдосконалення громадського бюджету: досвід українських міст і рекомендації. Федерація канадських муніципалітетів / Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». Київ. 2020. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/708/PLEDDG_Casestudy_Participatory_Budgeting_2020.pdf (дата звернення: 28.12.2021).
3. Шокало К., Півторак О. Громадський бюджет – найефективніший інструмент електронної демократії в Україні. URL: <https://centreua.org/mistsevi-vibori-2020/gromadskij-byudzheth-najefektivnishij-instrument-elektronnoyi-demokratiyi-v-ukrayini-katerina-borisenko-ekspertka-z-cifrovizaciyi/> (дата звернення: 25.12.2021).

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Tsapenko O.A.,
Bachelor student
National Aviation University

THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON THE PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR LOGISTICS

It is known that the logistics market continues to grow rapidly and develops great potential for employment. In addition, logistics is one of the highest paid and prestigious areas of employment, as the optimization of logistics costs and risk management are quite important components of operating activities.

However, the general trend towards sustainable development of the industry has been subjected to stress tests in the form of restrictions and new phenomena triggered by the epidemic and subsequent pandemic of the SARS-CoV-2 virus. Strict restrictions on movement in 2020 led to a reduction in economic activity and a partial collapse of world trade, which was reflected in the partial cessation of transportation around the world, as more than 80% of world trade is accounted for by commercial transport. Supply chain disruptions have affected logistics companies and their activities, in particular by declaring force majeure when smaller ones (mostly small and

medium-sized businesses) have been hit hard or forced to close down [1]. In addition to specific consequences, logistics businesses have faced common challenges, such as the need to relocate their employees, creating or expanding the functionality of online platforms for ongoing work, sanitation and new indoor regulations, vaccination requirements in certain countries, etc.

At the same time, coronavirus-related quarantine measures have actually increased the share of e-commerce in the overall sales structure, and especially the boom in targeted small deliveries has become a new trend. The demand delivery and last mile sectors are among the biggest beneficiaries of the coronavirus crisis. It is thought that the current pandemic environment may also accelerate technological change through artificial intelligence and automation [2].

To determine the impact of the phenomena provoked by the pandemic conditions, the available sources of job advertisements were evaluated, and the collected information was systematized and generalized. As of January 2022, the ads are simplified in terms of requirements for the candidate: the number of requirements in one vacancy is five to six positions, formulated in a simple phrase. This is due to the general tendency to simplify the presentation of information to the user. The share of requests for effective communication skills, work experience, knowledge of relevant professional documentation and time management skills shows high frequency of mentioning in job offers. For the most part, the share of requirements for a driver's license in foreign advertisements has increased, which corresponds to the answers offered by businesses to restrictions on the movement of European citizens in public transport. There is a significant reduction in the need for higher education as a requirement for a specialist, although this phenomenon is not specific to logistics due to the general increase in the role of non-formal education (short online courses, webinars, thematic pace, etc.). The absence of the gender and age requirements of a candidate is fully in line with global anti-discrimination practices, which aim to completely prohibit offering a certain vacancy exclusively for a certain gender or age category.

Thus, acquaintance with the above sample indicators of mentions of specific professional competencies makes it possible to monitor changes in the economic, social and technological environment through the prism of human resource management.

RESOURCES:

1. Sal Arora, Wigbert Böhm, Kevin Dolan, Rebecca Gould, and Scott McConnel, 02.2020. Resilience in transport and logistics. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/operations/our-insights/resilience-in-transport-and-logistics#>
2. Baker P. The Impact of Coronavirus (COVID-19): Reflections on the Transport and Logistics Sector. URL: <https://www.tradeeconomics.com/impact-covid19-transport-logistics>

Боднар Д.-Д.В.,
здобувача вищої освіти другого (магістерського рівня),
науковий керівник: **Гуріна Н.В.,**
к.е.н., доцент кафедри обліку та консалтингу.
Державний податковий університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Категорія доходів у ринковій системі господарювання займає визначальне місце. Головною спонукальною основою кожного підприємництва та вагомою метою господарської діяльності є одержання доходів.

Поняття «дохід» широкоживане та багатозначне. У широкому розумінні «дохід» означає будь-яке надходження грошових коштів або матеріальних цінностей, що мають грошову оцінку.

Для управління доходами необхідна їхня обґрунтована детальна класифікація на основі групування доходів за певними ознаками для цілей обліку, аналізу та контролю. Тому класифікація є найважливішим елементом для побудови системи управління доходами.

Однак, в економічній літературі й досі немає єдиної думки щодо трактування сутності доходу. Українським законодавством передбачено окремий стандарт, що регулює порядок визнання доходів, – НП(С)БО 15 «Дохід» [1].

Визначення поняття «дохід» в нормативних джерелах та в працях відомих вчених подано нами в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення терміну «дохід» у нормативних та економічних джерелах

Автор	Визначення
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]	Доходи - це збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)
Податковий кодекс України [3]	Доходи - це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі як на території України, її континентальному шельфі у виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.
МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [4]	Дохід (income) - збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі надходжень або покращення активів або зменшення зобов'язань, що веде до збільшення власного капіталу, окрім збільшення власного капіталу, пов'язаного з отриманням внесків від учасників власного капіталу.
Ф.Ф. Бутинець [5, с.524]	Як економічна категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг
Т.В. Давидюк, О.В. Маноїленко, Т.І. Ломаченко, А.В. Резніченко [6, с.328]	Дохід визначається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена
Н.В. Гурина [7, с.204]	Доходи - це збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів і/або збільшення їх вартості та зменшення зобов'язань, що призводять до зростання власного капіталу (за винятком внесків учасників) внаслідок здійснення певного виду діяльності й отриманих конкурентних переваг у результаті прийняття ефективних управлінських рішень.
Л.І. Пославська [8]	Дохід підприємства – це грошові та інші надходження, одержані в результаті господарської діяльності за певний період часу внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів

джерело: узагальнено автором на основі [2-8]

Отже, проаналізувавши різні підходи науковців, можемо зробити висновок, що дохід підприємства – це результат (віддача) функціонування капіталу у вигляді отримання економічних вигод.

Аналіз основних положень нормативно – правових документів показав, що варто більш детально увагу приділити питанню класифікації доходів.

У сучасних умовах ринкової економіки для підприємств різних галузей важливим є процес контролювання доходів. Важливу роль при цьому відіграє їх класифікація. Доходи підприємства можна класифікувати за різними ознаками залежно від мети, для досягнення якої потрібна інформація про них.

Класифікація доходів для цілей бухгалтерського обліку наведена на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація доходів у бухгалтерському обліку згідно НП(С)БО 15 «Дохід»

джерело: узагальнено автором на основі [1]

Сучасне управління підприємствами безпосередньо залежить від чіткої організації бухгалтерського обліку. З метою його удосконалення пропонуємо загальну класифікацію доходів:

За видом діяльності:

- доходи від операційної діяльності;
- доходи від фінансової діяльності;
- доходи від інвестиційної діяльності;
- доходи від іншої діяльності.

За джерелом доходу:

- доходи від реалізації продукції;
- доходи від реалізації товарів;
- доходи від реалізації послуг;
- доходи від реалізації робіт.

За можливістю планування:

- плановані;
- неплановані.

За видами економічних вигод:

- дохід від зміни права власності на ресурси;
- дохід у формі збільшення вартості активів;
- дохід у формі зменшення суми зобов'язань.

За періодичністю:

- доходи звітного періоду;
- доходи майбутніх періодів.

Отже, економічна суть доходів полягає у відшкодуванні витрат на ведення діяльності й отримання відповідної суми прибутку, яка забезпечує досягнення стратегічної мети підприємства – приріст власного капіталу, а логічна та структурована класифікація доходів дає можливість ефективно ними управляти, та бути складовою сучасної системи управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l47543> (дата звернення 12.01.2022)
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l395549> (дата звернення 12.01.2022)
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l338198> (дата звернення 12.01.2022)
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 (МСФЗ 15) «Дохід від договорів з клієнтами» від 30.06.2017. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17027> (дата звернення 12.01.2022)
5. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 7-ме вид., доп. І перероб. Житомир: ПП «Рута». 2016. С. 832.
6. Бухгалтерський облік: навч. посібник. Т.В. Давидюк, О.В. Манойленко, Т.І. Ломаченко, А.В. Резніченко. Харків, Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
7. Гуріна Н.В. Економічна сутність доходів та їх класифікація: проблеми і шляхи вирішення. Науковий вісник Херсонського державного університету, Випуск 12. Частина 1, 2015. С. 203 – 205
8. Пославська Л. І., В.В.Ясипова Облік доходів за сферами відповідальності у будівництві. Економічний аналіз. 2016. Т. 24, № 2. С. 114-122. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2016_24\(2\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2016_24(2)_18).

Божидарнік Т.В.,

д.е.н., професор, заступник директора з навчально-виховної роботи,

Білик О.С.,

к.е.н., викладач.

ВСП «ТФК Луцького національного технічного університету»

ОСВІТА ТА БІЗНЕС: ВЕКТОРИ СПІВПРАЦІ

Незважаючи на модернізацію освітніх тенденцій протягом останнього часу, функціонування ефективного партнерства між бізнес спільнотою та освітнім середовищем країни потребує вдосконалення та застосування сучасних інноваційних підходів. Причиною цього є те, що освітнім закладам через бюрократизм та певну інертність процесів буває складно тримати руку на пульсі та швидко реагувати на мінливі потреби бізнес-середовища. Тому, на сьогоднішній день чи не всі роботодавці переконані, що сучасна система освіти зберігає багато ознак застарілої моделі і не відповідає реаліям сьогодення.

Бар'єром на шляху упровадження ідеї синергії бізнесу та освіти є низька інноваційна активність підприємств регіону, низький рівень кооперації з освітніми закладами. З відновленням останніми органічної єдності навчального процесу з практичною підготовкою варто очікувати в освітній структурі економіки регіонів України зростання частки висококваліфікованих робітників, спеціалістів, які задіяні до створення, оновлення, нагромадження знань, вміють визначати напрями наукового пошуку, проводити наукові дослідження тощо.

Для того, щоб заклади освіти стали регіональними центрами виробництва та передавання знань, у сферу навчальної діяльності та науково-дослідної роботи необхідно імплементувати кращі інноваційні світові практики. Серед них заслуговує на увагу запровадження компетентнісного підходу у освіті [1]. З метою кращої адаптації освіти до новітніх потреб ринку праці та ширшого доступу молоді до якісних робочих місць здійснюється перехід від традиційних форм отримання вищої освіти до компетентнісного підходу у навчанні. Така інновація має наступні переваги:

- залучення роботодавців, що дає змогу визначити регіональні та національні потреби ринку праці та розробити адекватні навчальні програми, які відповідають цим потребам;
- змога одночасно навчатись та працювати: пропозиції стажування і проходження практики розглядаються як перший крок до подальшого працевлаштування;
- дозволяє зробити правильний вибір: надавати всі необхідні данні про можливі програми і їх особливості як для потенційних учасників, так і для роботодавців;
- усунення бар'єрів на шляху до вузькоспеціалізованого професійного навчання та доступ до допоміжних послуг і супровідної підтримки;
- координація спільної роботи центрів зайнятості, місцевих роботодавців, освітніх закладів та інших державних та приватних організацій [6, с. 457].

Тому налагодження комунікації між приватними підприємствами та освітнім середовищем має на меті зниження рівня безробіття серед молоді і, в свою чергу, оптимізувати час компаній на пошук кваліфікованого персоналу.

Тож обов'язковим атрибутом інноваційного розвитку економіки є інтеграція освіти та бізнесу. Це зумовлює необхідність тісного зв'язку навчальних закладів та бізнесових структур.

Цей зв'язок можливий також за рахунок практико-орієнтованого навчання, яке направлене на свідоме застосування його результатів на наступних етапах навчання та у подальшій професійній діяльності.

Науковці виокремлюють чотири риси практико-орієнтованої професійної підготовки:

- 1) створення у освітніх закладах середовища, що стимулює формування у студентів мотивованої усвідомленої потреби в набутті професійних компетенцій;
- 2) впровадження практико-орієнтованої технології професійної підготовки, що забезпечуватиме формування у майбутніх працівників відповідних якостей, досвіду виконання професійних обов'язків за профілем підготовки;
- 3) організація практичної підготовки студентів на засадах формування професійної компетентності за профілем підготовки;

4) розробка і впровадження інноваційних форм зайнятості студентів з метою вирішення ними реальних професійних, науково-практичних та дослідно-виробничих робіт відповідно до профілю навчання [2-5].

Зокрема, українським закладам освіти притаманні наступні ознаки: бінарний характер підготовки, багатопредметність та подібненість дисциплін, обсяг практики – незначний, тоді як закордонні пропонують студентам практичну спрямованість впродовж всього навчання та більш гнучкі, індивідуалізовані програми.

Виникає необхідність формування нової ролі викладачів у системі освіти – ролі наставників та консультантів. З метою підвищення їхньої професійної кваліфікації повинна застосовуватись практика наукового стажування, в тому числі і міжнародного.

По-друге, перехід на систему інтегрованої освіти шляхом поєднання освіти та бізнесу доцільно забезпечити створенням кластерів як реальних моделей сучасного бізнесу та протидії кризовим явищам в економіці. Такого роду співробітництво відкриває нові можливості у побудові взаємовідносин на основі чесного партнерства та поваги до інтересів сторін та забезпечення ефективної співпраці між сторонами.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що інтеграція освіти та бізнесу, не тільки є наслідком протиріч у практиці підготовки фахівців, а й служить засобом їх вирішення, відіграючи при цьому роль каталізатора в процесі становлення і розвитку професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Входження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж.: аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.
2. Горбенко Г. В. Практико-орієнтоване навчання у підготовці бакалаврів реклами і зв'язків з громадськістю. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 4(45). С. 64-69.
3. Житнік Н. В. Практико-орієнтована підготовка фахівців в умовах регіонального вищого навчального закладу. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2015. Вип. 9. С. 29-35.
4. Іванов В. О., Криворучко Д. В., Купенко О. В. Практико-орієнтовані технології в інженерній освіті. Навчальний посібник. Харків : НТМІП, 2015. 140 с.
5. Майковська В. І. Вплив інноваційних процесів на трансформацію вищої освіти як суспільного інституту. Наук. журнал Сумськ. держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка. 2014. № 1(35). С. 227-236.
6. Семів Л. К. Співробітництво освіти, науки, бізнесу в реалізації стратегії регіонального розвитку України / Л. К. Семів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 3. – С. 455-462.

Боковець В.В.,

*доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту та адміністрування,*

Новак І.Г.,

студентка 4 курсу.

*Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9393-3712>*

ІННОВАЦІЇ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний світ неможливо уявити без новацій, інноваційних процесів, інтелектуальних розробок. Усі галузі нашої життєдіяльності охоплені використанням різних інновацій та діють на противагу людській праці. Багато підприємств уже перейшли або переходять на механізований вид праці, тим самим замінюючи ручну роботу. Але, інновації не потрібно уособлювати лише з процесами на підприємстві, ними можуть виступати як організація випуску нових видів товарів, надсучасної техніки, новітнім видом послуг та фінансуванням науково-технічних програм. Проте, дані ідеї та проекти можуть довготривалий час реалізовуватися у площині бізнесу. Характер даних проектів має високий рівень ризику, адже ідея не лише не зможе реалізуватися в життя, а й мати гірший остаточний результат, ніж той, що був прогнозований.

Розглянемо інновації в малому бізнесі, їх можна описати як новітні та вдосконалені технології, які конкурують на ринку товарів та послуг – ними виступають як товари так і послуги.[1, с.46] Ще одним фактором виступають рішення керівника, які стосуються як організації, так і технологій в адміністративному, виробничому, комерційному, економічному аспектах. Інновації сприяють покращенню як в самій структурі підприємства, так і в якості виробництва. Загалом, можна поділити характер інновацій на 3 види:

- Покращення ефективності підприємства;
- Трансформація або адаптація нової бізнес-моделі;
- Захист того, що уже було досягнуто[2, с.67].

Найбільш популярною схемою розподілу інновацій є розподіл за змістом та сферою застосування. Стосовно цього, виділяють такі інновації:

1. Інноваційні товари – тобто створення нових видів продукції, яка споживається у сфері виробництва або споживання. Що це може бути? Наприклад, новітні меблі, винаходи, сучасні інтерактиви, розвиваючі розробки, вид будь-якого товару і, навіть, до нової породи собак. Даний розподіл включає в себе усю продукцію, яку ми можемо отримати в результаті купівлі на ринку товарів та послуг.

2. Технологічні інновації – це новинки, які зв'язані вже безпосередньо з процесами на виробництві. До них відносять осучаснення, трансформація або оновлення техніки, яка застосовується на виробництві. Також, до них можна віднести інноваційні інвестиції, які надходять в підприємство, також різного роду наукові відкриття, які залишають свій слід в новітній історії, якась сучасна інформація, що має важливе значення в життєвому циклі підприємств.

3. Управлінські інновації – це певний вид інновацій, який використовується керівництвом підприємства. Що це може означати? В дану класифікацію ми можемо віднести різного роду новітні методи правління, сучасний процес відбору кадрів, налагодження на сучасному рівні колективного настрою та формат виконання завдань та розпоряджень. Дані інновації суттєво важливі, адже сучасний світ має на меті поширювати демократичний характер правління, тому новітні методи зможуть забезпечити легкий перехід до відомого виду[3, с. 77].

4. Економічними інноваціями виступають новинки в бухгалтерській та фінансовій системах. До них можна віднести: методи розподілу прибутку, формування кінцевого чи квартального звітів, новий розподіл обов'язків у бухгалтерії, тощо.

5. Юридичні інновації мають за мету створення нових нормативно-правових актів та їх прийняття. Дані документи створюються у сфері підприємництва та несуть як позитивний так і негативний характер для бізнесу. Це можуть бути нові вимоги до статутів, формування звітних документів, висвітлювання кінцевого фінансового балансу та інші.

6. Соціальні інновації – це новітній процес змін у культурному, соціальному, екологічному, політичному аспектах підприємства. Ним виступають різні впровадження, починаючи з корпоративної культури на підприємстві закінчуючи певними екологічними загальними проектами, які несуть за мету допомоги доквілі[4, с. 70].

Інноваційна діяльність підприємств виступає як одна із форм інвестиційної політики, яка має характер впровадити нові технології, створити нові види товарів та послуг, а також донести науково-культурний прогрес світові. Згідно із законодавством України, дана діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових розробок та досліджень, що зумовлює появу нових видів продукції, які конкурують на ринку.

Отже, узагальнюючи все вище сказане, можна стверджувати, що інновації виступають одним із основних компонентів розвитку сучасного підприємства. Нові методи керівництва, механізована технологія, осучаснення виробництва, новітні вимоги до фінансових складових, певні новинки у культурній та соціальній сферах. Інновації вносять в наше життя нові правила ведення бізнесу, які сприяють для покращення як самого виробництва, так і усіх зовнішніх факторів навколо підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковтун О.І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. Економіка України. 2013. № 4. С. 44–56.
2. Федулова І.В. Стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу промислових підприємств. Науковий вісник СХУ ім. Л. Українки. Економічні науки. 2010. № 5. С. 65–70.
3. Македон В.В., Рубець Д.С. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: теорія та методологія. Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. 2013. № 45 (1018). С. 75–86.
4. Бокосев В.В. Стратегічне управління: Навчальний посібник. Вінниця: ВФЕУ, 2012. С. 66–78.

Галан Л.В.,
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Шаталова К.Б.,
магістр кафедри публічного управління та адміністрування.
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інноваційна активність українських підприємств загалом залишається на низькому рівні: переважають продуктові, а не технологічні інновації; низьким залишається і рівень фінансування інноваційної діяльності. Відповідно, завдання підвищення інноваційної активності залишаються важливим науково-практичним завданням, що і формує актуальність даної теми.

Інновації є основою розвитку підприємств усіх видів діяльності та будь-якої галузевої приналежності, в тому числі логістичних. Проблеми логістики, зокрема питання інновацій у логістиці, досліджуються у численних наукових працях таких авторів, як Л.М. Болдирева, Н. Чухрай, Р. Патора, В.В. Борисова, І.Д. Афанасенко.

Метою є дослідження сучасних тенденцій розвитку і використання інноваційних змін в діяльності логістичних підприємств.

Термін логістика може бути використаний для опису планування, виконання, проектування та контролю всіх матеріальних та інформаційних потоків між компанією та її постачальниками, всіх внутрішніх потоків, а також потоків між компанією та її клієнтами. Простіше кажучи, логістика гарантує, щоб потрібна кількість потрібних товарів з потрібним рівнем якості прибула у потрібне місце у потрібний час і з найменшими можливими витратами. Логістика охоплює не тільки керування транспортом та складські процеси, але й такі послуги, як індивідуальне пакування, складання, зберігання даних та керування інформацією. Таким чином, ланцюг поставок перетворився на надзвичайно складну мережу доставки, яка потребує високого рівня прозорості, планування, відстеження та контролю. Транспортування та складування – дві основні функції логістики [1].

Розвиток технологій та транспортна логістика безперервно пов'язані між собою. Технології пропонують численні переваги та можливості, коли йдеться про ланцюжок поставок та логістику, і вони включають розширений аналіз даних, простоту масштабування, безпеку даних, економію витрат, інтеграцію декількох платформ, відстеження в реальному часі та автоматизацію процедур [1].

Інновації в логістичній діяльності застосовуються у різноманітних аспектах. Кожна операція на підприємстві буде ефективнішою у разі застосування інновацій. Використання інновацій у логістиці надає впевненості клієнтам у якісному та вчасному обслуговуванні. Розглядаючи логістичні інновації, не можна оминути новітні логістичні технології, які застосовуються у плануванні та інформаційному забезпеченні, що необхідне для ефективного використання транспортної і логістичної інфраструктур та обробки вантажопотоку. Все ширше застосовується електронна обробка даних, автоматизація виробництва і впровадження інших нових досягнень для вдосконалення структури інформаційних потоків у логістиці [2].

Така новація, як штучний інтелект та технології транспортних засобів без водія відіграватимуть важливу роль у роботі логістики в майбутньому. Деякі постачальники логістичних послуг вже використовують штучний інтелект для кращого відстеження посилок та прогнозування транспортних проблем у ланцюжку постачання. Тим часом автономні транспортні засоби, такі як навантажувачі без водія, вантажівки доставки та безпілотники, швидше за все, стануть більш поширеними на складах, у складських приміщеннях та на автомагістралях [2].

Інновації, що використовуються логістичними підприємствами, та переваги їх застосування можна виділити наступні.

1. Інновації в постачанні ресурсів - Використовують систему MRP (планування потреби в ресурсах) – «комп'ютеризований прийом, зорієнтований на продукт, мета якого – мінімізувати запаси і дотримуватися графіка доставки».

2. Інновації у перевезенні вантажів - Для запобігання простоям у заторі досвідчені логістичні компанії вдаються до допомоги сучасної техніки, оснащуючись спеціальним обладнанням для постійного відстеження стану вуличного руху, використовуючи для цього різні методи. Застосовується GPS-навігація та доступні засоби зв'язку, що допомагають безпосередньо під час перевезення коригувати маршрут. Безперервне відстеження ситуації на дорогах дає їм змогу набагато швидше доставляти вантажі, дотримуючись термінів перевезення [2].

3. Інновації в логістичному менеджменті - До управлінських інновацій, які застосовуються у логістиці, відносять і аутсорсинг, відповідно до якого виконання неключових функцій компанії покладається на зовнішню (третю) сторону, що являє собою спеціалізованого професійного провайдера послуг.

Отже логістика стає інструментом досягнення глобальних наукових соціальних структур, які забезпечують вільне поводження з інформацією, матеріалами, товарами, людьми тощо. Також слід зазначити, що логістика охоплює технічні та матеріальні аспекти, у яких важливими являються першочергові дії людини. Тому запровадження інноваційних змін на логістичних підприємствах дасть змогу зміцнити конкурентні позиції сильних підприємств в майбутні перспективі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крачковський, А. П. Маркетинг та основи логістики: тексти лекцій для студентів хіміко-технологічних та інженерних спеціальностей / А. П. Крачковський, С. В. Шишло. - Мінськ: БДТУ, 2012.

2. Болдирєва Л.М. Інновації в логістиці: теоретико-методологічні та практичні аспекти / Болдирєва Л.М. // Економіка Крима. – 2011. – № 1(34). – 18-23 с.

Гуменюк Д.А.,
студентка факультету туризму, бізнесу і психології
Київського національного лінгвістичного університету

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні питання екології стало гострим майже для всіх країн світу. Перш за все це стосується бізнесу, який протягом довгих років функціонував за лінійною схемою виробництва, що призводило до забруднення навколишнього середовища у значних масштабах. Дана проблема є обширною, проте з неї чітко можна виділити ключовий елемент, а саме забруднення пластиковими відходами.

Щоб довести актуальність цього питання наведемо декілька статистичних фактів:

- За останні 50 років глобальне виробництво та споживання пластику зросло більш ніж в 20 разів;
- починаючи з 1950 року лише 9% від усього викинутого пластику було перероблено, а інша частина залишається в оточуючому середовищі в тій чи іншій формі;
- щороку в Європі утворюється близько 25,8 мільйонів тонн пластикових відходів, з яких менше 30 % збираються для подальшої переробки [3].

Одним із найбільш ефективних варіантів вирішення даної проблеми є перехід до циркулярної моделі функціонування економіки (також її називають економікою замкнутого циклу).

Перед тим як переходити до питань значимості такого підходу до ведення бізнесу необхідно визначити, що він собою представляє.

Циркулярна економіка – це система виробництва і споживання, яка забезпечує максимальну ефективність використання ресурсів, нульове утворення відходів та мінімізацію зовнішніх негативних ефектів на навколишнє середовище.

В основі основі моделі лежить принцип «трьох R»: reduce (скорочення використання ресурсів), reuse (максимально-ефективне використання), recycle (відновлення відходів).

Прикладами напрямів дій циркулярної економіки є:

- Впровадження вимог до еко-дизайну, включаючи інформацію про довговічність товару;
- Розширення відповідальності виробників;
- Підтримка та більш широке використання «зелених» державних закупівель;

- Запобігання виникненню відходів;
- Розробка стандартів якості для вторинної сировини, особливо для пластику;
- Сприяння пожертвам у вигляді продуктів харчування;
- Оренда, повторне та сумісне використання;
- Відновлення та ремонт товарів чи матеріалів;
- Продаж та дарування;
- Промисловий симбіоз.

Циркулярна економіка утримує ресурси в матеріальному циклі та зменшує утворення відходів за допомогою скорочення споживання матеріалів, адже розглядає відходи як новий ресурс. Це вирішує проблеми дефіциту природних ресурсів, високі ціни на сировину і знижує залежність від імпортованих матеріалів.

Для переходу до циркулярної економіки можна задіяти такі інструменти: правові рамки, адміністративні умови, економічні інструменти, громадська освіта та обізнаність, зміна поведінки споживачів.

Передові країни Європи та світу вже здійснили цей крок. До їх числа входять: Китай (Закон про заохочення циркулярної економіки та План дій по стратегії розвитку циркулярної економіки), Німеччина (Акт про циркулярну економіку), Нідерланди (Загальнодержавна програма з циркулярної економіки), Фінляндія та Франція (Дорожні карти з циркулярної економіки) та інші.

На умовах Угоди про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язана гармонізувати законодавство відповідно до європейського. Наслідком цього у 2017 році стало Розпорядження Про схвалення Національної стратегії управління відходами [4]. Це можна вважати першим кроком на шляху до переходу до циркулярної економіки в нашій країні.

Переваги переходу до економіки замкнутого циклу:

- Скорочення витрат на сировину;
- Освоєння нових ринків збуту;
- Поліпшення взаємодії зі споживачами;
- Підвищення лояльності покупців до компанії;
- Покращення репутації бренду;
- Розробка нових продуктів;
- Створення конкурентної бізнес-моделі;
- Розвиток компанії та поліпшення її стану у невизначених умовах.

Переваги циркулярної економіки доступні також і для малих компаній. Ось деякі приклади ініціатив для розвитку даного напрямку:

- Заміна матеріалів на ті, що є відновлювальними;
- Повернення матеріалів після використання у виробництво;
- Співпраця з іншими компаніями (промисловий симбіоз);
- Пошук ринків вторинного використання та інші ініціативи.

Більшість людей хоче розуміти, куди компанії інвестують отримані прибутки. Розвиток екологічної та соціальної відповідальності бренду є сучасним трендом на ринку, а отже підтримується споживачами. Компанії, що дослухаються до потреб покупців, дають їм те, чого вони очікують, чим покращують свій імідж.

Даний тренд відповідальності насамперед поспішили впровадити великі міжнародні виробники. Так, з першої сотні списку Fortune Global 44% компаній обрали стратегію циркулярної економіки. Наведемо декілька прикладів, в яких перехід позитивно вплинув на діяльність фірм.

Renault став першим виробником автомобілів, який впровадив концепцію циркулярної економіки. У 2008 році була створена дочірня компанія Renault Environment, яка контролює потік деталей та відходів. Завдяки переробці пластмас, відновленню та повторному використанню запасних частин та рециркуляції міді, транспортні засоби створюються на 85% придатними для повторного використання і на 95% складаються із деталей, видобутих у кінці терміну служби. Сьогодні функціонування циркулярної економіки приносить компанії 500 млн. євро на рік [1].

Виробник спортивного взуття Nike майже 30 років тому запустив ініціативу Nike Grind. Старі кросівки, зібрані по всьому світу, використовували як матеріал для виготовлення покриття для спортивних майданчиків. З моменту запуску близько 28 млн пар взуття були перероблені в поверхні для спортмайданчиків [2].

Група Michelin щорічно повертає у виробничий процес 17 млн тонн використаних автомобільних шин. Завдяки R&D розробкам вони знову стають цінним матеріалом [1].

Україна також має свої відомі приклади впровадження переходу до циркулярної економіки. Так, наприклад, бренд "Моршинська" оновив дизайн упаковки, зменшивши кількість використовуваного пластику на 15%, та бренд Oh My Look!, який трансформується із сервісу оренди суконь у пропозицію віртуального гардеробу за передплатою [2].

Можна зробити висновок, що перехід до циркулярного підходу функціонування економіки є ефективним вирішенням багатьох екологічних проблем. Для цього можуть бути задіяні різні підходи та інструменти зазначені вище.

Також циркулярна економіка є трендом на світовому ринку, завдяки своєму значному списку переваг та перспектив. Це призвело до переходу до практичного впровадження даного виду економіки у багатьох країнах світу та, навіть, показало перші позитивні результати.

ДЖЕРЕЛА

1. М. В. Руда, Я. В. Мирка. Циркулярні бізнес-моделі в Україні. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Національний університет "Львівська політехніка" (2020). https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/11_-Ruda-M.-V..pdf
2. Д. Нечитайло. З чистого аркуша: як працює і чим вигідна циркулярна економіка. Економічна правда (2020). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/2/664626/>
3. Е. Лобанов. Циркулярная экономика: перспективы прогресса в регионе Балтийского моря. Центр экологических решений, Минск (2018). URL: https://ccb.se/wp-content/uploads/2018/10/elobanov_circular_economy.pdf
4. Розпорядження Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року від 08.11.2017. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>

*Добровольська М.В.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
кафедра менеджменту і підприємництва
Державний університет «Житомирська політехніка»*

КЛАСИФІКАЦІЯ НОВИХ ПРОДУКТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Вираз «новий продукт» або нововведення використовується дуже широко. Під цим терміном розуміють як модифіковані товари, так і радикальні нововведення, які відкривають принципово нові шляхи задоволення тих чи інших потреб.

Нові продукти можуть бути різні по суті і походженням. Визнана в світовій практиці класифікація представлена на рис. 1.

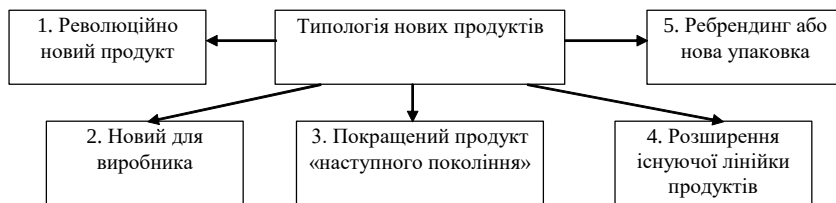

Рис. 1. Класифікація типології нових продуктів [6, с.52]

Залежно від вибраного критерію існують інші підходи до класифікації «нових продуктів» [1]:

1. Залежно від природи змін фізичних чи характеристик сприйняття нового продукту розглядають:
 - оригінальні (або радикально нові) продукти, фізичні характеристики та характеристики сприйняття яких описуються в нових термінах; вони, як правило, вносять якісні зміни у спосіб людської діяльності;
 - оновлені (або модифіковані) продукти, фізичні характеристики яких змінені, проте характеристики сприйняття залишаються без змін; вони забезпечують вдосконалення існуючих практичних засобів для

швидкого задоволення поточних змін;

– продукти з новим позиціонуванням, в яких змінені лише характеристики сприйняття, завдяки чому споживач оцінює ці товари по-новому; це зміни варіантів управління, збуту та комунікації як складових комерційної реалізації товару.

2. Залежно від рівня новизни продукту можна виділити таку градацію нововведень [2, с.50]: продукти світової новизни; продукти, нові на вітчизняному ринку; продукти, нові для фірми; розширення асортименту вже існуючого продукту; оновлений продукт; зміна у позиціонуванні продукту; виробнича інновація, яка приводить до зниження собівартості.

Зрозуміло, що лише незначна частина нововведень (близько 10%) характеризується світовою новизною, в той час як більшість з них (близько 70%) – це доповнення до асортименту вже існуючого продукту або його модифікація.

3. Залежно від рівня ризику, який супроводжує впровадження нововведення в життя, можна спостерігати такі ситуації (рис. 2):

Ринок	Товари та технології	
	Відомі	Нові
Відомий	Концентрація	Технологічний ризик
Новий	Комерційний ризик	Диверсифікація

Рис. 2. Ступінь новизни товару та стратегічний ризик, пов'язаний з його впровадженням на ринок [5, с.217]

– ринок та технологія відомі, отже, ризик мінімальний; в такому випадку фірма спирається на свою компетентність та попередній досвід;

– новий ринок, але відома технологія, ризик в основному комерційний, і успіх визначається маркетинговим ноу-хау фірми;

– ринок відомий, проте технологія нова, ризик технологічний, і успіх залежить від технологічного ноу-хау фірми;

– новий ринок і нова технологія: ризики додаються, і зумовлюють стратегію диверсифікації.

4. Залежно від джерела ідеї створення нового продукту нововведення можна поділити на [4, с.90]:

– товари, які «втягуються попиту», тобто зумовлені сформованими на ринку потребами;

– товари, які «виштовхуються лабораторією», тобто які базуються на фундаментальних дослідженнях і можливостях технології.

В сучасних умовах підприємства змушені адаптуватись до умов ринку. Вони орієнтуються на концепцію маркетингу, а саме пошук нових шляхів та методів задоволення існуючих потреб споживачів та формування нових потреб. За таких умов завданням багатьох підприємств є отримання конкурентної переваги, яка дає можливість обслуговувати клієнтів та задовольняти їхні потреби краще ніж конкуренти [3, с.111].

ЛІТЕРАТУРА

1. Заріцька Н.М. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства. Ефективна економіка. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4647>
2. Кубишина Н.С. Основні напрямки розробки товарної політики. Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. 2020. №6. С. 43-52.
3. Маркетингова товарна політика: підручник. за ред. С.І. Чеботаря. К.: Преса України, 2012. 263 с.
4. Порохня В.М., Безземельна Т.О., Кравченко Т.А. Стратегічне управління: навч. посібник. Київ: ЦУЛ. 2012. 224 с.
5. Семенов Г.А. Організація і планування на підприємстві: навч.посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 528 с.
6. Ситницький М., Варава Ю. Стратегічне маркетингове планування процесів просування інноваційної продукції на ринок. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. №136. С. 50-54.

«СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПРИКЛАДІ ДАСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ»

На сьогодні одним з ключових питань для розвитку України є вдосконалення управління видатками Державного бюджету. Однією ключових статтей цих видатків станом на 2021 рік є Державні (публічні) закупівлі (41%). Саме контроль Державних закупівель є однією з ключових функцій держави, без якої неможливо уявити її нормальне функціонування.

Згідно ЗУ «Про публічні закупівлі» який вступив в дію з 2016 року було визначено перелік органів які безпосередньо здійснюють Державний фінансовий контроль (далі «ДФК») за державними закупівлями. Саме ДФК дозволяє встановити ефективність використання державних коштів, виявляти правопорушення у даній сфері, а також приймати заходи для підвищення ефективності їх використання. В умовах процесу глобалізації роль ДФК зростає, його інструменти є частиною фінансово-економічного механізму державних закупівель, а держава здійснює управлінську функцію.

Згідно законодавства України, використання державних коштів здійснюють наступні органи ДФК: Державна аудиторська служба України (далі - ДАСУ), Антимонопольний комітет України, Рахункова палата, Державна казначейська служба України.

Я зосереджу свою увагу на діяльності ДАСУ, яка безпосередньо проводить контроль державних закупівель, згідно прописаних процедур. Підвищення ефективності ДАСУ як орган ДФК спрямовує державні закупівлі як макроекономічний важіль впливу на фінансово-економічну систему України в цілому або на окремі її сегменти.

Ефективна система фінансового контролю є не лише інструментом гарантії прозорості, підзвітності і якості діяльності державних органів, а й дієвим механізмом для забезпечення фінансової стабільності і безпеки країни, досягнення стратегічних цілей держави, ефективності державної політики, підвищення рівня якості життя кожного громадянина. Тому перед ДАСУ стоять не прості завдання щодо підвищення ефективності їхньої роботи в забезпеченні ДФК.

Перш за все для побудови стратегії розвитку ДАСУ ми визначимо ключові проблеми які необхідно вирішити в найближчому майбутньому:

- **Всеохопленість ДФК.** Загалом під ДФК ДАСУ підлягає понад 45,2 тис підприємств, державних установ та організацій. За 2020 рік ДФК охоплено близько 4 тис з них, і тенденція прямує до зменшення, так як кількість працівників за останні 15 років скоротилась в 6 разів, в основному за ліквідації територіальних відділень.

- **Розширення функцій ДАСУ при подальшому обмеженні ресурсів.** В 2019 році ДАСУ отримала нові повноваження на здійснення ДФК за Державними закупівлями в системі Прозогто.

- **Охопленість ДФК органів місцевого самоврядування.** В рамках проведення реформ децентралізації, доходи місцевих бюджетів значно виросли, а кількість заходів ДФК є недостатньою для охоплення всіх ОТГ. На сьогодні 50% всіх доходів Державного бюджету розподіляється саме територіальними громадами. При цьому значна частина місцевих бюджетів щороку не охоплюється заходами ДФК, що призводить до відсутності належної підзвітності, відповідальності керівників на місцевому рівні за прийняті незаконні та неефективні управлінські рішення;

- **обмежена інтеграція з інформаційними порталами відкритих даних та інформаційними системами інших державних органів,** що не дозволяє оптимізувати процеси збору доказової бази та аргументовано зосередити зусилля працівників ДАСУ на найбільш ризикових та фінансово вразливих напрямках господарської діяльності підконтрольних установ;

- **неможливість охопити автоматичними індикаторами ризиків всі можливі порушення,** які встановлюються органами ДАСУ та за які передбачається адміністративна відповідальність;

- **потреба підвищення ефективності процесів планування заходів ДФК та їх оперативного автоматизованого моніторингу для підтримки прийняття управлінських рішень керівництвом органів**

ДАСУ, відсутність ефективних автоматизованих рішень для оптимізації витрат робочого часу при кількісному обмеженні кадрових ресурсів та постійному збільшенні навантаження;

- відсутність сучасних ІТ рішень, які б дозволили оптимізувати операційні процеси, зокрема документування процесу та результатів заходів ДФК

- потреба змін підходів до процесу управління та контролю якості заходів ДФК, з огляду на суттєві іміджеві втрати, які тягнуть за собою підтверджені скарги на дії посадових осіб органів ДАСУ,

Зазначені ризики під час виконання завдань і функцій органами ДАСУ спонукають до пошуку комплексних рішень для підвищення ефективності діяльності органів ДАСУ та розв'язання проблем, які стримують процеси державного фінансового контролю та перешкоджають забезпеченню належного рівня фінансової безпеки держави, недопущенню зловживань у фінансовій сфері та шахрайству з державними та місцевими ресурсами.

Головною метою стратегічного розвитку ДАСУ є посилення функціональної ефективності ДФК, а також підвищення підвищення ефективності використання бюджетних коштів для проведення цих заходів.

Дана мета дала змогу сформувати наступні напрямки на які потрібно звернути особливу увагу в найближчі 5 років:

- удосконалення державної політики з реалізації ДФК;
- підвищення ролі ІТ систем та індикаторів для проведення ДФК;
- перерозподіл ресурсів, для зосередження уваги на ДФК органів місцевого самоврядування та сфери державних закупівель
- якісна складова проведених перевірок.

До першого напрямку варто віднести те що не існує чітко виражених розмежувань у функціях і повноваженнях між органами які здійснюють ДФК. Після запровадження системи електронних торгів, не існує чітких посадових інструкцій щодо здійснення ДФК. Система показників і процедур які проводяться на сьогодні не відповідає сучасним тенденціям і є просто застарілими. Орієнтація лише на кількісні показники не дає змогу ревізорам побачити всю картину в цілому.

До другого напрямку можна віднести удосконалення механізмів визначення автоматичних індикаторів ризиків на основі даних електронної системи закупівель та інших відкритих джерел інформації. Побудова єдиної бази даних, яка дала б змогу оперативно визначати ризики в тих чи інших структурах. Залучення кваліфікованих ІТ спеціалістів аналітиків, які відійшли б від стандартної системи ревізійних перевірок.

До третього пункту, варто зазначити, що на сьогодні можна спостерігати нерівномірність здійснення ДФК з боку ДАСУ. Велика кількість територіальних одиниць не покривається ДФК. Сама кількість здійснюваних перевірок і процедур є недостатньою і не забезпечує належних огляд ситуації на місцях центральними органами влади, та порушує принцип підзвітності місцевих органів влади. В умовах коли 50% державного бюджету залишається на місцях, це є недопустимо.

Також нерівномірність здійснюваних процедур пояснюється відсутністю територіальних органів ДАСУ на місцях, у зв'язку з їх поступовою ліквідацією протягом останніх 15 років.

До четвертого напрямку можна віднести орієнтацію лише на кількісні показники, застарілу документальну та процедурну базу.

В першу чергу останніми роками гостро стоїть питання запровадження аудиту ефективності, що дало б змогу підвищити якість процедур які проводяться.

Отже, побудова та щорічне оновлення стратегічного планування дає змогу поетапно спланувати вирішення нагальних проблем. А встановлення чітких термінів виконання, а також аналіз ефекту від запроваджених змін дає змогу кількісно і якісно оцінити ефект, а при необхідності внести зміни в стратегічне планування на щорічній основі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія розвитку Державної аудиторської служби на період до 2024 року. URL: <https://dasu.gov.ua/attachments/83389523-0c05-42cb-9831-bece350f485c.pdf>

2. Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. Державних фінансовий контроль. / Київ «Центр урбової літератури» 2009

Кретов Ю.О.,*студент 4 курсу економічного факультету,***Мозгова Г.В.***к.е.н., доцент,**доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва.**Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОКОЛІННЯ Z НА ЗМІНИ В МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ

Покоління Z внесло чимало поправок в рекламні технології, інструменти просування та маркетинг в цілому. Поява нового покоління завжди призводить до істотних змін у будь-якій сфері бізнесу. Однак останньому, з урахуванням великого впливу глобалізації та діджиталізації, вдалося провести цілу революцію. Отже постає проблема визначення підходів в маркетингових комунікаціях, які будуть найбільш ефективними для взаємодії з поколінням Z. Це потребує встановлення категорії населення, яка відноситься до цього покоління, визначення особливих рис як споживача та дослідження головних відмінностей від попередніх поколінь. Результати допоможуть встановити, які саме комунікації дозволять привернути увагу споживача покоління Z та провести його від зацікавленості до здійснення дії.

Існує чимало суперечок стосовно точного періоду, до якого варто відносити представників Z. На основі аналізу сучасних джерел [1, 2] було встановлено, що найбільш поширеними та загальноприйнятими рамками варто вважати 1995-2015 рр. – період активного розвитку нових технологій, та переходу від телебачення до Інтернету як основного каналу просування та поширення інформації взагалі.

На рисунку 1 представлено характерні риси представника Z-споживача.

Рис. 1. Портрет споживацьких переваг покупців Z (розроблено за [3, 4])

Таблиця 1 демонструє різницю в споживанні між поколіннями X, Y, Z.

Таблиця 1

Головні відмінності Gen Z та мілленіалів та покоління X (розроблено за [5, 6, 7])

	Gen X	Gen Y	Gen Z
Контекст, події	Зміна політичних режимів, домінування капіталізму та мерітократії	Глобалізація, економічна стабільність, поява Інтернету	Розвиток діджиталізації, соціальних мереж, цифрова ера.
Поведінка, цінності	Акцент на матеріалізм, конкурентність, вихід Я на перше місце	Глобальне мислення, зосередження на самопізнанні та пізнанні світу.	Самоневизначеність, пошук життєвої місії, самовираження.
Споживання	Статусні речі, автомобілі, прикраси	Використання досвіду, флагманські товари, подорожі.	Унікальні речі, використання покупок в необмежених умовах, підтримання брендів, товарів, що відображають власні цінності.

Проведене дослідження особливостей покоління Z, дозволило виділити основні напрямки розвитку маркетингових комунікацій, які призведуть до найбільшої результативності при встановленні комунікації з цільовою аудиторією, яка складається з представників цього покоління:

- Налагодження діалогу. Використовуючи рекламне обличчя чи коллаборації з блогерами варто брати до уваги той фактор, що ця людина має розділяти погляди, звички і світогляд з молоддю. Тобто представник Gen Z має говорити саме із представниками свого покоління. Наприклад, чіпси Doritos пішли на сміливий крок, зробивши інтеграції в відео кліпах тік-токера Дані Мілохіна та бітмейкера Слави Марлоу.

- Активне просування в соціальних мережах. Окрім використання таргетованої реклами та інших інструментів digital-маркетингу, варто шукати більш цікаві рішення проблеми. Наприклад, створення YouTube каналу та тематичних груп в соціальних мережах. Цим шляхом пішла онлайн-школа англійської мови Skyeng: вони знімають відео, де в інтерактивному форматі розбирають поширені теми чи помилки, з якими зустрічається молодь, а в групах в соцмережах влаштовують різні обговорення та конкурси для того, щоб зібрати більше інформації про цільову аудиторію, зрозуміти її та покращити як якість свого продукту, так і якість рекламних кампаній [8].

- Перманентна інтеграція нових трендів, поширених серед молоді. Eco-friendliness, універсальність товарів для двох статей, автентичність та індивідуальність товару – і це лише декілька із найбільш актуальних тем серед покоління Z. Головною проблемою вважається грамотна їх інтеграція в рекламну кампанію з гармонічним поєднанням цінностей та місії бренду чи товару [9].

Наприклад, ще в 2018 році спортивний спонсором екіпіровки adidas разом з організацією Parley for the Oceans випустили футбольну форму для італійського клубу «Ювентус», виготовлену із переробленого пластику, просуваючи колекцію через слоган «From threat into thread» в рамках актуальної проблеми забруднення світового океану [10].

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що, як і кожне нове покоління, Gen Z має свою думку, свій підхід до споживання інформації, товарів та інших благ. І це не могло не вплинути на методи та інструменти роботи маркетологів.

Народившись в епоху Інтернету та соціальних мереж, більшість даних та інформації вони поглинають саме звідти, а не через телебачення, радіо чи газети, як їх попередники.

Представники покоління Z прагнуть отримувати інтерактивну, цікаву рекламу (зазвичай через соцмережі), що буде відображати їх стиль життя, певні принципи. Це стало стимулом активної діджиталізації маркетингових кампаній та використання коллаборацій з блогерами, зірками чи громадськими активістами, через яких можна активно побудувати діалог з ними.

Велику роль в успішній рекламній кампанії відіграє застосування модних соціальних хвиль та проблем, які їх хвилюють: космополітизм, турбота про навколишнє середовище, рівність рас, національностей, статей, а також проблема самовираження людини як індивідуума.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Huberman E. The Basics of Marketing to Gen Z. URL : <https://www.rollingstone.com/culture-council/articles/basics-marketing-gen-z-1241015/>
2. Keyw P. Marketing to Gen Z. Hallam. URL : <https://www.hallaminternet.com/marketing-to-generation-z/>

3. Francis T., Hoefel F. Generation Z and its implications for companies. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/true-gen-generation-z-and-its-implications-for-companies>
4. The influence of Gen Z on marketing. ON Advertising. URL: <https://onadvertising.com/gen-z-influence-on-marketing/>
5. What is the definition of Gen Z. URL: <https://www.bamboohr.com/hr-glossary/generation-z/>
6. Gen Z consumer insights. InMobi. URL: <https://www.inmobi.com/blog/2020/04/10/gen-z-consumer-insights-what-our-data-reveals-new-report>
7. Земскова Е. С. Анализ поведения потребителей в цифровой экономике с позиции теории поколений. Вестник Евразийской науки. 2019. № 5, Том 11. URL: <https://esj.today/PDF/32ECVN519.pdf>
8. Особенности поведения потребителей поколений x, y, z. Z&G.Branding. URL: https://zg-brand.ru/statyi/celewaya-auditoriya/osobennosti_potrebitelej_pokolenij_x_y_z/
9. Лакодин В. Сюрпризы потребительского поведения поколения Z. SMMplanner blog. URL: <https://smmplanner.com/blog/nie-kak-vsie-siurprizi-potriebitelskogho-myshleniia-pokolienii-a-z/>
10. Киселев Н. Пластиковый мусор портит мир: «Ювентусу» и «МЮ» сделали из него форму. URL: https://www.sports.ru/tribuna/blogs/dyshite_glubzhe/1804592.html

Левкович О.В.,

к.е.н., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Калашнікова Ю.М.,

магістр кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ BLOCKCHAIN НА ФІНАНСОВУ ЕКОСИСТЕМУ

Перетворення та посилення цифровізації фінансового сектору були актуальною темою останніх років. Здається, ажітаж навколо нього не зменшується завдяки постійному виведенню на ринок нових руйнівних розробок. Серед них блокчейн або технологія розподіленої книги (DLT), яка викликала багато дискусій, занепокоєнь і думок з боку користувачів, компаній і регуляторів. Деякі стверджують, що майбутнє цифрового банкінгу безпосередньо пов'язане з темпами розвитку Blockchain.

Відстежувана і загальноприйнята валюта не тільки змінить спосіб надання банківських послуг, але й призведе до значного зниження витрат. Схоже, це вже зруйнувало індустрію фінтех, привернувши увагу фінансових установ по всьому світу. Кількість патентів, поданих за останні три роки, перевищує 3000, що залучило понад 1,4 мільярда доларів венчурних інвестицій [1].

Екосистема Peer-to-Peer, що працює на основі технології Blockchain, сприяє еволюції фінансової екосистеми, створюючи нові способи виконання добре відомих операцій. Майбутнє банківської справи та фінансів проявиться в миттєвому підтвердженні транзакцій, усуненні посередників, підвищенні ефективності та зниженні транзакційних витрат. Основним підтвердженням цього твердження є підтримка та прийняття технології блокчейн більшістю центральних банків у всьому світі.

Технологія розподіленої книги на базі Blockchain дозволить миттєво торгувати фіксованими доходами та доходами від акцій, здійснювати валютні розрахунки та інші фінансові послуги. Це зробить революцію в банківському секторі, залишивши установи, які не змогли інтегрувати технологію, і підвищивши ефективність операційної діяльності.

Блокчейн дозволяє зберігати транзакції в загальнодоступній книзі сховища, яка організована в хронологічний блок ланцюжків. Усі учасники системи, а також трейдери мають відкритий доступ до цієї мережі. Це забезпечує автономне виконання транзакцій і забезпечує повну прозорість [2].

Вплив такої технології на майбутнє банківської індустрії неможливо переоцінити: очікується, що в найближчі кілька років велика кількість непотрібних документів і тривалий час очікування зникнуть. Найголовніше, що така оптимізація знизить вартість транзакцій, а також прискорить процес виконання.

Відповідність також буде значно покращена завдяки спрощеним та ефективнішим процедурам аутентифікації та верифікації. Дотримання відповідних обов'язків угоди більше не буде сумнівним у розумних контрактах блокчейн, які створюють автоматично зобов'язальні зобов'язання.

Нарешті, технологія розподіленої книги також покращує ціннісні пропозиції фінансових компаній і постачальників послуг, оскільки вирішення спорів і узгодження записів оптимізовані, прозорість збільшується, а інформація стає доступною для всіх сторін угоди. Це призводить до кращих механізмів ціноутворення та кредитування.

Таким чином, у наступні кілька років ми станемо свідками того, що блокчейн змінить звичні рамки та внесе більше прозорості у фінансову екосистему. Зміни торкнуться всіх зацікавлених сторін – регулюючих органів, користувачів і самих компаній, що наголошує на необхідності посилення співпраці з важливих питань та вирішення можливих конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчишак Н. Б., Гудима Р. П. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. Ефективна економіка. 2021. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8948> (дата звернення: 17.01.2022).
2. Лапко О. О., Солосіч О. С. Технологія блокчейн: поняття, сфери застосування та вплив на підприємницький сектор. Бізнес Інформ. 2019. №6. С. 77–82.

Левчинський Д.Л.,

д.е.н., професор кафедри фінансів, економіки та підприємництва,

Каширнікова І.О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, економіки та підприємництва.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ВПЛИВОМ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Мільярди людей у всьому світі вже виросли в епоху соціальних мереж, і сьогодні соціальні медіа стали не просто постачальниками послуг, а сполучною ланкою всього світового співтовариства. Даний тренд має як позитивні (наприклад, спрощення спілкування та обміну інформацією), так і негативні (втрата навичок «живого» спілкування, кіберзагрози) сторони.

В наш час нові технології (штучний інтелект, інтернет речей та ін.) стрімко розвиваються та впроваджуються бізнесом різних країн. Але на сьогоднішній день ще ніхто не розробив послідовного плану для того, щоб нівелювати чи звести до мінімуму негативні наслідки цього процесу та повернути глобальний технологічний розвиток у конструктивне русло.

Типовими учасниками шерінг-економіки, як стверджує доповідь консалтингової компанії PricewaterhouseCoopers, яка досліджувала цей ринок у США, є молоді жінки, активно залучені у розвиток суспільства у вигляді дедалі більш частого користування сервісами спільного споживання, і навіть люди похилого віку, які ведуть активний спосіб життя.

Простота, доступність та широке охоплення аудиторії онлайн-платформ оголошень (класифайдів) вивели ринок приватних послуг та вживаних товарів на новий рівень. Принципи шерінг-економіки стали основою для триумфу як горизонтальних класифайдів (охоплюють якомога ширший спектр оголошень), так і вертикальних (спеціалізуються на конкретній сфері, наприклад, на продажу автомобілів або побутової електроніки).

Сьогодні через сайти оголошень споживачеві безпосередньо продаються нові та вживані речі, побутова техніка, електроніка, автомобілі, нерухомість, пропонуються оренда офісів, квартир та обладнання, послуги фрілансерів та багато іншого.

Етична та соціальна відповідальність бізнесу компаній, що має у своєму портфелі ESG-активи, позитивно впливають на зростання її акцій. Під аббревіатурою ESG розуміється відповідальний підхід до

ведення бізнесу з високими екологічними (E – environmental), соціальними (S – social), управлінськими (G – governance) стандартами. Як впливає зі звіту про ESG-інвестування, дотримуватися принципів ESG не лише престижно, а й вигідно: з 2000 академічних досліджень із 1970-х років, у 63% робіт знайшли зв'язок між вартістю акцій компаній та їх ESG-стратегій. Крім того, сучасний споживач став настільки чутливим до етичності та екологічності виробників, що соціально відповідальним компаніям простіше зберігати лояльність споживачів та встановлювати вищі ціни: покупець етичної продукції готовий доплачувати за позитивний досвід [1].

Криза, зумовлена пандемією COVID-19, дозволила бізнесу експериментувати і вчитися в режимі реального часу. До теперішнього часу компаніям це було робити не просто: потрібно було переконати в актуальності цифрової трансформації акціонерів, співробітників і споживачів – у кожного були свої причини для опору. Проте через карантинні заходи багато компаній змушені були перевести співробітників на віддалену роботу. Перехід до віддаленої роботи потребував технологічних рішень – розвитку IT-інфраструктури, системи безпеки, комунікацій, електронної постановки завдань і відстеження їх виконання. І разом з цим виникла необхідність навчання персоналу тому, як все це використовувати та адаптуватися до змін.

Крім того коронавірус став краш-тестом для реалізованих проєктів з цифровізації держави і перевірки їх працездатності в сучасних умовах. Великий масив даних і завершена цифровізація процесів в органах державної влади були оперативно використані для стабілізації ситуації з пандемією лише в деяких країнах, наприклад у Південній Кореї і Сінгапурі, де вдалося оперативним обчислити та ідентифікувати громадян, які потенційно є переносниками захворювання. Однак будучи випадковим стимулом для прискорення цифровізації, коронавірус в явному вигляді позначив і стримуючі фактори. Частина з них існували і раніше, але у зв'язку з пандемією вони стали ще помітнішими [2].

На нашу думку, ефективна система управління інформаційною економікою сприятиме зростанню різноманітності всіх аспектів діяльності організації, розширюватиме можливості успішної адаптації підприємницьких суб'єктів до постійних змін зовнішнього середовища. Крім того, ефективність вітчизняної державної політики у сфері інформаційної діяльності буде залежати також й від впровадження в практичну діяльність суб'єктів підприємництва основних положень діючих законодавчих актів, що на сьогодні розроблені й діють в нашій країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі// Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 6. – С. 105-112.
2. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти / URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf

Новіченко М.А.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємства працюють на ринкових умовах, що диктують постійний пошук стратегічних розробок, спрямованих на забезпечення провідних позицій у секторі, промисловості та підвищення конкурентоспроможності. Успіх та лідерство в конкурентній економіці можливі у випадку об'єктивного вивчення та оцінки власного потенціалу та потенціалу конкурентів, їх цілей та стратегій, виявлення сильних та слабких сторін конкурентів. Завдяки цьому в довгостроковій перспективі можна сконцентруватися на напрямках, в яких конкурент значно слабший, та розширити власні переваги та можливості. Будь-яке підприємство не може функціонувати без діяльності конкурентів, оскільки всі підприємства та їх конкуренти є ланками однієї ланцюга - економіки. Неодмінним фактором, що визначає право на існування будь-якої організації, є конкуренція, яка дозволяє виділити велику кількість організацій - лідерів, які здатні зробити справді якісні та сучасні товари та послуги, затребувані населенням.

Мета статті – узагальнити теоретичні підходи до визначення категорії «конкурентоспроможність підприємства».

Конкурентоспроможність підприємства є комплексним показником, оскільки на нього впливає не лише фактор конкурентоспроможності продукції. Показник конкурентоспроможності підприємства включає в себе такі показники: конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність комунікацій підприємства та конкурентоздатність персоналу. Це пояснюється тим, що для визначення конкурентоспроможності підприємства загалом, необхідно дослідити підприємство з усіх сторін [3, с. 15].

Із загальної теорії менеджменту відомо, що основними етапами процесу управління є: збір вихідної інформації, її аналіз і цілепокладання; прийняття рішення, планування і організація діяльності для виконання рішення; моніторинг і контроль результатів діяльності. З цієї точки зору управління конкурентоспроможністю підприємства зводиться до виконання сукупності наступних дій [4, с. 50]:

1. Збір та обробка інформації про галузі конкурентів господарюючого суб'єкта.
2. Аналіз і систематизація отриманої інформації, оцінка конкурентоспроможності підприємства, встановлення стратегічних цілей з підтримки (підвищення) конкурентного статусу компанії.
3. Вироблення конкурентної стратегії, спрямованої на досягнення цільового рівня конкурентоспроможності.
4. Послідовна конкретизація прийнятої стратегії в ході планування і вироблення тактичних управлінських рішень.
5. Організація діяльності по виконанню прийнятої конкурентної стратегії.
6. Оцінка конкурентоспроможності підприємства в ході моніторингу досягнутих результатів, а також внесення коригувальних дій (у разі необхідності) [4, с. 10].

До внутрішніх цілей відносяться:

1. Розробка стратегії розвитку підприємства.
2. Підвищення ефективності управління підприємством та його окремими складовими; реструктуризація підприємства.
3. Прийняття управлінських рішень щодо використання окремих складових потенціалу підприємства.
4. Обґрунтування та прийняття інвестиційних рішень.
5. Укладання орендних угод [1, с. 7].

Етап вироблення і реалізації конкурентної стратегії є цільним в алгоритмі забезпечення конкурентоспроможності підприємства, оскільки саме на цьому етапі виробляються нестандартні стратегічні рішення, реалізація яких є запорукою успіху компанії [5, с. 19]. Можливо, саме тому порядок дій на даному етапі майже неможливо формалізувати. У той же час, цілком можлива формалізація критеріїв результативності стратегічних заходів по підвищенню конкурентоспроможності.

На практиці кількість етапів заходів розробки програми підвищення конкурентоспроможності дещо зростає; їх зміст та послідовність зазвичай такі:

1. Визначення та впорядкування пріоритетності цілей.
2. Конкретизація цілей ті діагностика ресурсних і часових обмежень.
3. Формулювання стратегій реалізації програми.
4. Планування дій і визначення фаз програми.
5. Створення організаційної структури програми.
6. Встановлення методів і вибір інструментарію вимірювання досягнутих результатів.
7. Визначення витрат, пов'язаних з реалізацією програми.
8. Оцінка очікуваної ефективності запропонованих заходів [6, с. 13].

Підвищення конкурентоспроможності являє собою процес змін, і як будь-який процес, особливо той, який викликає певні протидії, він потребує управління і, зокрема, стратегічного підходу. Оскільки зміни стосуються всіх основних організаційних складових, включаючи структуру кадрів, зайнятість, кваліфікацію, технології, обладнання, продукцію, ринки збуту, то, відповідно, вихідним моментом підвищення конкурентоспроможності виступає розробка стратегії такого підвищення з врахуванням всіх аспектів сприяння та протидії. Далі проводиться робота по роз'ясненню цілей і кінцевих результатів, спрямована на подолання опору змінам [3, с. 20].

Для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства необхідно здійснювати інноваційну діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нової конкурентоспроможної продукції.

Отже, інноваційну діяльність необхідно здійснювати вітчизняним підприємствам, оскільки без оновлення товарного асортименту не можна втримати конкурентні позиції на ринку.

Складовими стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства є [2, с. 11]:

1. Товарно-ринкова стратегія – включає в себе рішення по таких аспектах, як номенклатура та асортимент продукції та ступінь їх оновлення, масштаби виробництва, якість продукції, реклама, обслуговування споживача, ціноутворення.

2. Ресурсно-ринкова стратегія – включає в себе рішення по таких аспектах, як обсяг ресурсних запасів, якість ресурсів, поведінка на ринку ресурсів.

3. Технологічна стратегія – включає в себе рішення по таких аспектах, як характер технології, ступінь стабільності технології, оновлення технології, технологічні розриви.

4. Інтеграційна стратегія – включає в себе рішення по таких аспектах, як вертикальна інтеграція, горизонтальна інтеграція, діагональна інтеграція;

5. Інвестиційно-фінансова стратегія – включає в себе рішення по таких аспектах, як залучення зовнішніх фінансових ресурсів, повернення залучених коштів, інвестування власних коштів.

6. Соціальна стратегія – включає в себе рішення за такими аспектами, як чисельність робітників, взаємозамінність робітників, диференціація робітників, ступінь патерналізму, соціальний тип колективу [7, с. 5].

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо к висновку, що заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств неможливі без розробки стратегії їх розвитку, визначення основних цілей діяльності з урахуванням конкурентних переваг.

Розглядаючи підвищення конкурентоспроможності як довгостроковий процес, який здійснюється відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства, можна виділити низку заходів, що забезпечують промисловим підприємствам досягнення конкурентних переваг, а саме: зниження собівартості продукції; підвищення її пріоритетності; зміна якості та технічних параметрів продукції; виявлення недоліків товарів конкурента; впровадження інновацій; виявлення переваг власних товарів порівняно із заміниками; вплив на споживача шляхом проведення реклами, надання кредиту тощо.

Оскільки конкурентоспроможність виражає результат взаємодії всіх внутрішніх елементів системи (виробничих, економічних, науково-технічних) і зовнішніх відносин між промисловими підприємствами, тому для кардинального покращення результатів діяльності слід виходити за рамки бізнесу, використовуючи принципово нові управлінські рішення та стратегічні альтернативи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонюк, Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л.Л. Антонюк / Монографія. – К. : КНЕУ, 2004, – 273 с.
2. Войчак А.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація/ А.В. Войчак, Р.В. Камішніков // Маркетинг в Україні. – 2005. – №2. 50-53 с.
3. Гарачук, Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Ю. О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – 60-66 с.
4. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія / О.І. Драган// К.: ДАКККиМ, 2006. – 160 с.
5. Кафлевська С.Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємств за допомогою методики теорії ефективної конкуренції / С.Г. Кафлевська, Т.І. Ганжа // Економічні науки. – №4 (70) Том 2, 2012. – 85 с.
6. Лучко, О. Д. Аналіз показників конкурентоспроможності підприємств / О. Д. Лучко // Фондовий ринок. – 2008. – № 4. – 30-36 с.
7. Фатхутдинов Р. А. Менеджмент конкурентоспособности товара / Р. А. Фатхутдинов. –М. : Бизнес-школа, 2005. – 64 с.

*Панова А.Л.,
студентка факультету економіки
Дніпровського національного університету ім. О.Гончара*

ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Україна останніми роками досягла прогресу у розвитку своєї екосистеми стартапів, проте роль держави у цьому процесі залишалася мінімальною. Головним двигуном українського ринку була та залишається приватна ініціатива. Це відрізняє нас від багатьох інших країн, де державні програми завжди відігравали значну роль. Якщо подивитися на традиційних лідерів (США, Ізраїль, Велику Британію тощо), або нових (Естонію та інші країни Балтії, Португалію), то їх зліт безпосередньо пов'язаний із підтримкою, яку стала надавати стартапам та венчурним фондам саме держава. Розглянемо приклади успішних державних програм.

Фінляндія. При залученні €30 000 приватних інвестицій та реєстрації у Фінляндії можна отримати грант у розмірі €50 000. Тобто держава стимулює приватне інвестування, спрощує собі аудит компанії (оскільки заходять приватні гроші) і пропонує стартапу достатню суму для початкового розвитку. При цьому, при переміщенні в іншу країну стартап зобов'язаний віддати грантові гроші [1].

Велика Британія. При інвестуванні бізнес-ангелу повертається від 30-50% (у разі успіху стартапу) до 100% (у разі невдачі стартапу) від вкладених коштів у вигляді податкових пільг. Ця програма призвела до буму приватних інвестицій у Великій Британії, а отже, до значного зростання ринку стартапів. Крім того, у Великій Британії держава повертає стартапу до 30% коштів, витрачених на розробку [2].

Польща. У Польщі існує фонд фондів і більшість венчурних фондів отримують значну частину фінансування з нього. Часто приватний фонд інвестує частину своїх грошей, а другу частину покриває держава. Відбір та перевірка стартапів знаходиться на стороні приватного фонду, що зменшує роботу для державних інституцій. Це спричинило суттєве зростання венчурної індустрії в Польщі, а також необхідність реєструвати компанію в Польщі, якщо потрібно залучити гроші від польських фондів [3].

Здебільшого держава не стає акціонером компанії, а допомагає шляхом грантів чи податкових пільг. Практика державних фондів, що інвестують за частку в компанії, теж дуже поширена. Але такі інвестиції робляться великими чеками і більш пізніх стадіях. Державні фонди функціонують у таких країнах, як Естонія, Канада, Сінгапур, Великобританія та ін.

В Україні ситуація почала змінюватися лише кілька років тому: з'явилася ініціатива Міністерства цифрової трансформації, щодо створення Українського стартап-фонду, який надає безповоротне фінансування в розмірі 25-50 тис. доларів інноваційним компаніям на ранній стадії. [4]. Нещодавно фонд додав інструменти підтримки: тепер надаються гранти на навчальні програми в українських та всесвітньо відомих акселераторах. Розробка нових форм стимуляції є важливим кроком, але недостатнім.

Важливою формою прискорення зростання стартапів і венчурних фондів може стати створення так званого фонду фондів. Його концепція полягає в тому, що держава забезпечує близько 5-15% фінансування, а решту - міжнародні фінансові установи (наприклад, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, національні агентства розвитку ЄС тощо). Кошти фондів повинні розподіляти кошти на конкурентній основі серед професійних керуючих фондами (венчурних капіталів та прямих інвестицій) для прямих інвестицій у стартапи.

Фонд відрізняється від державних грантів, які дозволяють залучати великі гроші в економіку з-за кордону, спрощують процес збору коштів, забезпечують неупередженість експертів. Однак поки що це не так, сама галузь розробляє практики, які пов'язують авторів проектів із джерелами фінансування. Одним із таких форматів є «Investors Book», довідник активних інвесторів українських компаній, своєрідна карта світу нової економіки. «Книга інвесторів» реалізується Українською асоціацією венчурного та приватного капіталу (UVCA) та програмою «Українська конкурентоспроможна економіка» (USAID CEU) Агентства США з міжнародного розвитку у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України [5].

Видання містить структуровану інформацію про те, хто інвестує і де можна залучити гроші. Ринки повинні організувати та перевірити такі дані, оскільки вони дають вам уявлення про те, кому ви можете довіряти. Усі фонди, бізнес-ангели, family-офіси та інші типи інвесторів, які включені до каталогу, є надійними гравцями ринку. Цей аспект важливий, оскільки процес вибору інвестора (або співінвестора) також відповідальний, як і рішення інвестора вкласти гроші в стартап.

Україна переживає низку позитивних змін, і зараз проводяться масштабні реформи, щоб зробити країну привабливішою для ведення бізнесу. Наприклад, компанію можна зареєструвати лише за кілька днів. Більше того, у 2016 році було спрощено реєстрацію компаній завдяки відкриття сервісного центру, який надає широкий спектр послуг – реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та нерухомості [6].

В Україні є великий пул талантів, низькі ціни на проживання та зручне географічне розташування. Це вже добрий доробок для розвитку бізнесу. Так, процес реформування — довгий і триватиме ще багато часу, доки адміністрування бізнесу стане зручним, а законодавча система — прозорою. Але правильна підтримка держави однозначно сприятиме тому, щоб стартапи розвивалися в Україні тут і зараз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Finnvera in brief | Finnvera. URL: <https://www.finnvera.fi/eng/finnvera/finnvera-in-brief> (дата звернення: 18.01.2022).
2. Pickard J. UK aims to nurture start-ups by curbing non-compete clauses. Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/61e5269b-07d1-49d3-afa4-8bafaebead41> (дата звернення: 18.01.2022).
3. Polish growth fund of funds (PGFF). URL: https://www.eif.org/what_we_do/resources/pgff/index.htm#:~:text=The%20Polish%20Growth%20Fund%20of,growth-focussed%20enterprises%20in%20Poland (дата звернення: 18.01.2022).
4. Grant USF - ukrainian startup fund. Ukrainian Startup Fund. URL: <https://usf.com.ua/en/grant-usf/> (дата звернення: 18.01.2022).
5. Investors book 2021. URL: <https://investorsbook.uvca.eu/> (дата звернення: 18.01.2022).
6. Можливості для інвесторів в Україні | DLF attorneys-at-law. URL: <https://dlf.ua/ua/mozhливosti-dlya-investoriv-v-ukrayini> (дата звернення: 18.01.2022).

Панченко Н.В.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Герасименко О. М.,
к.е.н., старший викладач кафедри фіскального адміністрування.
Державний податковий університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Будь-які політичні та економічні зміни в нашій державі в контексті інтеграції до міжнародного економічного простору повинні супроводжуватися докорінною перебудовою управлінських функцій держави, особливо сфера державного фінансового контролю. Тому важливим аспектом є створення системи фінансового контролю, яка має забезпечити функціонування економіки держави.

Метою є дослідження теоретичних аспектів та напрямів розвитку державного фінансового контролю в Україні.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти вітчизняного законодавства, систематичний та порівняльний методи.

Державний фінансовий контроль є невід'ємною складовою системи управління державними фінансами.

Реалізація зовнішніх і внутрішніх функцій держави неможлива без наявності і використання фінансових ресурсів, що створюють фінансову основу для існування самої держави. Предметом державного контролю у сфері суспільних відносин, які розглядаються, є публічні фінанси, що належать державі, а також управлінські дії, які вчиняються при формуванні, розподілі, володінні, та використанні зазначених ресурсів.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі [1].

В ринкових умовах державний фінансовий контроль є видом діяльності, що здійснюється органами державної влади, який спрямований на встановлення фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті щодо забезпечення законності, ефективності, результативності та економії управління публічними фінансовими ресурсами для усунення фінансових правопорушень та і прийняття ефективних управлінських рішень.

Із метою вдосконалення фінансового контролю з 28 квітня 2020 року в Україні набуває чинності новий закон про фінансовий моніторинг, яким послаблюється моніторинг для сумлінного бізнесу і відповідальних громадян і посилюється контроль для недобросовісних підприємців і окремих осіб, які займаються злочинною діяльністю.

Раніше фінансові компанії в обов'язковому порядку повідомляли Держфінмоніторинг про операції від 150 тисяч грн в еквіваленті, а серед підстав для цього було 17 ознак.

Зараз збільшили граничний поріг суми до 400 тисяч грн і зменшили список ознак операцій, про які треба обов'язково повідомляти – тепер їх всього чотири. Відповідно до закону, транзакції можуть вважатися підозрілими, якщо це складні фінансові операції, незвично великі, проведені незвичайним способом, операції, які не мають очевидної економічної або законної мети [2, с.29].

Із року в рік найбільш поширеними порушеннями фінансово-бюджетної дисципліни в державі залишаються:

- порушення вимог Бюджетного кодексу в частині нецільового використання бюджетних коштів, взяття до сплати зобов'язань понад затверджені асигнування, відволікання бюджетних коштів у довготривалу дебіторську заборгованість;
- зайве витрачання бюджетних коштів унаслідок оплати завищених обсягів та вартості виконаних робіт і наданих послуг;
- витрачання бюджетних коштів на придбання меблів, обладнання, автотранспорту та інших матеріальних цінностей із перевищенням граничних нормативів, а також на утримання автотранспорту понад встановлені ліміти;
- незаконна передача державного та комунального майна суб'єктам недержавної форми власності;
- незастосування обов'язкових процедур державних закупівель;
- зниження вартості активів унаслідок не проведення індексацій, а також у результаті неоприбуткування придбаного майна та залишків товарно-матеріальних цінностей [3, с. 103].

У зв'язку з цим основними напрямками розвитку державного фінансового контролю мають бути наступні: вдосконалення методів реалізації всіх форм реалізації фінансового контролю, а саме аудиту, інспектування, перевірок, розроблення обліково-аналітичного забезпечення державного фінансового контролю, вдосконалення законодавчої бази, проведення дистанційного державного фінансового контролю для вчасного виявлення фінансових правопорушень, розроблення навчальних програм та програм сертифікації працівників за міжнародними зразками, покращення матеріально-технічного і фінансового забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю, урегулювання питання належного відшкодування фінансових ресурсів за вчинені фінансові порушення, у тому числі за розтрату державних коштів тощо.

Таким чином, в сьогоденнішніх умовах рівень ефективності від проведення державного фінансового контролю є низьким, і для його покращення необхідно розробити та впровадити напрями щодо його покращення та розвитку, що вищезазначені. Всі ці заходи будуть спрямовані на створення міцної та цілісної економіки держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про основні засади державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення 13.11.2021).
2. Гробовська Д.С., Заїка А.В. Особливості фінансового контролю в Україні. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18050/Hrobovska_Osoblyvosti_finovovoho_kontroliu_v_Ukraini.pdf?sequence=1.C.28-30 (дата звернення 13.11.2021).
3. Бортняк В.А. Доцільність та ефективність проведення державного фінансового контролю на місцевому рівні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «П'яті Таврійські наукові читання». 2020. С.102-104.

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ AGROTECH

Дослідженню проблем антикризового управління присвячені роботи таких українських вчених Панченко С.В., Дикань В.Л., Воловельська І.В., Стешенко О.Д., Масалигіна В.В. та ін. [1-2] та керівників і практиків [3-4].

Антикризове управління в умовах пандемії повинно передбачати оцінку доцільного терміну тривалості режиму карантину з урахуванням усіх виявлених ризиків та забезпечення відповідної адаптації антикризових заходів, зокрема: створення багаторівневої системи ризик-менеджменту та удосконалення стратегічного планування і аналізу; забезпечення швидкої адаптації робочих місць на належному рівні, із забезпеченням необхідного оснащення; забезпечення необхідної підтримкою, яку можна забезпечити завдяки децентралізованим цифровим робочим просторам. Цей підхід активізує колективний інтелектуальний потенціал підприємства й забезпечує працівників засобами ефективного надання взаємної підтримки в умовах самоорганізації; оперативна підтримка клієнтів і партнерів; збільшення гнучкості організації, додаткові вимоги щодо кібербезпеки[1].

Забезпечення успішного ведення підприємницької діяльності в умовах пандемії і кризи можливо за умови адаптування антикризового управління до карантинних та обмежувальних заходів з боку держави. Тому необхідно переглянути раніше оцінені ризики з максимальним використанням альтернативних процедур та сучасних технологій [2].

Рекордний урожай зернових та олійних культур у понад 106 млн тонн зібрано у 2021 р незважаючи на кризу та введені обмеження. Це абсолютний максимум за всю історію нашої держави. При цьому понад 84 млн. тонн із загального зібраного обсягу склали зернові та зернобобові культури, ще 22,6 млн. тонн – олійні. Лещенко Р. зазначив, що 2021 рік виявився рекордним «не лише за рахунок сприятливих ґрунтово-кліматичних умов, а й завдяки державній допомозі аграріям». Так, завдяки програмі «Доступні кредити 5-7-9%», українські аграрії отримали понад 30 млрд грн кредитів на максимальному вигідних умовах. Лещенко Р. зауважує, що в агросекторі України на досягнутому не зупиняємось. Саме тому розпочато іригаційну реформу. Як результат, у п'ятирічній перспективі, а, може, й раніше, рекордні врожаї стануть для нас звичною практикою[3].

Проте сприяння погодних умов та якість рослинного матеріалу – тільки частина успіху в цій сфері. Як і в інших галузях, так і в АПК, одним із головних чинників лишаються технологічні можливості та інновації, адже це можливість для виробника стежити за всіма культурами одночасно[4].

Пандемію COVID-19 охрестили «цифровим прискорювачем» десятиліття. Усі зміни, які ми спостерігали 2020-2021 років, від онлайн-конференцій, е-декларування доходів до масової автоматизації процесів, відбулися б... але за 5–6 років. Локдаун, який ввели практично всі країни світу, сприяв впровадженню цифрових змін, зокрема і в агросекторі.

Розглянемо 5 трендів agrotech, допомогатимуть сільгоспвиробникам.

Зокрема дрони продовжують свою експансію в аграрний сектор. Збільшиться, по-перше, їхня кількість на полях. По-друге, розшириться функціонал. Сьогодні їх використовують для аналізу стану рослин, картографування, безпеки ферм та внесення препаратів. Економісти компанії Meticulous Research, яка досліджує ринки у більш ніж 20 галузях, прогнозують: у наступні 4 роки ринок с/г дронів зросте на понад 30%. Його обсяг складе \$5,19 млрд. Це станеться завдяки масовому застосуванню безпілотників для обприскування рослин. Австралія, США й Нова Зеландія дозволили дронам обробляти саджанці ще 2016 року. Китай навіть субсидував фермерам купівлю дронів-обприскувачів. Швейцарія 2019 року дозволила дронам захищати рослини від шкідників, а Франція, як і Україна, завершує процес адаптації законодавства. Для України агродрони – давно не новинка. Приміром, AeroDrone вже більш як 5 років розробляє безпілотники саме для агросфери. А компанія IT KIT торік презентували октокоптер, який без

оператора здатний самостійно обробляти посіви. Такі технології вже зараз дозволяють скоротити витрати аграріїв на оброблення полів до 20–30%. Спеціалісти програми SESAR спрогнозували: до 2035 року третина дронів виконуватимуть операції із захисту рослин. Зважаючи на цифрове прискорення фахівці впевнені, що кількість дронів над українськими полями зростає.

Другий тренд стрімко зростає кількість Інтернет речей. 4.0 із підключенням до мережі настільки швидко, що ще 2010-го кількість гаджетів, об'єднаних всесвітньою павутиною, перевищила кількість підключених до неї людей. Це зачепило всі сфери: від промисловості до сільського господарства. Сьогодні аграрії не уявляють свою роботу без IoT (Internet of things). 2020 року ця тенденція набрала обертів і активізулася 2021-го. Ефективність інтернету речей говорить сама за себе: тільки завдяки датчикам вологості ґрунту, які допомагають автоматизувати контроль за підтриманням оптимальної вологості землі можна не тільки збільшити врожай на 30 %, а й зменшити використання води. Розробки дозволяють отримати інформацію про продуктивність поля, карти біомас, прогнози хвороби рослин, обсягів опадів і температури повітря. Ці функції доступні в інструментах, інноваційних платформах. Тут можна підвантажити дані про конкретне поле, у режимі реального часу відстежувати зміни про стан вирощуваної культури та оперативно за потреби вносити препарати. А завдяки таким інструментам системи, як таймер обприскування – аграрії заощаджує третину препаратів захисту. Завдяки цьому зростає й ринок спеціалізованих застосунків для аграріїв. Через пандемію та зменшення соціальних контактів зросла потреба в оперативній передачі інформації та швидкому отриманні коментарів. Наприклад, дрони відвідували про вилягання культури або активізацію бур'янів, ці дані оперативно отримав агроном, передав експерту й майже миттєво ухвалив рішення.

Через закриті кордони сільські господарства Європи стикаються з дефіцитом робочої сили. Їм на допомогу приходять аграрію на полях. Вони вже десятиліттями успішно садять рослини та полють бур'яни, зменшуючи не лише потребу в робочій силі, а й обсяги використаних препаратів, добрив та води. Останніми роками також з'явилися роботи, які могли б збирати апельсини або горіхи зовсім без допомоги людей. Та от із ніжними томатами, персиками чи полуницею роботи ради донедавна не давали.

У Великобританії 2020 року на ринку з'явився Dogtooth, який завдяки комп'ютерному зору вміє знаходити стиглі полуниці, збирати їх та пакувати. Одна машина може збирати врожай, рівний половині того, що може людина. На відміну від дронів, вони рухаються по землі, розпізнають хвороби в рослин чи бур'яни та знешкоджують їх. Так, 2021-го презентація проекту від Bosch і BASF зі створення «розумної» системи зрошення Smart Spraying. Тож цей рік запам'ятається ще й запуском проривних технічних новинок.

Заощадження водних ресурсів виступає четвертим трендом розвитку. Тож українські аграрії виявилися на передовій трендів зі зменшення використання води. Для цього працюють у кількох напрямках. Перший – зменшення кількості води під час обробки препаратами. Сьогодні науковці розробляють інноваційні формуляції, які дозволяють використовувати вдвічі менше рідини, бо препарат гарно та швидко закріплюється на рослині. Другий – зберігання, переробка та очищення води. Цей рік для України може стати досить «вологим». Це вже зараз прогнозують спеціалісти нашої компанії, аналізуючи супутникові знімки, поточну ситуацію на полях та рівень снігового покриву. Тому фільтри, очисні засоби, системи, які регулюють якість води – все це виходить на передній план і стає надзвичайно затребуваним 2021 року. Адже від вологоти потрібно буде не просто захищати рослини – воду потрібно буде ще й зберегти.

Тренд на стійкість давно прийшов в агросферу. Однак активізувався на хвилі карантину. Адже з одного боку «підняття» час. Якщо викиди в атмосферу зовсім не скоротяться, а температура не припинить підвищуватися, то 2030-го ми перейдемо точку неповернення. На науковому рівні агрокомпанії впроваджують і розробляють технології, завдяки яким для захисту посівів потрібно вносити менше препаратів. Тобто навантаження на ґрунт суттєво зменшиться. Або ж розробляють такі сорти чи гібриди культур, які здатні протистояти бур'янам, комахам чи небезпечним хворобам. Подібних препаратів і насіння на ринку з'явиться ще більше.

У фокусі світового аграрництва цього десятиліття буде розвиток технологій, здатних забезпечити більшу врожайність із мінімальною шкодою для довкілля. Агротехніка ставатиме дедалі розумнішою та більш адаптованою до специфічних потреб господарства. Повсюдне застосування підходу climate-smart сприятиме не лише стрімкому розвитку цифрових інструментів, систем і застосунків для ефективного управління, а й прориву в біотехнологіях.

Ситуація з поширенням коронавірусу виявила низьку готовність до реагування на загрозу масштабної пандемії, засвідчила недосконалість національних систем кризового менеджменту, а також наявність суттєвих вразливостей у різних сферах (передусім охорони здоров'я та біобезпеки, економіки тощо). Отже антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення

кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності. Від ефективності проведення антикризових заходів на підприємствах буде залежати їх майбутнє існування чи згортання діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стещенко О.Д., Масалигіна В.В. Міжнародний досвід подолання економічних наслідків пандемії. Вісник економіки транспорту і промисловості № 70-71. 2020. URL: <https://eba.com.ua/mizhnarodnyj-dosvid-podolannya-ekonomichnyh-naslidkiv-pandemiyi> [дата звернення 10.12.2021]
2. Панченко С. В., Дикань В. Л., Воловельська І. В. Управління бізнесом: підручник. За заг. ред. В. Л. Диканя. Харків: УкрДУЗТ. 2017. С. 45.
3. Лещенко Р. У 2021 році в Україні було зібрано рекордний урожай зернових та олійних. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/harvest/1524134>
4. Журавель Ю. Пандемія прогресу: які 5 трендів agrotech допомагатимуть сільгоспвиробникам. 16 квітня 2021. URL: <https://mind.ua/openmind/20224744-pandemiya-progresu-yaki-5-trendiv-v-agrotech-dopomagatimut-silgospvirobnikam>

УДК 368.914

Сичук О.В.,
студент 2 курсу магістратури
спеціальність 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “НЕДЕРЖАВНИЙ ПЕНСІЙНИЙ ФОНД”

У зв’язку з стрімким розвитком та ефективною діяльністю Недержавних пенсійних фондів (НПФ) у розвинених країнах для мінімізації соціальних ризиків в Україні все більшої актуальності набувають питання популяризації та реформування НПФ. Від ефективної діяльності НПФ залежить стан пенсійного забезпечення і, як підсумок, соціальний стан населення.

Важливість пенсійного забезпечення населення полягає в економічній, соціальній, моральній відповідальності держави перед громадянами, які закінчили свою трудову діяльність у зв’язку з віком. Від ефективної діяльності НПФ залежить благополуччя населення.

Питання щодо діяльності НПФ розкрито в багатьох наукових працях закордонних і вітчизняних учених. Так, дослідженням тенденцій розвитку Недержавних пенсійних фондів у своїх працях займалися О. Надточій та Е. Лібанова, теоретичні засади функціонування НПФ розкрито у працях С. Науменкової та Н.Ткаченко. Особливості нормативно-правового регулювання діяльності НПФ досліджував А. Нечай. Проблеми реформування пенсійної системи України досліджували О. Коваль, Г. Козак та І. Новікова. Інвестиційний потенціал НПФ досліджувала М.Ріппа.

Закордонні вчені, такі як Б. Боніці та К. Беннет, досліджували діяльність та функціонування НПФ. Д. Менсфілд та Дж. Біккер у своїх працях визначали можливості ефективного інвестування НПФ. Питання недержавного пенсійного забезпечення та вирішення соціальних ризиків розглядали Дж. Юнг, К. Тран. Теоретичні засади НПФ досліджували Г. Менніс, С. Банта, Д. Дрейн, Дж. Фаррелл та інші вчені.

Однак, ефективне фінансування соціальних ризиків населення є однією з найважливіших гарантій стабільного розвитку суспільства, соціальної безпеки та суспільного добробуту. Пенсійне забезпечення відіграє вагомий роль в економічній, суспільній та в фінансово-бюджетній сфері країни, тому глибше дослідження даної тематики є актуальним для можливості вдосконалення діяльності НПФ.

У процесі написання роботи було застосовано діалектичний метод – для удосконалення змісту поняття “Недержавний пенсійний фонд” шляхом конструювання авторського змісту. Над визначенням категорії «Недержавний пенсійний фонд» працювало досить велика кількість вчених, серед яких Цікановська Н., Райзберг Б., законотворючі у Верховній Раді та інші. Варто зазначити, що думки науковців відрізняються у визначенні поняття, але кожне з них має місце. Було проведено аналіз категорій, які визначили інші вчені, розклавши їх на три параметри при їх наявності: сутності, змісту та результату категорії (таблиця 1). Найкращим визначенням, яке витримало структуру та найбільш детально описало категорію НПФ була дефініція з глосарію OECD.

Таблиця 1

Точки зору авторів щодо визначення сутності поняття «НПФ»

Автор, рік, вид наукової праці	Суть	Зміст	Результат
Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», 2003	юридична особа, яка має статус неприбуткової організації		та працює виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшою їх виплатою при виході на пенсію таких учасників.
Цікановська Н., 2012, монографія	спеціалізована фінансова установа	що досягається шляхом убезпечення пенсійних коштів від внутрішніх і зовнішніх загроз у процесі акумуляції пенсійних внесків, їх розміщення на фінансовому ринку та здійснення пенсійних виплат	головною метою діяльності якої є забезпечення надійного джерела доходу після виходу на пенсію учасників фонду
Райзберг Б., 2007, Сучасний економічний словник	некомерційна або комерційна організація	яка акумулює грошові кошти вкладників і учасників	з подальшою виплатою їм пожиттєвих, на визначений строк або разових пенсій
OECD класифікація та глосарій, 2010	юридична особа в організаційно-правовій формі невідприємницького товариства	яка зобов'язана забезпечувати адміністрування, управління пенсійними активами та обслуговування пенсійних активів зберігачем	створена з метою накопичення пенсійних активів і здійснення учасникам пенсійних виплат

Джерело: складено автором на основі [1, 3, 5, 6].

Найкращим визначенням, яке витримало структуру та найбільш детально описало категорію НПФ була дефініція з глосарію OECD. Воно розкриває зміст діяльності досить чітко, проте воно має незначні недоліки в суті та змісті діяльності, використовуючи розмитий термін “невідприємницького товариства” та “забезпечувати адміністрування, управління пенсійними активами”.

Отже, проаналізувавши категорії від авторів, узагальнюючи вище сказане, було розроблено власне визначення поняття: **Недержавний пенсійний фонд** – це неприбуткова організація (суть), діяльністю якої є надання послуг недержавного пенсійного забезпечення, що включає акумулювання та інвестування пенсійних активів учасників фонду з метою примноження та захисту від інфляції, дотримуючись прийнятного рівня ризику (зміст) для подальшої виплати на їх користь при виході на пенсію (результат).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.
2. Коваль О. П. Місце та роль фінансових посередників у накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / О. П. Коваль // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №12. – С. 231-235.
3. Науменкова С.В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг України. Фінанси України, 2010. Вип. № 4. С. 3–16.
4. Ткаченко Н. В. Роль недержавних пенсійних фондів у розвитку фінансового ринку України / Н. В. Ткаченко, Н. А. Цікановська // Фінанси України. – 2010. – №12. – С. 69-79
5. Цікановська Н., Теоретичні підходи до визначення дефініції «недержавний пенсійний фонд» / Цікановська Н.// Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. –2012. – №3. – С. 64-68
6. Bonizzi, B., & Churchill, J. (2017). Pension Funds and Financialisation in the European Union. Revista de Economía Mundial, 46, 71-90.

Тюлькіна К.О.,
к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Михайлевська А.С.,
магістрант навчально-наукового інституту бізнесу та інформаційних технологій,
Кіосе К.Г.,
магістрант навчально-наукового інституту бізнесу та інформаційних технологій.

Одеська державна академія будівництва та архітектури

АНАЛІЗ СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей національного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання країни. Економічний ефект від розвитку цієї галузі полягає у мультиплікативному ефекті коштів, вкладених у будівництво.

В свою чергу будівельна галузь забезпечує населення не тільки житлом, а і робочими місцями, інженерними спорудами, а також є і споживачем продукції інших галузей національного господарства, що сприяє розвитку підприємств, які безпосередньо займаються збутом будівельних матеріалів та наданням спеціалізованих будівельних послуг.

Будівельна галузь України є стратегічно важливою в розвитку національної економіки, адже є однією з найбільш бюджетотворюючих, а також визначальною в розвитку інших галузей та розвитку соціальної інфраструктури країни.

В 2020 році кількість суб'єктів господарювання в будівництві складала 56926, або 2,9% від загальної кількості; кількість підприємств в будівництві 31633, або 8,5% від загальної кількості; кількість фізичних осіб-підприємців 25293, або 1,6% від загальної кількості. При цьому кількість зайнятих працівників в цій галузі була 329,1 тис.чол., або 3,6% [1].

За інформацією Держстату у 2020 році в середньомісячна заробітна плата у будівництві (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) складала 9 832 грн., що більше на 476 грн. або на 5,1% порівняно з попереднім роком [2].

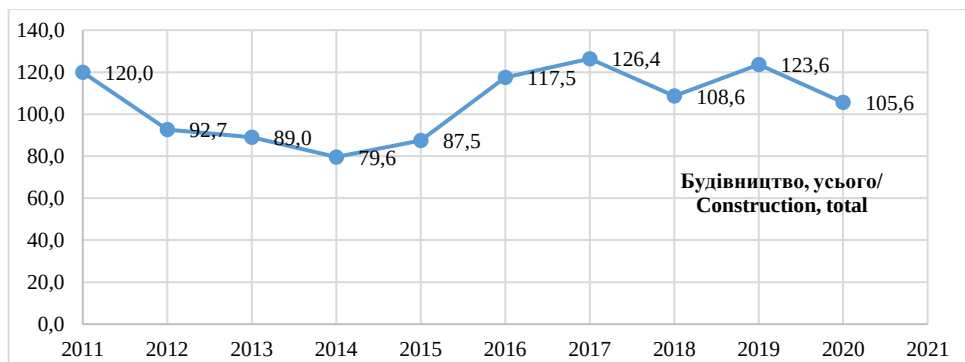

Рис. 1. Індекси будівельної продукції

У будівництві заборгованість із виплати заробітної плати станом на 1 січня 2021 року складала 43,8 млн. грн., що більше на 0,52 млн.грн. порівняно з попереднім роком.

У 2020 році підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 202,08 млрд.грн. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) [3].

Нове будівництво, реконструкція та технічне переоснащення становили 63,1% від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт – 36,9%.

При проведенні аналізу індексів будівельної продукції можна зробити висновок про падіння обсягів будівництва, починаючи з 2011 року (рис. 1) [1].

Найнижче значення у порівнянні з попереднім роком спостерігається в 2014 році (79,6%), а вже в 2015 році можна спостерігати незначну позитивну динаміку (87,5%), яка продовжилась в 2016 році (117,5%), в 2017 році (126,4%), 2019 році (123,6%) та в 2020 році (105,6%).

В 2020 році знизилась кількість житла, прийнятого в експлуатацію в порівнянні з 2019 роком, пік за цим показником спостерігався в 2015 році (рис. 2) [1].

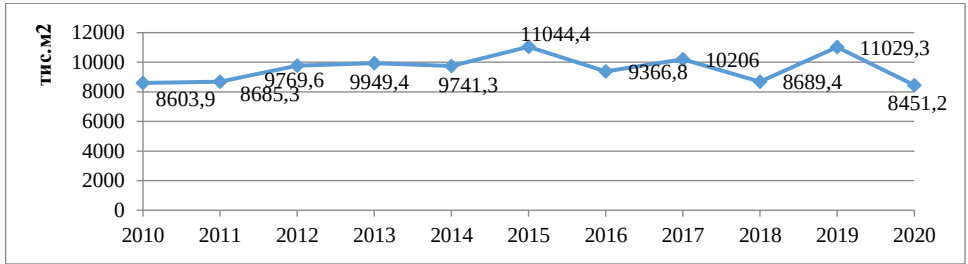

Рис. 2. Прийняття в експлуатацію житла

За обсягом виробленої будівельної продукції у 2020 році лідирує м.Київ (43412,1 млн.грн.), слідом йдуть Одеська (28524,6 млн.грн.), Дніпропетровська (18064,8 млн.грн.), Харківська (14492,9 млн.грн.), Львівська (14196,4 млн.грн.) та Київська (12613 млн.грн.) області (рис. 3) [1].

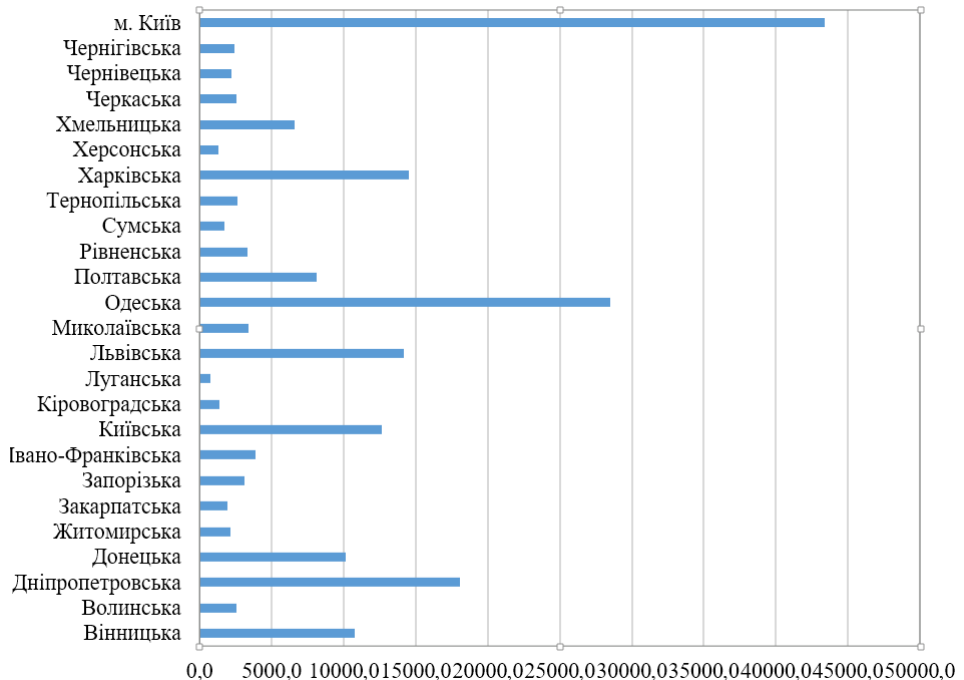

Рис. 3. Обсяг виробленої будівельної продукції за регіонами у 2020 році

У 2020 році операційна діяльність підприємств будівництва була неефективна, рівень збитковості складав 0,6%. Фінансовий результат до оподаткування в 2020 році був негативним у розмірі -7,5млрд.грн. До прибуткових відносилось 67% будівельних підприємств, а до збиткових – відповідно 33% підприємств даної галузі.

Розмір капітальних інвестицій в будівництво у фактичних цінах в 2020 р. складав 37,98 млрд.грн. або 9,05% від загального обсягу, в порівнянні з 2019р. даний показник впав на 21,7 млрд.грн. або на 36,36% [1].

Основним джерелом капітальних інвестицій в 2020 році є кошти населення на будівництво житла – 45,7% від загального обсягу. Наступними за обсягом є власні кошти підприємств та організацій (18,5%), інші джерела фінансування (14,2%), кредити банків та інші позики (6,0%) та ін. Слід відмітити дуже незначний розмір капітальних вкладень з державного бюджету України (всього 4,4%) [1].

За результатами опитування керівництва будівельних підприємств основними факторами, що стримують будівельну діяльність є фінансові обмеження, інші фактори та недостатній попит (рис. 4).

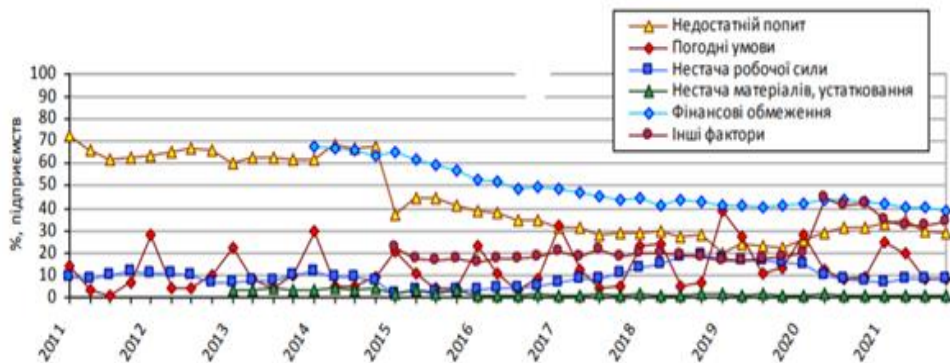

Рис. 4. Фактори, що стримують будівельну діяльність [4]

При цьому, якщо в 2011-2013 роках переважним фактором був недостатній попит, то починаючи з 2015 року більшу роль починають грати саме фінансові обмеження. Крім того, спостерігається посилення впливу таких стримуючих будівельну діяльність чинників, як нестача робочої сили та несприятливі погодні умови.

Для подальшої стабілізації розвитку будівельної галузі можна рекомендувати наступні кроки:

1. Розвиток інфраструктурних проєктів (наприклад будівництво та ремонт автомобільних доріг).
2. Залучення іноземних інвесторів в будівельні проєкти, що вимагає покращення інвестиційного клімату в країні.
3. Зниження відсоткової ставки для підприємств будівельної індустрії, які інвестують кошти в капітальне будівництво.
4. Підвищення розміру капітальних інвестицій за рахунок державного та місцевих бюджетів.
5. Залучення коштів в об'єкти незавершеного будівництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Держкомстат України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Праця України в 2020 році [Електронний ресурс] // Держстат України. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/08/zb_Pracia2020.pdf
3. Обсяг виробленої будівельної продукції за видами у 2010-2020 роках [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/bud/ovb_vid/ovb_10-20ue.xls
4. Очікування будівельних підприємств у IV кварталі 2021 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності [Електронний ресурс] // Держкомстат України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/rp/bud/bud_IVkv_2021_u.pdf

У Чао,

*аспірант кафедри банківської справи і фінансових послуг
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Швидкість розвитку економіки демонструє необхідність підвищення інтенсивності управління економічними ризиками підприємств (мікрі-, малих, середніх та/або великих). Зі стрімким економічним розвитком управління економічними ризиками підприємства поступово ускладнюється.

У процесі розвитку підприємства через недосконалість системи внутрішнього фінансового контролю з'являються фактори ризиків, що спричиняють прояву низки економічних ризиків. Якщо підприємство не здійснює ефективне управління економічними ризиками, що особливо важливо для малих підприємств, це вплине на погіршення їхнього фінансового стану. Прийнятий Закон КНР «Про сприяння малим і середнім підприємствам», (на 28-му засіданні Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників 9-го скликання 29.06.2002 р. [3] свідчить про актуалізацію цього питання.

Широке коло питань оцінювання економічного ризику досліджували Ван Хао [1], Сюй Ліцинь [2] та ін. Аналіз економічної літератури [1-2] дозволив зробити висновки, що оцінювання, а на його основі управління економічними ризиками є першочерговим завданням у процесі розвитку малих підприємств.

Ризик діяльності підприємств можна визначити як явище, що виникає на підприємствах і характеризується рівнем можливої загрози для виробництва та реалізації продукції, результатом якого є неодержання або недоодержання прибутку [4]. Отже, економічний ризик діяльності малого підприємства означає можливість того, що він може зазнати економічних збитків, неотримати або недоотримати прибуток внаслідок впливу різних несприятливих факторів ризику. Таким чином, розробка системи діагностики та оцінювання економічних ризиків діяльності малих підприємств сприятиме поступовому налагодженню економічних процесів малих підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ван Хао. Сучасне дослідження управління фінансовими ризиками підприємства [J]. Менеджер з імпорту та експорту, 2014 (S1)
2. Сюй Ліцинь. Говорячи про сучасне управління економічними ризиками підприємства та запобіжні заходи (J). Реформа підприємства та управління, 2014 (24).
3. Про сприяння малим і середнім підприємствам»: Закон КНР, прийнятий на 28-му засіданні Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників 9-го скликання 29.06.2002 р.
4. Внукова Н. М., Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 181 с.

Холодова Л.О.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах всесвітньої глобалізації національна економіка України починає набувати все більш відкритий характер, спостерігаються тенденція зростання конкуренції і необхідність проведення аналізу забезпеченості конкурентоспроможності окремих галузей. Посилення конкуренції стимулює розвиток виробництва, налаштовує підприємства на максимальне задоволення потреб ринку.

Підвищення конкурентоспроможності будь-якого підприємства є складним процесом, що вимагає проведення комплексних досліджень, спрямованих, насамперед, на розробку нового аналітичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності, уточнення понять конкурентоспроможності, встановлення показників, що дозволяють оцінити реальну конкурентоспроможність підприємства [2, 3, 5].

Сучасна наукова література рясніє великою кількістю праць пов'язаних з проблемами визначення поняття конкурентоспроможності підприємства та чинників впливу на її підвищення. Але проблема полягає у відсутності єдиного підходу до визначення цього поняття, що впливає на наявність різноманітних методів та класифікацій чинників впливу на неї. В літературі відсутнє неподільне визначення конкурентоспроможності підприємства, яке дозволило б вичерпно відобразити її сутність як економічної категорії.

Базуючись на економічному змісті поняття «конкуренція», багато сучасних науковців визначають поняття «конкурентоспроможність підприємства», концентруючи увагу на всіляких її аспектах (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства»

Автор, джерело	Визначення	Характеристика поняття
1	2	3
І. О. Піддубний, А. І. Піддубна [1, с. 264]	Конкурентоспроможність підприємства – це потенційна або реалізовані здатність економічного суб'єкта до функціонування в релевантній зовнішньому середовищі, яке ґрунтується на перевагах і відображає його позицію щодо конкурентів	Властивість об'єктів, ступінь задоволення
А. І. Кредісов, В. П. Грошев [2, с. 28]	Комплекс споживчих властивостей товару, що визначає його відмінність від інших аналогічних товарів за ступенем і рівнем задоволення потреб покупців, і витратами на його купівлю й експлуатацію	Комплекс споживчих відмінностей
А. В. Єрмак [3, с. 43]	Синтетична категорія, що характеризує здатність підприємства функціонувати та розвиватись відповідно до намічених стратегічних цілей, конкуруючи своїми товарами з іншими учасниками відповідного ринку обігу подібних за основним призначенням товарів у певному інтервалі часу, за існуючого рівня та характеру впливу факторів зовнішнього середовища, задовольняючи запити конкретної групи споживачів	Синтетична категорія
Злидень І. М. [4, с.76]	Спроможність підприємства до отримання синергічного ефекту від раціонального використання конкурентних переваг	Використання конкурентних переваг
Ю. Б. Іванов [5, с. 22]	Система, що складається з безперервно взаємодіючих факторів і характеризує ступінь реалізації потенційних можливостей по надбанню та утриманню впродовж тривалого періоду часу конкурентної переваги	Фактори впливу на конкурентні переваги
В. Стівенсон [6, с. 9]	Здатність компанії задовольняти потреби клієнта порівняно з іншими компаніями, що пропонують подібний товар або послугу	Задоволення потреб клієнтів
В. Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко [7, с. 14]	Динамічна характеристика здібності підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища і забезпечувати при цьому визначений рівень конкурентних переваг.	Здібності адаптуватися до змін

Отже, згідно з табл. 1 можна зробити висновок, що частина вчених наголошує на тому, що конкурентоспроможність підприємства визначає відносні характеристики, що виражає ступінь різниці між розвитком цієї організації від конкурентів у ступені задоволення їх потреб у людях. А решта вчених віддає перевагу тому, що це реальна та потенційна здатність компанії розробляти, виробляти, продавати та обслуговувати в конкретних сегментах ринку конкурентоспроможну продукцію, тобто продукцію, яка перевершує за якістю та ціновими параметрами аналоги та знаходиться у вищих попиту серед споживачів.

Розглядаючи погляди вчених можна сказати, що наявність розбіжностей у визначенні поняття зумовлена різними позиціями авторів щодо відображення специфічних якостей конкурентоспроможності підприємств, виявлення першооснови, уявлення, ступеня деталізації поняття, чинниками що можуть впливати на підприємство та галузі, до якої воно належить.

Таким чином, при необхідності проведення дослідження щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства, або визначенні факторів впливу на неї, перш за все необхідно визначитись з підходом до його визначення. Це дозволить сформулювати перелік послідовний дій досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 264 с.
2. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посібник / С.М. Клименко, Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабань, О.С. Дуброва, А.В. Вакулєнко. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с.
3. Єрмак А. В. Конкурентноздатність підприємства: сутність поняття (проблематика питання) /А. В. Єрмак // Вісник економічної науки України. – 2005. - №1. – С. 41-44.
4. Злидень І. М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства / І. М. Злидень // Економіка : проблеми теорії і практики : Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2014. – Вип. 213: Т. I. – С. 75-81.
5. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия : оценка, диагностика, стратегия : научное издание / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко, Н. А. Дробитько, О. С. Абрамова. – Харків : Изд. ХНЭУ, 2004. – 256 с
6. Стивенсон В. Дж. Управление производством / В. Дж. Стивенсон; пер.с англ.] – М. : ООО «Издательство «Лаборатория Базовых Знаний», 1998. – 928 с.
7. Шинкаренко В. Г. Управление конкурентоспособностью предприятия / В.Г. Шинкаренко, А.С. Бондаренко. – Харьков : Изд-во ХНАДУ, 2003. – 186 с.

УДК 330.34253

Чередніченко М.О.,

студентка

Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Актуальність проблеми побудови і реалізації конкурентних переваг підтверджується її гостротою і наявністю різних підходів до вирішення. Упродовж останніх трьох десятиліть світова теорія і практика побудови конкурентних переваг напружувала значну кількість розробок, серед яких можна виокремити такі, що мають концептуальний, методологічний чи прикладний характер.

Сучасний маркетинг – це постійний систематичний аналіз потреб ринку, що спрямований на розробку ефективних товарів з особливими властивостями, які суттєво відрізняються від товарів конкурентів і призначені для конкретних груп покупців, тобто ці товари забезпечують виробнику високу конкурентоспроможність. До основних складових маркетингової діяльності підприємства входить аналіз потреб, макро і мікросегментація, аналіз конкурентоспроможності, портфель ринків товарів, вибір маркетингової стратегії розвитку.

Мета статті – визначення сутності поняття конкурентна перевага та її вплив на конкурентоспроможність підприємства через використання маркетингового інструментарію

На думку Філіппової С. В. конкурентний статус є вимірником позиції підприємства на ринку, досягнення якої залежить від набуття конкурентних переваг та використання потенціалу [1].

Г. Азовс, А. Чаленков в книзі «Конкурентні переваги фірми» виділяють п'ять базових стратегій формування конкурентних стратегій: стратегія зниження собівартості продукції, диференціація, стратегія

сегментування ринку, стратегія впровадження нововведень, стратегія негайного реагування на потреби ринку. Стратегії створення конкурентних переваг, запропоновані Г. Азосєвим, мають істотні відмінності в характері досягнення конкурентних переваг [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення сутності, формування та реалізації конкурентних переваг висвітлюється у працях багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, таких як А. Сміт, Д. Рикардо, М. Портер, Ж. Ламбен, Г. Азосєв, Д. Барабась, М. Книш, Р. Фатхутдінов, З. Шершньова та інші.

Найбільш поширені визначення поняття «конкурентна перевага» згруповано і наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «конкурентна перевага»

Автор, джерело	Трактування
Ресурсна база	
М. Портер [6, с.105]	Конкурентна перевага - перевага, висока компетентність фірми в будь-якій області діяльності або у випуску товару в порівнянні з конкуруючими фірмами. Фактором конкурентної переваги є конкретний компонент зовнішнього або внутрішнього середовища фірми, за яким вона перевершує конкуруючі фірми. Фактори можуть бути тактичними і стратегічними
Т. Данько [5, с.55]	Конкурентна перевага - це позитивно значимі в якісному відношенні лінії поведінки фірми, які за різними параметрами забезпечують її переваги над конкурентами
Ж. Ламбен [7, с.45]	Конкурентна перевага - це ті характеристики, властивості товару або марки, які створюють для фірми певну перевагу над своїми прямими конкурентами
Р. Фатхутдінов [10, с.78]	Конкурентна перевага - це будь-яка ексклюзивна цінність, якою володіє фірма і яка дає їй перевагу перед конкурентами
Н. Агєєва [9, с.89]	Конкурентна перевага - це становище фірми на ринку, що дозволяє їй подолавши сили конкуренції приваблювати до себе покупців. Основою конкурентних переваг є унікальні активи підприємства чи особлива компетентність в сферах бізнесу

На думку М. Портера [7] на основі залежності між часткою ринку і доходністю інвестицій існує два найбільш важливих фактори формування і реалізації конкурентних переваг: рівень витрат та унікальність продукції, що сприймається споживачем.

Процес формування маркетингових конкурентних переваг для забезпечення конкурентоспроможності можна визначити як узгодження цілей маркетингу із потребами споживачів, рівнем конкуренції та можливостями підприємства. При цьому важливим є аналіз сильних і слабких сторін підприємства, маркетингових можливостей та ризиків. В результаті таких дій формується маркетингові переваги товару, збуту, ціни та просування.

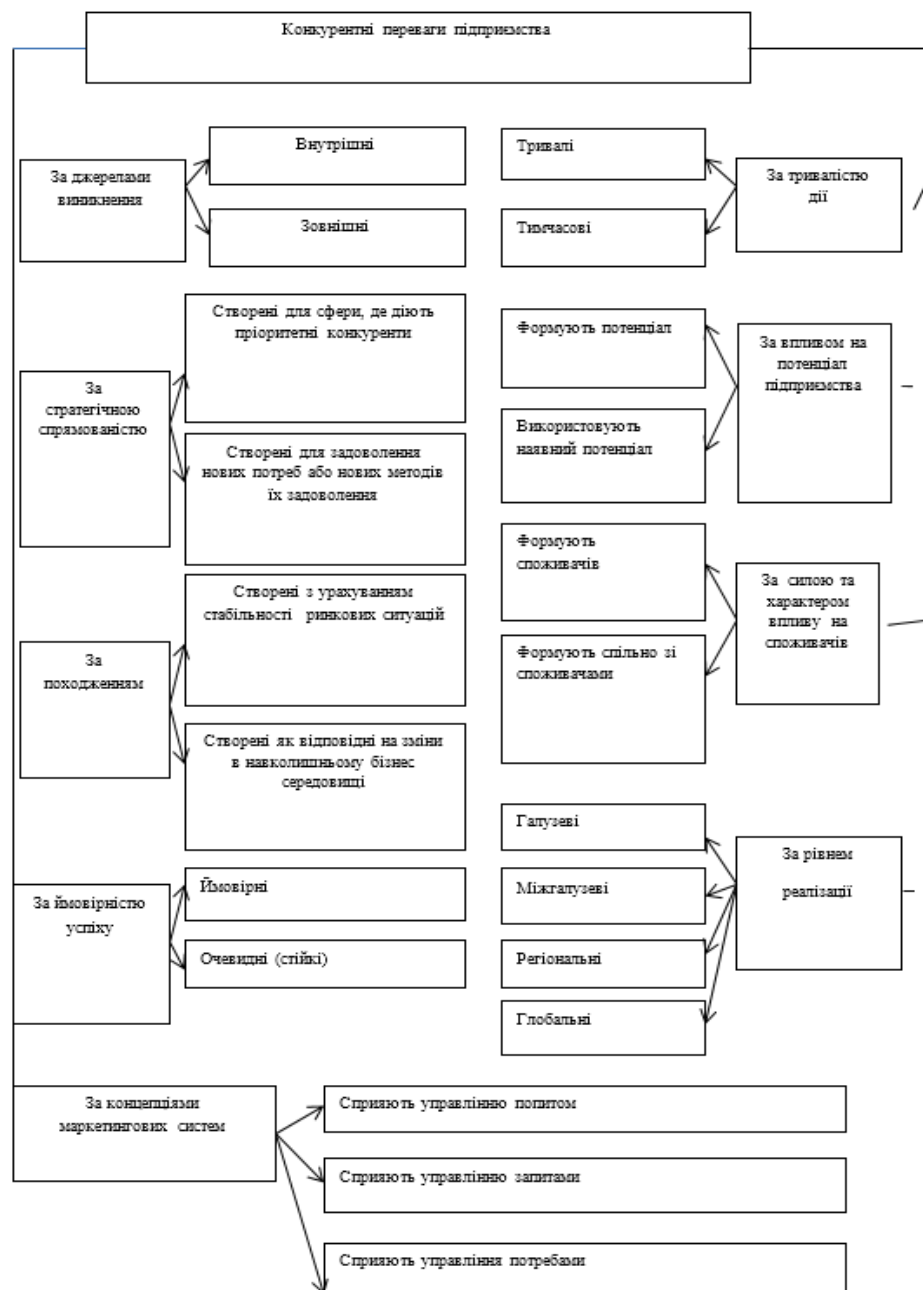
Конкурентні переваги – рівень ефективного використання наявних у розпорядженні підприємства всіх видів ресурсів [10]. Конкурентна перевага завжди досягається завдяки конкурентному потенціалу підприємства та його високій конкуренції в будь-якій галузі діяльності.

На формування маркетингових конкурентних переваг впливають безліч факторів. Чітке розуміння факторів зовнішнього і внутрішнього середовища дозволяють не лише виділити найбільш важливі з них, але і дають змогу моніторингу кожного з них для прийняття своєчасних управлінських рішень стосовно ліквідації негативних наслідків впливу і використання позитивних можливостей [3].

Конкурентна перевага впливає в основі своїй з поліпшень, нововведень та перемін. Фірми отримують перевагу перед міжнародними суперниками тому, що вони уловлюють нову основу для конкуренції або знаходять нові і більш ефективні засоби для ведення конкурентної боротьби.

Створення конкурентних переваг на підприємстві повинно відбуватися на довгострокову перспективу. Для цього виходячи з корпоративної стратегії, як головної стратегії підприємства, повинна бути обрана певна конкурентна стратегія.

Конкурентні переваги підприємства можна класифікувати наступним чином (рис. 1.2)

розроблено автором на основі [1,3,6,9]

Рис. 1.2. Класифікація конкурентних переваг підприємства

Таким чином, успіх підприємства на ринку залежить від двох головних чинників: з одного – боку задоволення попиту споживачів на товари чи послуги, а з іншого боку – у центрі уваги повинна бути розробка і реалізація маркетингової системи конкурентних переваг. Така система повинна враховувати характер і потенціал конкуруючих сил ринку, сил які формують і відслідковують динаміку ринку, дифузію споживачів і конкурентів у маркетинговому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга. 1996. – 208 с.
2. Ансофф И. Стратегічний менеджмент. Класичне видання. – К.: Патер, 2011. – 344 с.
3. Гончарук О. П. Формування конкурентних переваг підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. – 2018. №10. – С. 216-219.
4. Данилов І.А., Волкова Е.В. Ретроспективний аналіз трактування термінів «конкурентоспроможність» «конкурентна прімуцтво» вітчизняними та зарубіжними вченими / Вісник Хмельницького державного університету. – 2010. – № 3 (184). – С. 132.
5. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 223с.
6. Куштавкін Д.С. Розробка бренду як фактор формування конкурентних переваг. Маркетинг в Росії і за кордоном, 2007.№ 3. С. 70–82.
7. Портер М. Конкурентна перевага: Як досягти високого результату і забезпечити його стійкість / Пер. з англ. – М.: Альпіна Бізнес Букс, 2005. – 715 с.
8. Ламбен Жан-Жак. Менеджмент, орієнтований на ринок. Перекл. з англ. під ред. В.В. Колганова. – СПб.: Пітер. – 2004. – 800 с
9. Стеців Л. П. Конкурентні переваги: підходи та трактування та їх відмінності / Л. П. Стеців // Українська академія друкарства. – 2016.
10. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдин. – М.: ИНФРА-М. – 2000. – 312 с. – (Серия “Высшее образование”)

УДК 338.246

Швидка О.П.,
к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Сікорська М.В.,
студентка 6 курсу факультету економіки та управління.

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ГАЗУ В УКРАЇНІ

З 1 серпня 2020 року в Україні запрацював вільний ринок природного газу для населення. І кожен, хто роками опалює свій будинок газом або готує на ньому їжу, може вибрати собі постачальника газу. Так само як обирати на звичайному ринку у кого вигідніше купувати продукти. Тому наразі існує необхідність огляду стану ринку природного газу та його особливостей.

Слід зазначити, що нинішній ринок природного газу перебуває у процесі динамічної трансформації в напрямі формування єдиного інтегрованого конкурентного лібералізованого ринку природного газу з вільною конкуренцією між постачальниками природного газу та біржовим ціноутворенням на високоліквідних газових хабах, що обумовлює об'єктивну необхідність продовження наукових досліджень за цією проблематикою з метою ідентифікації та вивчення тих поточних змін, які останнім часом відбуваються на цьому ринку.

Значна кількість науковців досліджувала основні аспекти сучасного ринку природного газу, його структуру, складові та тенденції розвитку, такі як В. Блинков, С. Бевз, М. Браун, Д. Джонссон, Ю. Дзякиевич, М. Земляний, О. Калініченко, К. Маркевич, А. Прокіп, В. Саприкін, Б. Совакул та ін.

Сьогодні ринок газу для побутових споживачів майже не відрізняється від інших ринків. Споживач продукту - в даному випадку природного газу - вільний у виборі того, хто йому постачає цей продукт. Компанії-постачальники відрізняються за цінами, пакетами та якістю обслуговування. Але газопостачання (тобто обслуговування мереж) є природною монополією. Адже прокласти кілька труб паралельно економічно неефективно. Тому тарифи на розподіл газу регулюються державою (НКРЕКП). Наприкінці 2019 року, щоб надати споживачам вільний вибір постачальника, уряд розділив плату за доставку (транспортування/розподіл) газу та газ як товар.

Поміняти постачальників газу можуть як приватні, так і багатоквартирні мешканці. Це можна зробити також онлайн – головне, щоб сказати компанії, про намір з нею співпрацювати, і підтвердили свою особу. Новому постачальнику потрібно гарантувати право на житло, куди вони постачають газ. Інші питання, такі як розірвання попереднього контракту з постачальником буде вирішено новою компанією.

Український газовий ринок, який постачає природний газ для населення та підприємств, ще не повністю інтегрований у газовий ринок ЄС. Тому, на нашому ринку, досі немає взаємного доступу до ринків газу ЄС та України для компаній, які тут працюють. Таким чином, весь природний газ, що надходить на роздрібний ринок, складається виключно з постачання українських оптових продавців. Здебільшого весь природний газ в Україні береться з власного видобутку, імпортного газу, який завозять українські трейдерські компанії, та газу в підземних сховищах. Так весь добутий газ в Україні видобувні компанії були зобов'язані продавати НАК «Нафтогаз України» для населення, що не давало змоги вийти їм на ринок як постачальник або трейдер. Якщо європейські компанії будуть мати можливість вийти на наш ринок, конкуренція буде сильнішою. Таким чином, ситуація на роздрібному ринку та природні умови купівлі газу кінцевими споживачами залежать від пропозиції, ціни та поведінки продавців і трейдерів на оптовому ринку. Тому на ринку природного газу, як оптового, так і роздрібного, відсутня конкуренція. Проте з травня цього року закінчилися спеціальні оптові зобов'язання ПАТ «Чорноморнафтогаз» та АТ «Укргазвидобування», хоча вони й досі продають весь добутий газ лише НАК «Нафтогаз України». В цьому є як позитивні, так і негативні сторони. До позитивних можна віднести, створення ресурсів для газопостачальних компаній Групи «Нафтогаз Україна» для постачання населення, що дає змогу укладати комерційні контракти на самостійне постачання газу населенню. До негативних сторін відноситься відсутність доступу на ринку до видобутого газу, що ускладнює розвиток конкуренції. Енергетичне суспільство неодноразово наголошувало на необхідності скасування таких обмежень для відновлення конкуренції. Тому якщо ці обсяги газу торгувались би на прозорому ринку, за умов конкуренції та рівного доступу для всіх гравців, це створить більше ліквідності на оптовому ринку та дозволить визначити реальну ринкову ціну на газ.

Хоча уряд планував з квітня 2021 року змусити АТ «Укргазвидобування» продати 100% свого видобутого природного газу всім учасникам ринку, цього поки не досягнуто та не реалізовано.

Рис. 1. Частки обсягів постачання природного газу на ринку, %

На ринку кінцевого споживача досі домінують облгази, які постачають газ населенню – через свої дочірні компанії – компанії Збути. І все це незважаючи на 266 компаній-постачальників природного газу які зайшли на ринок відколи він офіційно відкрився 1 серпня 2020 року. Таким чином, за даними НКРЕКП, компаніям групи РГК (Регіональна газова компанія – бренд, контрольні пакети акцій яких належать операторам газорозподільних мереж) у 2020 році належав 70% ринку, 2% ринку належали Групі «Нафтогаз України», а решта — іншим постачальникам/трейдерам (рис. 1).

Дерегуляція роздрібного ринку в тій чи іншій формі все ще приносить свої плоди. В даний час в країні споживачам дали право вибору, і тому вони самі мають можливість обирати постачальників, а вони, в свою чергу, намагаються конкурувати один з одним за споживачів. Постачальники створюють свої нові, різноманітні вигідні пропозиції, зручніші сервіси та інші умови для газопостачання. Після вивчення ринку природного газу підсумовано проведений аналіз на рис. 2.

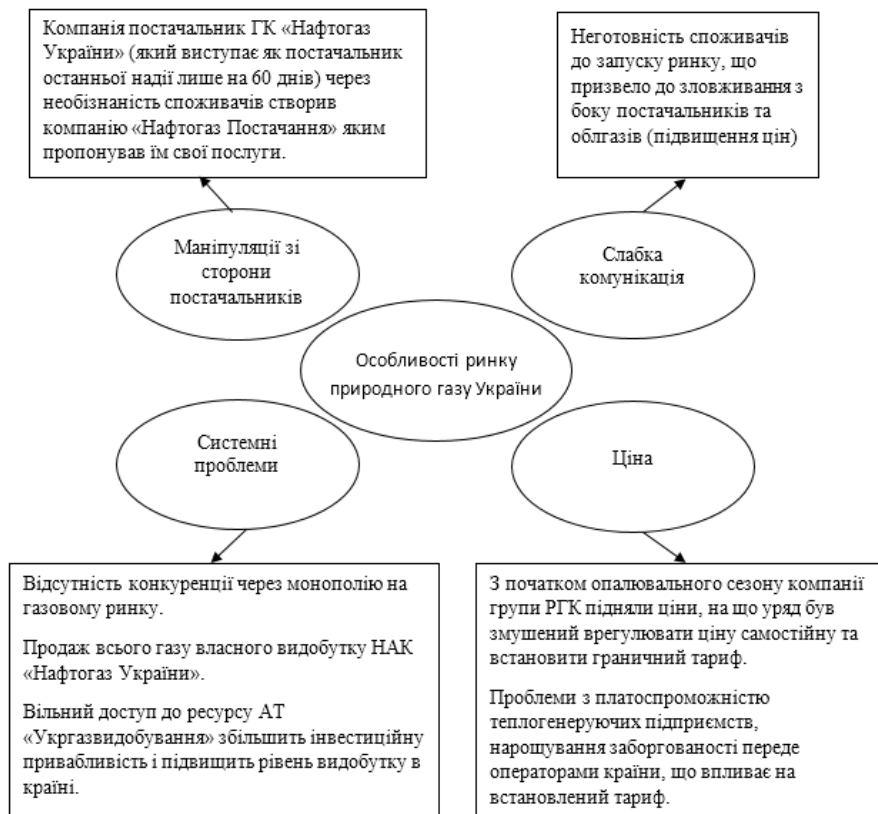

Рис. 2. Особливості ринку природного газу України

Таким чином, проблемами й досі є компанії-монополісти, що продовжують домінувати на ринку. Тому необхідним від держави є продовжувати впроваджувати заходи для вільного вибору споживачами щоб ситуація з конкуренцією на газовому ринку змінилася. Аналіз сучасного стану ринку газу України, привели до загального висновку щодо відсутності формальних дій на державному рівні що призвело до негативних наслідків в Україні на енергетичному секторі які стосуються визначення та реалізації перспективних завдань реформування вільного ринку природного газу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блинков В.М. Формирование единого европейского рынка природного газа: проблемы и перспективы // Проблемы национальной стратегии. — 2016. — No 1. — С.183—197.
2. Кулагин В.А. Газовый рынок Европы: утраченные иллюзии и робкие надежды / В.А. Кулагин, Т.А. Митрова. — М.: НИУ ВШЭИНЭИ РАН, 2015. — 85 с.
3. Бар'яхтар В. Энергетика України у контексті загальносвітових тенденцій / В. Бар'яхтар, В. Кухар, Г. Пальшин // Вісн. НАН України. — 2000. — No 7. — С. 14 – 26.
4. Сучасні проблеми та суперечності реалізації державної енергетичної політики України / С. Москалюк — Режим доступу : [http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04\(43\)/10.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04(43)/10.pdf)
5. Кільницький О. Конкуренційний енергоринок: чого чекати промисловим споживачам / О. Кільницький. — Режим доступу : <https://mind.ua/publications/20195031-konkurentnij-energorinok-chogo-chekati-promislovim-spozhyvacham>.
6. Майстро С. В. Концептуальні засади стратегії державного регулювання та перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні / С. В. Майстро, О. Л. Волошин // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. — 2015. — Вип. 3(50). — С. 133 – 140.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ**Котляров П.М.,***доктор історичних наук, доцент.**Київський національний університет імені Тараса Шевченка***КОЛЕКТИВНІ ПОРТРЕТИ ДОБИ РЕНЕСАНСУ ТА РЕФОРМАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПАМ'ЯТІ**

Портретне мистецтво в добу Відродження отримувє широке поширення як в Італії, так і в країнах на північ від Альп. Реформація, що розпочалася в момент найвищого підйому Ренесансу, названого Високим Відродженням, не призупинила розвиток мистецтва загалом, як це прийнято іноді вважати [1; 2], але, навпаки, надала значного імпульсу розвитку різноманітних жанрів і, особливо, жанру портрета. Це було пов'язано, перш за все, із загальною цікавістю до людини, підвищенням значимості індивіда і спробою прискіпливої фіксації людського образу. Однак важливою функцією як індивідуального так і колективного портрету була репрезентативна пам'ять.

Часто портрети замовлялися як колективні, коли патрон намагався підкреслити власний високий статус, вимагав від художника наповнити картинний простір як образами численних живих і мертвих родичів, так і портретами відомих діячів епохи, з якими він мав за життя безпосередні стосунки.

Подібна програма репрезентації політичної влади і соціального статусу прочитуються, наприклад, у відомій фресці Беночцо Гоццолі із Капели Волхвів палаццо Медичі-Рікарді, створеної у 1459-1560 рр. В образі біблійних волхвів Беночцо Гоццолі презентував померлих та живих членів сім'ї Медичі та багатьох флорентійців-сучасників, які були наближені до родини Медичі. Привертає увагу те, що у фресковому циклі присутні також і учасники Ферраро-Флорентійського собору (1438-1439). Це візантійський імператор Іоанн VIII Палеолог, Константинопільський патріарх Йосип II та грецькі філософи і теологи.

Програма фрески, яка ґрунтується на євангельській історії, виявилася включеною в історію окремої сім'ї у такий спосіб надавала династії Медичі в очах споглядальників відому інобуттєву універсальність. Біблійний рівень реальності семантично зв'язується і проєктується в простір глядача, передбачаючи поєднання образу померлого із реальним буттям. Включення в меморіальну концепцію видатних особистостей (включно із античним Вергілієм) мало на меті підкреслити заслуги родини Медичі як меценатів, позиціонувати їх як добрих католиків і вказати на соціальний статус родини Медичі. Зображення померлих членів родини також апелювало до індивідуальної пам'яті про окрему особистість, пробуджуючи у спогадах споглядаючих заслуги покійників.

Частково подібну програму можна прочитувати і в колективних портретах на північ від Альп, на протестантських територіях. У 1558 р. Лукас Кранх Молодший для церкви св. Блазія в Нордхаузені (Німеччина) написав епітафійну картину для мера Міхаеля Майєнбурга (1491-1555). Робота створена в душі традиції репрезентації, де портретований розміщується в одному картинному просторі зі своїми померлими батьками, іменитими друзями-гуманістами та засновниками Реформації. Привертає увагу зображення Еразма Роттердамського у лівому куті картини. Еразма Роттердамського (1469-1536) на час написання картини вже не було серед живих, але він був тією фігурою, яка несла репрезентативну функцію гуманістичних штудій самого Майєнбурга. Відомо, що Майєнбург мав добру гуманістичну та юридичну освіту, особисто спілкувався з багатьма інтелектуалами того часу, про що свідчить багата епістолярна спадщина [3, s.54].

В той же час, традиційне вирішення репрезентації, яке саме по собі не було чимось новим, у Веймарському вівтарі поєднується з інноваційною формою пам'яті [4, s. 245]. Мова йдеться про те, що портретовані подаються в контексті нової релігійної доктрини, яка виявляється в komponуванні елементів і символів, що є втіленням центральної сoterіологічної ідеї лютеранства про єдність закону і благодаті, де головним смисловим акцентом є Христос і воскресіння, як кристалізаційна серцевина теології Мартіна Лютера.

Окремої уваги заслуговує наявність на картині відомих реформаторів, що також є новим у репрезентаційних сюжетах. Це Мартін Лютер, Філіп Меланхтон, Каспар Круцігер, Юстус Йонас та Йоханнес Бутенхаген. Присутність в сюжетах відомих теологів-реформаторів пояснюється не тільки актуалізацією пам'яті про них самих, але у даному випадку вони беруть на себе роль функціоналізації релігійної та інтелектуальної складової програми картини пов'язаної із релігійним життям патрона. А тому відсилка до пам'яті про реформаторів служить потребам патрона в рамках ідентифікації його власних релігійних поглядів.

Отже, розгляд двох програм зображень свідчать про їх меморіальну концепцію, яка не лише вшановує пам'ять померлих (бургомістра Майєнбурга чи покійних членів сім'ї Медичі) – але й акцентує увагу на інтелектуальному та релігійному середовищі їхнього приватного життя. З іншого боку, komponування в одному просторі відомих теологів, гуманістів і вчених можна розцінювати як акт вшанування і як активізацію культурної пам'яті споглядальників. В той же час, ці дві функції переносилися як на померлого патрона, так і на членів його родини. Також у якості висновку зазначимо, що у протестантських країнах епітафійні колективні портрети отримують нові елементи, які пов'язуються із реформаційною доктриною, а портретовані подаються в контексті нової релігійної доктрини, що можна визначити як інноваційну форму пам'яті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Sandls M. Nicht Lehrer, sondern Erinnerung. Zum Wandel von Historie und Diskurs zu Beginn der Reformation // Zeitschrift für historische Forschung, Berlin: Duncker & Humblot, nr. 27, s. 179–201.
2. Koerner, J. L. Die Reformation des Bildes. - München: C.H.Beck, 598 s.
3. Förstemann G. E. Kleine Schriften zur Geschichte der Stadt Nordhausen. – Nordhausen: Wentworth Press, 1855.
4. Görres D. Von Fürsten und Bürgern, Theologen und Malern. Repräsentation und Memoria in Bildprogrammen Cranachs des Jüngeren // Lucas Cranach der Jüngere und die Reformation der Bilder. Elke A. Werner, Anne Eusterschulte, Gunnar Heydenreich (Hg.). – Wittenberg: Hirmer, 2015.

Ребенок В.Р.,

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

РОЛЬ «ДОКТРИНИ НІКСОНА» ДЛЯ ІРАНУ 1969-1976 РР.

Період 1960-1970-х років характерний закріпленням ірано-американських відносин. Американська влада вбачала вигідного партнера в Ірані, оскільки обидві держави мали спільні інтереси та погляди на глобальні проблеми у світі.

3 травня 1973 р. президент Річард Ніксон, звітуючи перед Конгресом, відзначив відповідальність заходів досягнення безпеки країн Середнього Сходу, конкретно Ірану та Саудівської Аравії. Було заявлено про потребу Сполучених Штатів у нафті, яку можна придбати в країнах вищезазначеного регіону, щоб задовольнити енергетичні потреби США. На нашу думку, Р. Ніксоном було зроблено одну

з ранніх заяв про важливість нафтових родовищ в регіоні Перської затоки, із зазначенням про таку ж вагому потребу в енергопостачанні для Західної Європи та Японії.

Американська політика на Близькому і Середньому Сході поступово розширювалась президентською адміністрацією Р. Ніксона і ґрунтувалась на його зовнішньополітичній програмі, яка стала відома як «Доктрина Ніксона». Новий зовнішньополітичний курс був висунутий президентом 25 липня 1969 р. на прес-конференції на острові Гуам [3, с. 312].

Сутність «Доктрини Ніксона» полягає у тому, щоб знайти союзників у регіоні Перської затоки і забезпечити їх підтримкою, а вони в свою чергу мають спрямовувати зусилля на те, щоб зберегти мир у регіоні та запобігати збройним конфронтаціям країн-сусідів. Адміністрація Річарда Ніксона розглядала кандидатури у союзники: Саудівську Аравію та Іран. Президент спільно з одним із авторів поданого курсу – Генрі Кіссінджером, який відомий як радник з питань національної безпеки, відкрили шляхи до спрощеного продажу збройного оснащення, з метою залучення нафтодоларів. Вказані вище дві країни погодились здійснювати дотримання американського курсу, при цьому переслідуючи власні інтереси. Саудівська Аравія прийняла подане рішення, бо їй дозволяли її фінансові можливості, а Іран – через своє становище в регіоні, військову підготовку та ініціативність керівництва до активної міжнародної політики. Американська політика зазначеного курсу має ще одну назву – «політика двох опор», а під опорами мають на увазі Саудівська Аравія та Іран, які були обрані для підтримання стабільно мирного мікроклімату на Близькому і Середньому Сході. Через деякий час спостерігалось, що Саудівська Аравія активно співпрацюючи з Єменом, приділяє все менше уваги проблемам, які виникали у регіоні Перської затоки. Іран мав добре підготовлену армію, територіально-протяжніше узбережжя. Ці та інші фактори вплинули на те, що Вашингтонська адміністрація віддає перевагу Тегерану для втілення «Доктрини Ніксона» [2, с. 113].

Одним з першим вагомим завданням перед Іраном була ліквідація в Омані повстання в області Заффар. Оскільки східне узбережжя Ормузької протоки було на території Оману – була ймовірна загроза безпечному експорту нафти, за умови якщо повстання стане всеохоплюючим. Шах Мохаммед Реза Пахлаві спрямував зусилля на припинення постачання зброї повстанцям. Результат воєнних операцій літа 1976 р. – ліквідація поширення повстанських настроїв у вищезазначеному регіоні. Спираючись на «Доктрину Ніксона» шах Ірану за підтримки Вашингтонської адміністрації надавав допомогу Оману й угрупованням іракських курдів, що були налаштовані проти влади.

На Іран було покладено й дипломатичні місії. Прикладом може слугувати укладений Алжирський мирний договір 1975 р. з Іраком і налагодження взаємозв'язків з Китаєм [1, с. 13].

Влада Ірану в 1973 р. надавала підтримку Ізраїлю та була проти політики арабського нафтового ембарго яке було актуальним на 1973 р. Шах і керівництво Саудівської Аравії були противниками підвищенню цін на нафту радикальними силами в Організація країн–експортерів нафти(ОПЕК).

Даючи оцінку «Доктрині Ніксона», Генрі Кіссінджер писав, що вона, «замість того, щоб бути засобом для того, щоб позбутися від провідної ролі Америки у світі, зробила для нас можливим грати цю роль – і відтворювати її краще та ефективніше, ніж якби ми продовжували політику минулого, у якій займали таку домінуючу позицію» [4].

Отже, значення доктрини президента Річарда Ніксона полягає у тому, що вона закріпила ірано-американські відносини в економічній та воєнній сфері, а також перетворила Іран на впливову державу на Близькому і Середньому Сході. Американські компанії та банки збільшили обсяги капіталовкладень в Іран, а він закуповував зброю у США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кіяниця В.В. Становлення та розвиток Ірано-американських відносин. Міжнародні відносини, частина "Політичні науки". №22. 2020. 33 с. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/4198/3837
2. Колеснікова К. Створення «Доктрини Ніксона» та її вплив на зовнішньополітичний курс США наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. XX ст. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ II. Всесвітня історія. 13, 2016. С. 111-116.
3. Павлюк О. Політика США щодо Ірану у рамках реалізації доктрини Ніксона на Близькому та Середньому Сході. Історико-політичні проблеми сучасного світу. Чернівці, 2015. С. 311-316.
4. Paterson Th. American Foreign Policy. A History since 1900 / Th. Paterson, R. Clifford, K. Hagan. Lexington, 1983. 661 p.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Антоненко В.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки,

Сервачук М.О.,

магістрант спец. «Фінанси, банківська справа та страхування».

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕСІЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ДЕРЖАВИ

В умовах сучасного економічного розвитку і впливу на нього усього комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників актуалізується проблема захисту економічних суб'єктів, і в першу чергу – їх фінансових інтересів, від зростаючих невизначеності, непередбачуваності, мінливості і загрозливості середовища, в якому ці суб'єкти функціонують. Це стосується усіх суб'єктів, незалежно від їх рівня: державного, мікрорівня, індивідуального (домогосподарства), підпорядкованості, галузевого спрямування тощо, тобто проблема фінансового захисту від ризиків є універсальною. На нашу думку, особливо гострою така ситуація стає на державному рівні у тих країнах, до яких відноситься і Україна, – де тільки-но розбудовується механізм захисту державних інтересів, а історія розвитку державної власності зазнавала відчутних, але не завжди прогресивних, перетворень. Це було спровоковано тими перехідними реформами від узагальненої державної власності до стрімкого виникнення приватної власності та проведеної під час такого реформування приватизації, із загальновідомими порушеннями прав і інтересів держави. Власне кажучи, державні інтереси у той період підпорядковувалися цілям невеличкої групи наближених до розподілу державного майна осіб, з яких потому сформувалися і наразі продовжують існувати олігархічні клани.

Сучасний стан справ у сфері захисту державних інтересів потребує кардинальної зміни і відсторонення олігархічного впливу на державні фінанси. З цією метою конче необхідним є забезпечення: по-перше, демократизації у сфері розподілу і використання бюджетних коштів із участю усіх спроможних суб'єктів господарювання, аби процес демократизації сприяв отриманню на конкурентній основі доступу до цих коштів не тільки великим, й середнім і малим підприємствам, чи навіть підприємцям – фізичним особам; по-друге, впровадження дієвого й ефективного механізму контролю за розподілом і використанням державних коштів. Саме ці два напрямки перебудови державних фінансів є в Україні найбільш важливими і потребують як спеціальних наукових розвідок, так і аналізу практичного досвіду, у тому числі й практики впровадження відповідних механізмів у розвинутих країнах світу. Варто також підкреслити, що, з огляду на безальтернативний рух нашої країни до європейського майбутнього, реформування сфери державних фінансів є найактуальнішою проблемою в контексті забезпечення ефективного, цільового і прозорого використання бюджетних коштів.

Україна серйозно й рішуче здійснює перебудову механізму державних фінансів, запровадивши електронну систему ProZorro, яка уперше була застосована у 2016 році і з часом стала основним методом виділення бюджетних коштів для фінансування певних програм чи проєктів. Досить влучно про позитивні наслідки такого реформування йдеться у роботі, присвяченій цифровізації процесів державних закупівель: «Цифровізація трьох етапів державних закупівель забезпечила підвищення прозорості здійснення публічних закупівель, посприяла створенню конкурентного середовища та створила нові можливості для ведення бізнесу, спростила закупівельний процес та знизила рівень бюрократизму та корупції» [1, с. 11].

Дійсно, електронні закупівлі націлені на усунення суб'єктивного впливу олігархічних структур чи інших впливових осіб на результати відбору переможців тендерних конкурсів в системі ProZorro та унеможливають лобіювання їх інтересів деякими державними чиновниками, які б мали вплив на рішення щодо визначення вказаних переможців. Таким чином, вважається, що державні закупівлі в Україні стають прозорими, і тому виводяться з-під контролю суб'єктів, які завдяки лобіюванню своїх власних фінансових інтересів шкодять державі і створюють їй фінансові ризики у сенсі неефективного використання, а й навіть – відмивання бюджетних коштів.

Але, попри такі сподівання стосовно того, що електронна система ProZorro спрямована на пересічення фінансових ризиків держави, маємо висловитися, що побоювання щодо існування таких ризиків все ж-таки залишаються. Про це, наприклад, свідчить наявність досить значної кількості норм, призначених регулювати відносини (конфлікт інтересів) між державними посадовцями, з одного боку, і приватними інтересами [2].

Але, попри теоретичну розробленість подібних методичних рекомендацій, їх практична значущість тільки цим не гарантується. Тому вплив (можливість впливу) приватного інтересу на об'єктивність і неупередженість прийняття рішень, вчинення чи невчинення певних дій під час реалізації своїх повноважень державними службовцями, від яких залежить розподіл бюджетних коштів і відповідно – ступінь фінансової захищеності держави, залишається і досі. Для пояснення власної позиції з цього приводу вважаємо за доцільне навести декілька аргументів.

Існування олігархічної структури української економіки ні в якому разі не зникає завдяки впровадженню електронної системи державних закупівель, бо більше – за рахунок наявності у великих компаній відповідно великих фінансових можливостей саме вони мають привілеї отримання доступу до найбільш дорогих і вигідних тендерних пропозицій. Варто згадати у зв'язку з цим сучасний грандіозний проєкт із показовою назвою «Велике будівництво», який у 2021 році коштує 150 млрд. грн., а у *в планах на 2022 рік – 125 млрд. грн.* Про ризики у використанні бюджетних коштів під час реалізації цього проєкту написано вже чимало, наприклад: «в цих тендерах не публікують кошториси, з яких видно завищення цін на будівельні матеріали. За підрахунками журналістів, воно може сягати від 20 % до 30 % від розміру тендеру» [3]. На такі ризики звертає увагу навіть Рахункова палата України, яка підтверджувала побоювання експертів ще у 2020 році: «відповідно до бюджетної звітності за січень-квітень є значні ризики невиконання держбюджету України в 2020 році, насамперед, в частині надходжень. Однак, навіть, і ті кошти, що зараз виділяють на дороги, можуть осісти в корупційних оборудках» [4].

Отже, повертаючись до теми фінансового захисту держави, за повних підстав можемо стверджувати, що, на жаль, впровадження електронної системи державних закупівель не зможе в повній мірі захистити державні інтереси. Навпаки – фінансові ризики держави стають ще більшими, а певні зацікавлені особи без будь-яких перешкод можуть долати наявні захисні бар'єри, що мали б забезпечувати дотримання в тендерних процедурах державні фінансові інтереси та гарантувати усунення під час тендерів фінансових ризиків держави. Бо великі проєкти приваблюють великих виконавців, які стають відповідно великими бенефіціарами, і за таких умов про демократизацію, прозорість, ефективність використання бюджетних коштів, та й взагалі – про чесність у бюджетному процесі мова не йде: ті ж самі олігархічні суб'єкти знову перемагають, а держава відповідно – програє. То висновується, що наразі країна не має дієвого й ефективного механізму захисту своїх фінансових інтересів і пересічення фінансових ризиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Діджиталізація публічних закупівель в Україні: конкурентність чи імітація, ProZorro чи Непрозоро. 38с. URL: <http://kaf-fin.wnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE.pdf>.
2. Конфлікт інтересів. Веб-сайт НАЗК. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/>.
3. Ніколов Ю., Лукашова С. Хто хоче стати мільярдером. 10 фаворитів «Великого будівництва» від улюбленців Зеленського до оточення Труханова. *Українська правда*. 2021. 29 жовтн. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/10/28/7311921/>.
4. Дем'яненко Л. Велике будівництво: стан реалізації та оцінка експертів. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУ в Social Communications Research Center. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4975:velike-budivnistvo-stan-realizatsiji-ta-otsinka-ekspertiv&catid=8&Itemid=350.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

*Бляхарський Орест Васильович,
Гайдученко Володимир Іванович,
викладачі*

Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

СУКТІСНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасній українській освіті реалізується компетентнісний підхід. Під компетентнісним підходом розуміється така організація освіти, де метою виступає формування ключових компетентностей здобувачів освіти. Компетентнісний підхід орієнтує заклади освіти на формування у випускника ключових компетентностей, які дозволять йому успішно адаптуватися за умови сучасної економіки, зміни технологій, динамічного розвитку соціальних відносин.

Компетентність – наявність знань та досвіду, необхідних для ефективної діяльності в заданій предметній галузі; потенційна готовність вирішувати завдання зі знанням справи; включає змістовні (знання) і процесуальні (уміння) компоненти і передбачає знання проблеми і вміння її вирішувати; постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного застосування цих знань у конкретних умовах, тобто володіння оперативним та мобільним знанням; це володіння певною компетенцією, тобто знаннями та досвідом власної діяльності, що дозволяє виносити об'єктивні судження та приймати точні рішення [2].

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні на етапі дошкільного дитинства виділяють такі ключові компетентності: діяльнісна, комунікативна, здоров'язберігаюча, інформаційна та соціальна [1].

У рамках нашого дослідження особливу увагу ми приділяємо формуванню соціально-громадянської компетентності ві дітей старшого дошкільного віку. Поняття «соціально-громадянської компетентності» розуміється вченими по-різному, як:

- продукт соціальної ситуації, розвитку специфічної системи відносин середовища та суб'єкта, відображеного в його переживаннях та реалізованій у спільній діяльності з іншими людьми;
- збірне поняття, що визначає рівень соціалізації людини, вищий рівень її соціальної активності та освоєння дійсності;
- моральну та правову зрілість особистості; особистісну властивість, що забезпечує взаємовідносини людини зі світом на основі її ставлення до себе, дої суспільства, до діяльності [4].

Отже, соціально-громадянська компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що включає і знання, уміння, навички і здібності, що формуються в процесі соціалізації і дозволяють людині швидко і адекватно адаптуватися в суспільстві і ефективно взаємодіяти із соціальним оточенням. Соціально-громадянська компетентність орієнтована на взаємодію людини з іншими людьми, суспільством.

Соціально-громадянська компетентність дошкільника – це складне явище, в ході якого відбувається засвоєння дитиною соціальних норм та постійне відкриття, утвердження себе як соціального суб'єкта. Це здатність дитини:

- ефективно та адекватно вирішувати різні проблемні ситуації, зі якими вона стикається (А. Голфрід та Р. Дзурілла);
- використовувати ресурси соціального оточення та особистісні ресурси з метою досягнення значних результатів у розвитку (С. Уотер та Р. Сроуф);
- розуміти відносини «Я» – суспільство, вміння вибрати правильні соціальні орієнтири, вміння організувати свою діяльність відповідно до цих орієнтирів. (І.А. Кудасєва).

Іншими словами, соціально-громадянська компетентність дошкільника визначає рівень адаптації дитини до ефективного виконання заданих соціальних ролей. На думку В. Мухіна, структуру соціально-громадянської компетентності складають сукупність соціальних знань, умінь та навичок, що застосовуються у головних сферах діяльності людини [6].

Р. Мороз виділяє у складі соціальної компетентності шість компонентів: комунікативну, вербальну, соціально-психологічну, міжособистісну компетентність та его-компетентність [5].

С. Васильєва виділяє такі компоненти соціальної компетентності [3]:

- мотиваційний, як потреба у спілкуванні та схваленні, бажання зайняти певне місце серед значущих для дитини людей – дорослих та однолітків;
- когнітивний, або пізнавальний – наявність елементарних уявлень про навколишній світ, поінформованість у сфері взаємовідносин людей у соціумі, усвідомлення власної індивідуальності;
- поведінковий, або власне комунікативний, орієнтований на ефективну взаємодію із середовищем, здатність чинити так, як прийнято у культурному суспільстві;
- емоційний – як уміння поводитись зі своїми почуттями та емоціями (розуміння, вираз) та зі почуттями та емоціями інших людей.

Перелічені компоненти соціальної компетентності дошкільника ще тільки формуються, нестійкі, залежать від дорослого та його вміння зацікавити дитину інформацією з навколишнього світу, організувати з нею спілкування, допомогти зорієнтуватися в системі цінностей, прийнятих у суспільстві, виробити певні способи поведінки та емоційного реагування на оточення.

Отже, на основі аналізу спеціальної літератури ми виділили наступні компоненти формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку: мотиваційний, практично-дієвий (орієнтований на ефективну взаємодію із середовищем, здатність чинити так, як прийнято у культурному суспільстві) та когнітивний (поінформованість у сфері взаємовідносин людей у соціумі, усвідомлення власної індивідуальності; уміння поводитись зі своїми почуттями та емоціями (розуміння, вираз) та зі почуттями та емоціями інших людей).

Соціально-громадянська компетентність може бути сформована на різному *рівні*, зокрема:

- *початковий*: низький ступінь сформованості необхідних для соціальної адаптації особистісних новоутворень;
- *нестійкий*: окремі показники соціально-громадянської компетентності сформовані на достатньому рівні та можуть створити основу для досягнення успіху у соціально-значущій діяльності чи взаємодії, аі інші знаходяться на низькому. При цьому можуть бути різні поєднання ступеня сформованості складових соціально-громадянської компетентності;
- *стійкий*: досягнення сталого розвитку всієї особистісних новоутворень віку, які забезпечують успіх у соціальній діяльності, тобто високі показники розвитку всієї найважливіших складових соціально-громадянської компетентності.

Саме у старшому дошкільному віці закладаються основи соціально-громадянської компетентності дитини. Вона визначається конкретними віковими особливостями дошкільнят і виявляється у їх психофізичному розвитку, особистісних досягненнях, певної незалежності та самостійності при вирішенні життєвих проблем, ситуацій та завдань, аі також в організації спільної діяльності з однолітками та дорослими.

Соціально-громадянська компетентність старших дошкільників формується у процесі соціалізації. Соціалізація – процес інтеграції особистості в соціальну систему, входження в соціальне середовище через оволодіння її соціальними нормами, правилами та цінностями, знаннями, навичками, що дозволяють їй успішно функціонувати в суспільстві.

На проходження процесу соціалізації, формування соціальної компетентності дитини впливають її індивідуальні особливості (тип особистості, чи є вона інтро- або екстравертом, аутичною або неаутичною, аі також її інтелект), психічний стан (астенічний або стеничний) і типовий настрій, рівень і форма спілкування і взаємодії з оточуючими.

Дитину вважатимуть соціально компетентною, якщо вона готова вирішувати різні проблеми, поставлені перед нею завдання у пізнанні, спілкуванні та інших різних видах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К., 2008. 408с.
2. Валентьєва Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників// Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 121-128.

3. Васильєва С. А. Методи дослідження шанобливого ставлення старших дошкільників до однолітків у дошкільному навчальному закладі // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(1). С. 129 -136.

4. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного ставлення дошкільника (системний підхід). К. : Стило, 2002

5. Мороз Р. А. Особливості прояву особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку в проєктивних казках // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2012. Вип. 9. С. 127-135.

6. Мухина В.В. Детская психология. М. : ООО Апрель Пресс. 2000.

*Семенюк Алла Костянтинівна,
викладач стоматології,
Бердичівський медичний фаховий коледж*

ПСИХОГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Емоційний інтелект – це здатність, з одного боку, розуміти, аналізувати й контролювати власні почуття та емоції, а з іншого – уміти відчувати, розуміти й дарувати настрої оточенню. Рівень емоційного інтелекту є важливим засобом успішної самореалізації особистості. Високий емоційний інтелект допомагає збалансувати емоції та розум, відчувати внутрішню свободу й відповідальність за себе, усвідомити власні потреби та мотиви поведінки, рівновагу, а також скорегувати стратегію власного життя. Він асоціюється з почуттям загального щастя. Низький емоційний інтелект призводить до нещастя й характеризується страхом, самотністю, нестабільністю, агресією, почуттям провини, депресією.

Думки вчених щодо можливостей розвитку емоційного інтелекту різняться. Дж. Майер, П. Саловей уважають, що підвищити рівень емоційного інтелекту неможливо, оскільки це відносно стійка властивість людини. Сутність іншої точки зору (Д. Гоулман) зводиться до того, що емоційний інтелект можна розвивати в будь-якому віці, починаючи з дитинства, і вдосконалювати в дорослому віці [3].

Результати емпіричного дослідження Т. Березовської вказують на можливість розвитку EQ шляхом спеціально організованого навчання та виховання. У її дослідженні встановлено, що навчання сценічної діяльності сприяє розширенню емоційної компетентності загалом і розвитку здатності розпізнавати емоції інших людей та емпатії, розвитку довільності в управлінні емоційною сферою зокрема [3]. Можна припустити, що навчання в школі з театральним ухилом робить можливим розвиток психологічних характеристик EQ [2].

Отже, підвищити рівень емоційного інтелекту можливо, проте не за допомогою традиційних програм навчання. Тривала практика застосування психогімнастики, зворотній зв'язок із колегами стосовно досягнутих змін свідчать про істотні результати в розвитку емоційного інтелекту дошкільників.

Психогімнастика – курс спеціальних занять, етюдів, ігор, вправ, спрямованих на розвиток і корекцію емоційно-вольової, інтелектуальної сфер особистості дитини. Головна мета її використання – допомогти дитині усвідомити, що між думками, почуттями й поведінкою існує зв'язок, що емоційні проблеми викликані не тільки ситуаціями, а і їх неправильним сприйняттям. Займаючись психогімнастикою, діти вивчають різноманітні емоції, можливість керувати ними (М. Чистякова, Є. Аляб'єва, Г. Бард'єр, І. Ромазан, Т. Чередникова, З. Карпенко, О. Осипова, Л. Казаннікова) **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Психогімнастика – допоміжний метод, який спирається на невербальну експресію, передусім на міміку й жести, загалом на рух. Це надає можливість глибше заглянути в переживання дітей і наблизитися до розуміння цих переживань.

Психогімнастика часто має характер спонтанної гри. Із почуттям свободи рухів пов'язана й свобода вияву емоцій і свобода внутрішнього світу особистості. Одна й та сама ситуація в психогімнастиці викликає різні, індивідуально неповторні реакції дитини, які характеризують її емоційний інтелект, спрямованість і цілісність.

Психогімнастика сприяє розвитку спілкування з однолітками, умінню виражати свої почуття, розуміти почуття інших; формуванню позитивних рис характеру (упевненість, правдивість, хоробрість, доброта, емпатія), усуненню невротичних виявів (тривожність, агресивність, страхи, невпевненість). Регулярне виконання комплексу психогімнастичних вправ розвиває в дитини відчуття керуваності й надійності свого тіла. На заняттях психогімнастики, розігруючи той чи інший образ, діти відчують себе господарями фізичних відчуттів і дій, отримуючи від цього емоційне задоволення собою, що формує, підтримує позитивну самооцінку. Одним із важливих ефектів психогімнастичних вправ є розвиток творчої уяви в дітей, сприяння необхідності виникнення гри з уявними предметами.

До допоміжних засобів спілкування в психогімнастиці належать музика та малювання. Малювання допомагає навчити дітей адекватно сприймати мову й виразність емоцій, посилює ефект від постійного тренування невербального спілкування - міміки, пантоміміки (М. Чистякова, Є. Аляб'єва). Малювання допомагає зняти напруження в дітей.

Музика використовується як лікувальний фактор. За допомогою музики можна встановити рівновагу в діяльності нервової системи дитини, зменшити збудження або активізувати дітей, урегулювати некеровані та зайві рухи. Ритмічні завдання допомагають викликати, активізувати і пробуджувати емоції (З. Карпенко, О. Осипова, Л. Казаннікова).

Психогімнастика створює умови для розвитку основ емоційного інтелекту ще в дошкільному віці. Уже в 4-річних дітей моторика обличчя досить розвинена. Діти розуміють значення жестів і вміють жестикулювати. Легко імітують голос злого вовка або зайчика-боягузки. Діти 5 років можуть відобразити умовні пози, коли їх просять зобразити, ніби їм холодно або в них болить живіт. Відставання розвитку виразної моторики нерідко зустрічається в психологічно неблагополучних дітей. Діти з бідною експресією неповністю розуміють значення слів, звернених до них, неправильно оцінюють ставлення людей до себе, що, у свою чергу, може спричинити розвиток у них астенічних рис характеру.

Психологічні вправи корисні не тільки емоційно загальмованим дітям, а й дітям із добре розвинутою експресією, а також надто чутливим і реактивним. Це зумовлено тим, що вплив психогімнастики на емоційно особистісну сферу дитини забезпечується низкою як формувальних, так і корекційних механізмів.

Отже, провідними механізмами впливу психогімнастики на розвиток емоційного інтелекту дошкільника є такі:

- оволодіння технікою виразних рухів, яка вчить дитину розпізнавати відповідні почуття й емоційні стани оточуючих, називати їх словами та адекватно реагувати на них; розвиває емоційний словник, уміння усвідомити й висловити свої переживання; запобігає виникненню в дитини емоційних проблем, нервового напруження;
- спеціальні етюди та ігри, тренують у дітей увагу, пам'ять, витримку, спостережливість; сприяють оволодінню моторним компонентом відповідних психічних станів (увага, зосередженість, розслабленість, радість, гнів, страх); надають можливість, граючись, уявно пережити зосередженість або страх, робить ці стани контрольованішими, залежнішими від волі дитини;
- один із провідних механізмів впливу психогімнастики на розвиток емоційно-особистісної сфери дошкільників ґрунтується на психотерапевтичній ролі гри та мистецтва. Дітей спонукають до відображення своїх емоційних переживань у розповідях, малюнках, інсценівках. Такий механізм психокорекції поширюється не тільки на страхи, а й на гнів, агресивність, гидливість, ревності тощо;
- у вихованні вищих моральних почуттів велике значення має механізм «уживання в образ», що сприяє розвитку емпатії. Це, з одного боку, можливість побути в ролі тих істот, що лякають дитину, а також тих людей, із якими дитина спілкується. З іншого боку, виконуючи роль позитивного героя, який не злякався, виявив турботу, надав допомогу іншим, дитина отримує позитивний зворотний зв'язок: її дякують, її хвалять, нею пишаються. Переживання радості з приводу того, «який я хороший», «як я добре вчинив», змінює самооцінку дитини і значно краще впливає на її поведінку, ніж докори та повчання.

Проводити психогімнастику можна в будь-який час, краще з невеликою групою дітей (5-8 дітей). Окремі вправи можна пропонувати як ілюстрації до щойно прочитаних казок, як додаток до бесід про ті чи інші риси характеру, як рухливі ігри на прогулянках або на музичних заняттях.

Більшість психогімнастичних ігор побудована на тому, що учасники збагачують емоційну компетентність, тренують емоційний інтелект, виявляючи один одному свою прихильність, симпатію, любов (пропонують товаришувати, миряться, жаліють, хвалять («День народження», «Друзі зустрілись», «Теремок»); захищають або зіграють один одного, виконують спільні завдання («Мальовничий килим»,

«Склади малюнок», «Живі картинки»). Застосування психогімнастики сприяє емоційному переживанню дітьми історій і ситуативних рішень, у яких засвоюються правила поведінки й секрети людських взаємин.

Прийоми психом'язового розслаблення пропонують дітям в ігровій формі через уявлення певних, знайомих дитині ситуацій. Ігри можуть бути як спокійними (усунення психоемоційного напруження), так і веселими (створення бадьорого, піднесеного настрою) залежно від завдань.

Отже, психогімнастика дозволяє розв'язати комплекс завдань, а саме: діти набувають навичок ауторелаксації; вчать техніці виразних рухів; тренують психомоторні функції; виховують в собі вищі емоції і почуття; коректують свою поведінку за допомогою рольових ігор; позбавляються від емоційної напруги; вчать розпізнавати емоції і керувати ними та ін.

Отже, емоційний інтелект – це інтегративна особистісна властивість, яка зумовлюється динамічною єдністю афекту й інтелекту через взаємодію емоційних, когнітивних і мотиваційних особливостей і спрямована на розуміння власних емоцій та емоційних переживань інших, забезпечує управління емоційним станом, підпорядкування емоцій розуму, сприяє самопізнанню й самореалізації через збагачення емоційного та соціального досвіду.

2. З'ясовано, що ефективною формою розвитку емоційного інтелекту дошкільників є психогімнастика – курс спеціальних занять (єтюдів, вправ та ігор), спрямованих на розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини (як її пізнавальної, так і емоційно-особистісної сфери).

3. Розкрито сутність психогімнастики як психокорекційного методу, перевагами якого є: ігровий характер вправ (опора на провідну діяльність дітей дошкільного віку); збереження емоційного благополуччя дітей; опора на уяву; можливість використовувати групові форми роботи.

Використання психогімнастики у розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку створює можливість для успішного формування емоційної сфери особистості дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алябьева Е.А. Психогимнастика в детском саду. Методические материалы в помощь психологам и педагогам / Е.А. Альбьева. - М. : ТЦ Сфера, 2005
2. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. К. : Видавничий дім «Слово», 2010. 304 с
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д. Гоул-ман ; пер. с англ. А.П. Исаевой. - М. : АСТ МОСКВА ; Владимир : ВКТ, 2009. - 478 с.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Матусяк Михайло Васильович,

кандидат с.-г. наук, доцент

Вінницького національного аграрного університету

Квасневський Олександр Анатолійович,

студент

Вінницького національного аграрного університету,

спеціальність «Лісове господарство»

ОЦІНКА ВПЛИВУ БІОТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА РІСТ І РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ М. ВІННИЦІ

Дія несприятливих чинників зумовлює пошкодження асиміляційного апарату, скорочення вегетації, зниження інтенсивності ростових та генеративних процесів і, загалом, до зменшення тривалості життя міських насаджень. Тому, вельми актуальним є вивчення комплексного впливу негативних урбогенних факторів на життєвість деревних порід з метою добору стійких до несприятливих умов міського середовища видів, посилення їх рекреаційних та санітарно-гігієнічних функцій [1].

У ході маршрутних обстежень зелених насаджень м. Вінниці виявлено, що найбільш поширеними збудниками грибкових захворювань (табл. 1) є представники порядку Еризифальних, родини Еризифові, рід Мікросфера, який уражує найбільшу кількість видів деревних рослин. Малопоширеним є рід Оїдіум, який практично не приносить великої шкоди деревним рослинам. На ступінь ураження і поширення паразитичних грибів впливають кліматичні умови [2].

Таблиця 1

Ураження грибковими захворюваннями зелених насаджень м. Вінниці

Рід та вид борошнисто-росяних грибів	Видова назва уражених рослин	Ознаки захворювання
Еризифові: <i>Erysiphe trifolii</i> , <i>Erysiphe catalpae</i>	<i>Caragana arborescens</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i>	Листкові пластинки покриті сірувато-білим нальотом в II половині вегетації
Мікросфера: <i>Microsphaera alphitoides</i> , <i>Microsphaera berberidis</i> , <i>Microsphaera Hedwigii</i> , <i>Microsphaera lonidra</i> ,	<i>Quercus robur</i> , <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Mahonia aquifolium</i> , <i>Berberis vulgaris</i> , <i>Caragana arborescens</i> , <i>Robinia pseudoacacia</i>	Білий борошнистий, щільний або паву-тинчастий, повстистий наліт на обох сторонах листка. Інфекція зберігається на опалих органах рослин
Сферотека: <i>Sphaerotheca pannosa</i>	<i>Acer negundo</i> , <i>Acer pseudoplatanus</i>	Наліт білий павутинчастий, повстистий, пізніше бурувато-сірий з чорними вкрапленнями на листках і стеблах
Оїдіум: <i>Oidium acer</i>	<i>Acer saccharum</i>	Білий павутинчастий чи повстистий наліт на листках і пагонах

Стовбурні гнилі викликають базидіальні гриби (трутовики), рідше – сумчасті. В уражених дерев руйнується деревина, знижується продуктивність та декоративні якості, рослини швидко старіють і відмирають. Плодові тіла збудників утворюються через 1-2 роки після зараження [2].

Однією з причин виникнення стовбурних гнилей є механічні пошкодження дерев, які найчастіше можна зустріти в місцях масового відпочинку населення (лісопарк м. Вінниці, сквери) (рис. 1). Не останню роль в інфікуванні відіграють морозобійні тріщини, місця зламаних сухих гілок, а також непрофесійне формування крон. Неприятливі ґрунтово-кліматичні умови зростання є причиною зниження життєвості деревних рослин, що призводить до ураження стовбурними гнилями. Надзвичайно сприйнятливими до захворювань є старі деревні насадження.

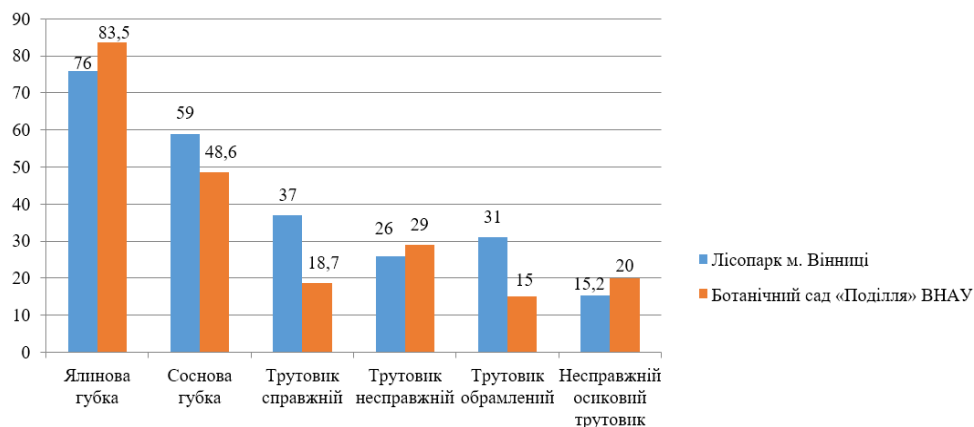

Рис. 1. Ступінь ураження стовбурними гнилями деревних рослин у %

Проведений аналіз на ураження стовбурними гнилями деревних рослин лісопарку м. Вінниці та бот саду «Поділля» ВНАУ показав, що на хвойних породах найбільш поширеними є ялинова та соснова губка, на покритонасінних – трутовик справжній, який найчастіше зустрічається на березі повислій, вільсі чорній, кленові ясенелистому. Трутовик несправжній переважно стає причиною захворювання граба звичайного, берези повислої. Значного поширення досягає несправжній осиковий трутовик. Рідше зустрічається трутовик обрамлений, який уражує березу повислу, вільху чорну.

Найбільш поширеними, серед збудників раневих гнилей, є глина звичайна (32 %) і трутовик лускатий (25 %), які уражують клен ясенелистий, дуб звичайний, ясен звичайний.

Слід відмітити, що насадження ботанічного саду «Поділля» є більш ураженими, ніж деревні рослини лісопарку м. Вінниці. Цьому, на нашу думку, сприяє вищий відсоток механічних ушкоджень деревних рослин ботсаду, оскільки він є улюбленим місцем відпочинку населення та в ньому не проводилися належні заходи оздоровлення протягом тривалого періоду [3].

Таблиця 2

**Найбільш поширені бактеріальні захворювання зелених насаджень
П'ятничанського парку, м. Вінниця**

Назва збудника бактеріальних уражень	Видова назва уражених деревних рослин	Кількість обстежених дерев	Кількість уражених дерев	% уражених дерев
<i>Erwinia horticola</i> (збудник чорного бактеріозу)	<i>Populus nigra</i>	75	44	59
<i>Pseudomonas syringae aceris</i> (збудник бактеріозу клена)	<i>Acer negundo</i>	105	51	49
<i>Hontomonas campestris</i> sp. <i>Juglandis</i> (збудник бактеріальної плямистості грецького горіха)	<i>Juglans regia</i>	120	35	29

Відомо, що збудниками багатьох інфекційних захворювань деревних рослин є бактерії та віруси, які викликають гнилі, в'янення, всихання, плямистість, які можуть стати причиною зменшення продуктивності рослин, порушення їх фізіологічних функцій і призвести до загибелі. Це все також значно впливає на зниження життєвості та декоративності деревних рослин.

До зовнішніх симптомів ураження належать: судинні захворювання у вигляді пухлин, паренхіматозні захворювання та змішані. Паренхіматозні пошкодження проявляються у вигляді гнилей і некротів. Загальна гниль розвивається переважно на коренях, при місцевій гнилі уражуються окремі ділянки рослинних тканин. Некрози проявляються у вигляді плям на різних органах рослини, частіше на листках і плодах (табл. 2).

Фітопатогенні віруси уражують значну кількість деревних рослин. Інфіковані вірусом рослини стають, як правило, його постійними носіями. Відмирання інфікованих клітин супроводжується локальною некротизацією тканин. Віруси можуть викликати різноманітні патологічні прояви у вигляді зміни забарвлення листових пластинок (пожовтіння, хлороз, мозаїка), відмирання тканин (некротизація), деформації (нарости, пухлини, куцистість, зміна форми листових пластинок та плодів).

В результаті проведених досліджень, нами виявлено ряд вірусних захворювань міських насаджень. Результатом дії несприятливих урбогенних умов на деревні рослини є їх ослаблення, і як наслідок – ураження шкідниками. Одні види є типовими жителями міст і тісно пов'язані з їх зеленими насадженнями, в яких знаходять всі умови для свого розвитку (тополева міль, кленова стрільчатка, бузкова міль, кльчастий шовкопряд, багато різновидів тлі, листоблохи, кокциди), інші – лісові види, що є нехарактерними для міста [4].

ЛІТЕРАТУРА:

- Білявський Г.О. та ін. Основи екології: Підручник. К.: Либідь, 2004. 408 с.
- Ковальчук Н.П. Фактори пошкодження деревних рослин міста Луцька. Сучасні проблеми екології. Матер. всеукраїнської конф. молодих вчених. Запоріжжя, 2005. С. 104-106.
- Кучерявий В. П. Фітомеліорація. Львів: Світ, 2003. 540 с.
- Матусяк М.В. Особливості формування стійких до рекреаційного навантаження лісопаркових насаджень м. Вінниці. Напрями досліджень в аграрній науці: стан та перспективи. Всеукраїнська науково-практична конференція. ВНАУ. м. Вінниця, 2020 р.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Веселов О.О.,

студент кафедри системотехніки,

Науковий керівник: Гребеннік І.В.,

проф. кафедри системотехніки.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПЛАНУВАННЯ РУХУ ОБ'ЄКТІВ У 2D-ПРОСТОРІ З НЕВИЗНАЧЕНИМИ ПЕРЕШКОДАМИ

Автономні роботи – це роботи, які можуть самостійно пересуватися по землі в закритих та зовнішніх умовах, виконуючи набір завдань [1]. На сьогоднішній день зростає спектр їх практичних застосувань, а також кількість комерційно доступних роботів для різних областей.

Для будь-якого мобільного робота важлива можливість навігації в оточуючому середовищі. Навігація робота означає здатність робота визначати своє власне положення у своїй системі відліку, а потім планувати шлях до певної мети. Для навігації в навколишньому середовищі роботу або будь-якого іншого мобільного пристрою потрібне представлення, тобто карта навколишнього середовища та здатність інтерпретувати це представлення.

Навігацію можна визначити як поєднання трьох задач:

- Самолокація
- Планування шляху
- Побудова та інтерпретація карти

SLAM (англ. simultaneous localization and mapping — одночасна локалізація та побудова карти) — метод, що використовується в мобільних автономних засобах для побудови карти в невідомому просторі або для оновлення карти в заздалегідь відомому просторі з одночасним контролем поточного розташування та пройденого шляху.

Насущність проблеми полягає у тому, що карти, які зазвичай використовуються для навігації мобільних роботів, в основному відображають вид простору, зафіксований у момент їх побудови, і зовсім не обов'язково, що вид простору буде тим самим у момент використання карт. При цьому складність технічного процесу визначення поточного місця розташування з одночасною побудовою точної карти обумовлена низькою точністю приладів, що беруть участь в обчисленні поточного розташування. Метод одночасної навігації та побудови карти пов'язує два незалежні процеси в безперервний цикл послідовних обчислень, при цьому результати одного процесу беруть участь у обчисленнях іншого процесу.

Завдання SLAM полягає в обчисленні оцінки розташування x_t мобільного робота та карти навколишнього середовища m_t з низки спостережень o_t над дискретним часом з кроком t . Усі перелічені величини є імовірнісними. Мета завдання полягає в тому, щоб обчислити $P(m_t, x_t | o_{1:t})$. Застосування правила Байєса є основою для послідовного оновлення розташування, враховуючи карту та функцію переходу $P(x_t | x_{t-1})$:

$$P(x_t | o_{1:t}, m_t) = \sum_{x_{t-1}} P(o_t | x_t, m_t) \sum_{x_{t-1}} P(x_t | x_{t-1}) P(x_{t-1} | m_t, o_{1:t-1}) / Z$$

Так само карта може оновлюватися послідовно:

$$P(m_t | x_t, o_{1:t}) = \sum_{x_t} \sum_{m_t} P(m_t | x_t, m_{t-1}, o_t) P(m_{t-1}, x_t | o_{1:t-1}, m_{t-1})$$

Як і в багатьох інших проблемах логічного висновку, оперуючи двома імовірнісними змінними, можна дійти локального оптимального рішення, застосовуючи ЕМ-алгоритм.

Статистичні методи, які використовуються для апроксимації наведених вище рівнянь, включають фільтри Калмана та багаточастковий фільтр. Вони забезпечують оцінку функції ймовірності для розташування робота та параметрів карти [2].

Методи приналежності до множин в основному засновані на поширенні інтервальних обмежень [3]. Вони забезпечують набір, який містить розташування робота та набір наближення карти. Коригування пакетів і, загальніше, максимальна апостеріорна оцінка, є популярною технікою для SLAM. Метод обчислює найбільш вірогідне розташування робота та карти на основі даних датчика, а не намагаються оцінити всю апостеріорну ймовірність.

Нові алгоритми SLAM залишаються активною сферою досліджень і часто керуються різними вимогами та припущеннями щодо типів карт, датчиків і моделей, як детально описано нижче. Багато систем SLAM можна розглядати як комбінації варіантів кожного з цих аспектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Wheeled Mobile Robotics / G. Klancar, A. Zdesar, S. Blazic, I. Skrjanc. 2017. 387 с.
2. A Suboptimal Algorithm for Automatic Map Building / M. Csorba. 1997. 5с.
3. A Nonlinear Set Membership Approach for the Localization and Map Building of Underwater Robots / L. Jaulin. 2009. 88 с.

УДК 006

Сахнюк Ірина Олексіївна,
завідувач відділу стандартизації та метрології,
Кириленко Лариса Віталіївна,
провідний інженер відділу стандартизації та метрології,
Битков Михайло Харитонович
провідний інженер відділу стандартизації та метрології.

Технічний центр Національної академії наук України

ЩОДО ЧИННОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 ТА ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПРОБУВАЛЬНИХ ТА КАЛІБРУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ

Національний стандарт ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій був прийнятий методом перекладу наказом ДП «УкрНДНЦ» від 23.12.2019 № 483 [1] з наданням чинності з 2021.01.01 на заміну з 2022.01.01 ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 17025:2017, IDT). Однак, чинність документа ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 була відновлена з 01.01.2022 до 01.01.2023 згідно з наказом «УкрНДНЦ» від 10.12.2021 № 494 [2].

Третє видання EN ISO/IEC 17025:2017 скасовує та замінює другу редакцію (ISO/IEC 17025:2005), яка була технічно переглянута.

Міжнародний стандарт EN ISO/IEC 17025:2017 вимагає від лабораторії планувати та здійснювати заходи щодо управління ризиками та можливостями. Управління як ризиками, так і можливостями, створює основу для підвищення результативності системи менеджменту, досягнення вдосконалених результатів і запобігання негативним наслідкам. Лабораторія несе відповідальність за те, які саме ризики та можливості потребують управління.

Наказом ДП «УкрНДНЦ» від 28.12.2017 № 494 [3] з 2018.01.01 було надано чинності національному стандарту ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 17025:2017, IDT). Цим же наказом з 2020.11.30 було скасовано чинність національного стандарту ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (ISO/IEC 17025:2005, IDT) з поправкою № 1:2015 (ISO/IEC 17025:2005/Cor 1:2006, IDT). Зазначимо що, наказом ДП «УкрНДНЦ» від 23.11.2020 № 407 [4] дію національного стандарту ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (ISO/IEC 17025:2005, IDT) з поправкою № 1:2015 (ISO/IEC 17025:2005/Cor 1:2006, IDT) було відновлено на строк з 2020.12.01 по 2021.06.01.

В усіх редакціях цих національних стандартів назва лишалася незмінною.

Подану інформацію систематизовано і наведено в таблиці.

Таблиця

Позначення НД		Умови скасування/ надання чинності	Позначення НД		Наказ ДП «УкрНДНЦ»
Чинний	Дата надання чинності		Скасований	Дата скасування	
ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 (EN ISO/IEC 7025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT)	2021.01.01	На заміну	ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 17025:2017, IDT)	2022.01.01	№ 483 від 23.12.2019
ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 17025:2017, IDT).	01.01.2022	Дію відновлено		2023.01.01	№ 494 від 10.12.2021
ДСТУ ISO/IEC 17025:2006, ДСТУ ISO/IEC 17025:2006/Поправка № 1:2015 (ISO/IEC 17025:2005/Cor 1:2006, IDT)	з 2020.12.01 по 2021.06.01	Дію відновлено			№ 407 від 23.11.2020
ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 7025:2017, IDT)	2018.01.01	На заміну	ДСТУ ISO/IEC 17025:2006, ДСТУ ISO/IEC 17025:2006/Поправка № 1:2015 (ISO/IEC 17025:2005/Cor 1:2006, IDT)	2020.11.30	№ 494 від 28.12.2017

Висновки. В Україні одночасно чинними до 2023.01.01 є національний стандарт ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT) та ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (ISO/IEC 17025:2017, IDT) Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій.

Застосування міжнародних стандартів 17025 дозволяє лабораторіям продемонструвати свою компетентність, підвищуючи впевненість у своїй роботі як на національному так і міжнародному рівні. Це також полегшує співпрацю між лабораторіями, сприяючи більш широкому прийняттю результатів оцінки відповідності між країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 ДП «УкрНДНЦ» Наказ від 23.12.2019 № 483 режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0483774-19#Text>
- 2 «УкрНДНЦ» Наказ від 10.12.2021 № 494 режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0494774-21#Text>
- 3 ДП «УкрНДНЦ» Наказ від 28.12.2017 № 494 режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0494774-17#Text>
- 4 ДП «УкрНДНЦ» Наказ від 23.11.2020 № 407 режим доступу https://zakononline.com.ua/documents/show/493589___669032

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Білогура О.М.,

студент 4 курсу філологічного факультету

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ГРАФІЧНІ ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ: ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ

Графічний роман, або графічна література представлені творами, що виникли на перетині таких видів мистецтва, як кіно, комікс і література, і поєднують у собі дві сторони – графічну та літературну (тобто вербальну, словесну). У сучасному культурному просторі тісно межують два терміни, пов'язані з досліджуваним нами феноменом, – «графічний роман» та «комікс». Для нас важливий той факт, що поняття графічного роману з'явилося пізніше поняття коміксу і зараз більш широко і нейтрально описує таку форму мистецтва, як «комікс», який споконвічно поєднував вербальну і графічну складові. Варто зазначити, що графічний роман є хіба що кроком уперед у вихідному розумінні поняття комікс, оскільки графічний роман є історією, представленою у форматі коміксу, але опублікованої як книга. Відповідно, графічний роман, як мінімум, формально відрізняється від коміксу твердим переплетенням і помітно більшим обсягом, а також наявністю складнішого та серйознішого сюжету. Таким чином, обидва наведені терміни змістовно перетинаються, але жоден з них не включає інший повністю.

Графічний роман являється «гібридним» текстом, у якому дуже специфічним чином поєднуються графічна і вербальна складові. Співвідношення цих двох найважливіших для графічного роману елементів часто неоднозначне і відрізняється в різних видах і підвидах такого роду текстів. Зважаючи на сюжетні особливості та специфіку героїв графічного роману, його автор може звертатися до дуже різних засобів вираження. Цілісність і зв'язність твору, а також його комунікативний ефект забезпечуються через поєднання та взаємодію вербальних, символічних та іконічних знакових засобів. У креолізованих текстах без графічного супроводу повноцінно передати і зрозуміти сенс вербальної складової неможливо, оскільки цілком такий текст «збирається» через різні канали і сприймається читачами завдяки єднанню двох вищеописаних компонентів.

Графічний роман також містить у собі дві сторони: графічну і вербальну; отже, графічний роман цілком відповідає визначенню креолізованого тексту. У концепції Є.Є. Анісімової взаємодія зображення і тексту спостерігається за трьома основними напрямками:

- тексти з нульовою креолізацією, в яких зображення не представлено (на нашу думку, віднесення таких текстів до креолізованих більш ніж спірно, за винятком тих випадків, коли візуальна (графічна) складова явно була еліптизована, та її існування все одно передбачається),
- тексти з частковою креолізацією, у яких невербальна складова у тій чи іншій формі допомагає розкриттю вербальної,
- тексти з повною креолізацією, у яких невербальна та вербальна складові не можуть існувати окремо.

Варто зазначити, що для графічного роману характерні саме два останні підвиди. Внаслідок того, що графічний роман є єдністю вербальної та невербальної складових, саме їхнє об'єднання дозволяє максимально повно репрезентувати загальний зміст. Фактично, графіка та текст у такому творі – невіддільні один від одного елементи.

Для розуміння сутності креалізації в графічному романі є доцільним детально проаналізувати кожен з двох складових. Невербальний компонент графічного роману містить цілий набір структурно-візуальних елементів, як-от: кадр, панель, канавка, хмаринка (булька), спідлайни, сплеш або заставка, триптих.

Вербальна складова коміксу або графічного роману виражається через текстувальні елементи, що також мають різне функціональне навантаження, довжину та розташування в структурі графічного роману. Крім назви твору та списку дійових осіб вербальний компонент включає репліки героїв, поміщені в бульбашки, і слова автора, що розташовуються у верхньому лівому або нижньому правому куті. Словесний текст пов'язаний з графікою, яка значною мірою визначає його розташування, довжину висловлювань, їх кількість в одному кадрі, а також послідовність самих малюнків. Крім графіки та тексту, у комиксах і графічних романах присутній не менш важливий з погляду наочності елемент – параграфіка, яка репрезентується не тільки через шрифт тексту, але й через золоте або червоне тло бульбашок,

використання великих літер у різних поєднаннях. Параграфіка є найважливішим засобом семіотичної репрезентації емоційних та смислових відтінків висловлювання; параграфічні прийоми можуть акцентувати смислові та емоційні нюанси як на рівні окремих висловлювань або груп висловлювань, так і формувати у читача графічного роману загальне тло сприйняття змісту, що надходить.

Слід ще раз підкреслити значну взаємозалежність вербальної та невербальної складових у змістовній структурі графічного роману: ці два компоненти, як правило, перебувають у нерозривній єдності та доповнюють один одного. Вербальна складова через експліцитність уявлення сенсу здатна розшифрувати невербальні компоненти, які, своєю чергою, поживляють графічний роман, надаючи йому експресії, що відповідає за загальну естетичну функцію тексту. Невербальна складова іноді може витіснити вербальний компонент через його надмірність.

Вербальний компонент найчастіше розшифровує невербальну складову графічного роману через особливий вид лексики – ономатопію (звуконаслідування), яка доповнює графічно виконане зображення звуковою стороною. Прийом звуконаслідування є одним із значущих прийомів, які входять у вербальний компонент з огляду на те, що ономатопама властиво в короткій та компактній формі передавати значний обсяг інформації. Саме з цієї причини ономатопея така частотна в графічних романах, демонструючи яскраву взаємодію вербальної та невербальної складових текстів даного жанру.

Таким чином, вербальна та невербальна складові графічного роману, поєднуючись, формують креолізований текст. При цьому креолізація є невід'ємною характеристикою цього жанру, і саме завдяки даній семіотичній особливості у реципієнта графічного роману може бути сформований закінчений і логічно несуперечливий образ, що піддається інтерпретації та передачі мовою, що перекладає.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова, Е.Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов). М.: Academia, 2003. 122 с., с. 15.
2. Колесник О.С. Поетика графічного роману: синтез мистецтва та транспозиція [Електронний ресурс] / О.С. Колесник // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2013. – Вип. 31. – С. 301–306. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2013_31_43
3. Космацька Н.В. Мова сучасного коміксу як явища масової культури [Електронний ресурс] / Н. В. Космацька. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_4_5
4. Філоненко Б. Робити комікси з національними героями зараз на часі [Електронний ресурс] / Борис Філоненко. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/book-art/boris-filonenko-robity-komiksi-z-nacionalnimi-geroyami-zaraz-na-chasi>
5. Широкова Н. Графический роман и комикс: найдите отличия [Электронный ресурс]. URL: <https://blog.mann-ivanov-ferber.ru/>

Бойко М.І.,

*викладач кафедри української мови
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОТУЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО ОПИТУВАННЯ)

Зростання кількості соціолінгвістичних розвідок у європейських країнах пов'язано передусім із посиленням уваги до аналізу мовної ситуації, яка панує у визначеній державі. Очевидно, провідне завдання вітчизняних соціолінгвістів полягає в ретельному вивченні деформацій, яких пізнало мовне середовище України до й після проголошення незалежності. Зауважимо, що різні області країни вимагають неоднакових стратегій і тактик під час розроблення, впровадження мовно-культурної політики. Усупереч офіційній статистиці, що засвідчує абсолютне переважання закладів освіти з

українською мовою навчання, дійсне мовне середовище в сприйнятті мовців здебільшого є двомовним. Виняткової уваги потребує дослідження мовної поведінки молоді, специфіки існування обох мов у молодіжному середовищі, оскільки молодь визначає мовну ситуацію в майбутньому. Зміни в мовній поведінці молодого покоління засвідчують і соціологи [3].

Отримані дані доцільні під час розроблення шляхів розширення сфер уживання української мови серед населення, оскільки міжнародні та вітчизняні дослідження доводять, що саме функціонування державної мови в освітньому просторі є ключовим чинником для зростання її комунікативної потужності [1].

На думку Л. Масенко, більшість мешканців України вважає українську мову цінністю, а також відчуває обов'язок оволодіти нею. Однак нині не є поширеною практика, коли представників соціуму залучають до обговорення змісту мовно-літературної освіти [3].

Респондентами дослідження стали студенти I–IV курсів, викладачі Донбаського державного педагогічного університету – 116 осіб, Маріупольського державного університету – 155 осіб, Горлівського інституту іноземних мов – 178 осіб, Донецького національного технічного університету – 127 осіб. Загальна кількість анкет – 576.

Результати дослідження доводять, що сучасні студенти відчують потребу спілкуватися українською мовою та популяризувати українську мову в Україні і світі, оскільки 97% респондентів підтримали цю ідею.

Анкета також містила запитання: «Навіщо сучасному поколінню популяризувати українську мову в Україні і світі?» Переважна кількість студентів зазначила, що саме в мові відображена культура, історія, традиції нашого народу (відповідь обрали 54% від загальної кількості респондентів).

Зауважимо, що третина студентів вважає, що українська мова є ознакою освіченості (відповідь обрали 33% від загальної кількості респондентів). Цікаві пропозиції щодо популяризації української мови, які перегукуються зі Стратегією популяризації української мови до 2030 року, простежуємо у відповідях студентів Донбаського державного педагогічного університету, Маріупольського державного університету, Горлівського інституту іноземних мов і Донецького національного технічного університету. Сучасне покоління вважає, що вдосконалення культурного простору сприятиме підвищенню зацікавленості в українській мові й культурі.

На думку студентів, варто також підкреслювати унікальність української мови. Крім того, респонденти акцентують увагу на необхідності вдосконалення мови освітнього простору. Вони впевнені, що викладачі, державні службовці мають спілкуватися літературною українською мовою.

Наша увага сфокусована саме на Донеччині, позаяк проблема українсько-російської двомовності для цієї частини України є актуальною й сьогодні, що спричинено певними історичними особливостями заселення цього краю та, на жаль, пересічними носіями мови почасти взагалі не сприймається як проблема. Під час аналізу українсько-російської двомовності на Донеччині необхідно брати до уваги й історичні закономірності розселення цього регіону [2].

На нашу думку, функція мови в житті соціуму й поодиноких угруповань, активний вплив суспільних і стратифікаційних аспектів на зміни в мові, політичний стан у країні – це той діапазон мовної політики держави й соціуму, що позначається на мовній поведінці громадянських одиниць, окремої особи, сім'ї, громади, етнічної спільноти тощо. Державна мовна політика щодо впровадження низки законів і постанов вплинула на позитивну динаміку в мовній ситуації загалом, що спричинило збільшення українськомовного населення.

Безумовно, двомовність у всіх соціальних сферах, зокрема й в освіті, ще й сьогодні має досить сильні позиції, але переважно серед населення, вік якого сягає більше ніж сорок років, тобто тих, чия суспільна свідомість формувалася в період масового зросійщення [1]. На противагу цьому ми можемо протиставити молоде покоління (у тому числі студентство), яке прагне популяризувати українську мову, чітко визначає причини, що спонукають підвищувати престиж державної мови, пропонує шляхи вирішення окресленої проблеми. Уважаємо, що в ситуаціях конкуренції двох мов на території однієї держави перемогу здобуває та мова, яка має більшу комунікативну потужність. Домінування російської мови в урбаністичних середовищах України легко здолати шляхом насичення медійного простору українською мовою.

Водночас лише за участі закладів середньої та вищої освіти можна зміцнити позиції української мови як єдиної. Отже, влада має регулярно досліджувати мовну ситуацію особливо в регіонах із домінуючою російською мовою та сприяти поширенню української мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данилевська О. Українська мова в українській школі на початку XXI століття: соціолінгвістичні нариси. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 364 с.
2. Загнітко А. Мовна ситуація. Соціолінгвістичний портрет: структурно- і функціонально-типологічні вияви. Лінгвістичні студії : збірник наукових праць . 2012. Вип. 25. С. 180–188.
3. Массенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 243 с.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Нікітенко Л.О.,

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУБ'ЄКТІВ ДЕМОКРАТІЇ

У сучасному розумінні демократія розглядається не як влада народу, а як участь громадян та їхніх об'єднань у здійсненні влади. Форми цієї участі можуть бути різними (членство в партії, участь у виборах, референдумах, зверненні тощо). Питання про суб'єктів демократії у вітчизняній науковій літературі є малодослідженим. Тому метою даного дослідження є з'ясування кола суб'єктів демократії та їхньої особливості.

Для того, щоб визначити кого саме слід відносити до суб'єктів демократії, доцільно з'ясувати, що взагалі представляє собою суб'єкт права. Так, під суб'єктом права в юридичній науці прийнято розуміти особу, організацію чи специфічні соціальні утворення (наприклад, державу), за якими право вбачає здатність бути носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [1, с. 28]. Виходячи з цього визначення, суб'єктом демократії визнається особа, організація чи специфічні соціальні утворення (наприклад, держава), які на основі своєї правосуб'єктності мають здатність виражатись за допомогою вольового акту шляхом безпосереднього владного виявлення при здійсненні публічної влади.

До переліку суб'єктів демократії відноситься:

- Український народ, що виступає носієм влади на двох рівнях (багатонаціональний народ України; населення адміністративно-територіальних одиниць). Український народ є особливим публічно-правовим суб'єктом, правосуб'єктність якого не може бути підмінена правосуб'єктністю окремих громадян, оскільки суверенітет через неподільність відноситься до народу як до єдиного персоналізованого цілого;

- окремі індивіди (громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства);
- громадські об'єднання;
- держава, зокрема державні органи.

Цей перелік умовно можна поділити на дві складові: громадянське суспільство та держава, де громадянське суспільство – це все те в суспільстві, що не є державним. Головними суб'єктами такого суспільства є громадяни зі своїми громадянськими правами та громадські (неполітичні й недержавні) організації-асоціації, об'єднання, рухи, громадські інститути [2, с. 221]. Отже, громадянське суспільство виступає сукупністю суб'єктів, які не входять до структури держави і вступають у різноманітні суспільні відносини, в тому числі і з державою, але існують як відносно незалежні суб'єкти для задоволення власних потреб та інтересів.

Разом громадянське суспільство та держава мають значний потенціал впливу на стан демократії. Громадянське суспільство та його інститути спроможні позитивно впливати як на загальний розвиток суспільства, так і на функціонування демократичної держави. У свою чергу, запорука успішного

функціонування демократії лежить, насамперед, у характері держави, її здатності бути одночасно сильною та «наближеною» до громадянського суспільства в цілому та громадян, зокрема. Такий стан держави передбачає чуйність до потреб громадянського суспільства, пошук шляхів опосередкування конфліктів та надання збалансованого доступу громадянськості до участі у формуванні державної політики.

Впровадження подібної моделі зв'язаності громадянського суспільства та держави в Україні, яка перебуває на шляху демократизації, значно ускладнено додатковими умовами розвитку демократії. Мова йде про неготовність політичної еліти до відкритого діалогу з суспільством або імітаційний характер такого діалогу. У той же час, має місце нерозвиненість громадянського суспільства, перебування його інститутів під впливом патерналістських очікувань від держави, відсутність належних комунікаційних зв'язків між громадянами та громадськими об'єднаннями [3, с. 123].

Таким чином, говорячи про суб'єктний склад демократії, первинним її суб'єктом слід визнавати людину (громадянина, іноземця та особу без громадянства). А вторинними є колективні суб'єкти – народ загалом, громадські об'єднання та держава в особі державних органів. Умовно всіх суб'єктів демократії можна поділити на дві групи – громадянське суспільство та держава. Питання взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні є вкрай актуальним і потребує окремого дослідження. Особливість суб'єктів демократії полягає у тому, що в аналізі їхнього правового статусу акцент слід робити не так на обов'язки і суб'єктивні юридичні права, як на права, що реалізуються у політичній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс. Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
2. Гурицька М. С. Громадянське суспільство: теорія і практика. Вісник Сев. ДТУ. Вип. 91. Політологія. Зб. наук. праць. Севастополь: Вид-во Сев. НТУ, 2008 р. С. 219-222.
3. Андрійчук Т. Громадянське суспільство і держава як суб'єкти демократичного процесу. Політичний менеджмент. 2013. №59. С.116-125. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/andriichuk_gromadianske.pdf

Шлянчак А.В.,

курсантка навчальної групи ДР-143

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У ФОРМУВАННІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Тактико-спеціальна підготовка співробітників та підрозділів органів внутрішніх справ територіального органу МВС України відіграє надзвичайно важливе значення для вирішення оперативно-службових та службово-бойових завдань як у повсякденній діяльності, так і в надзвичайних обставинах. Володіння спеціальною тактикою вирішення специфічних завдань є необхідною умовою професіоналізму працівників поліції.

Тактико-спеціальна підготовка найбільш повно забезпечує комплексне навчання співробітників ОВС умілим та злагодженим діям при виконанні оперативно-службових завдань в умовах, максимально наближених до дійсності, коли формується висока професійна майстерність, морально-психологічна стійкість, фізичне загартування та витривалість. Високий тактичний вишкіл співробітників ОВС досягається систематичним та інтенсивним навчанням. Підвищені вимоги до тактичної підготовки змушують постійно вдосконалювати існуючі та шукати нові форми, методи та засоби навчання. Безсумнівно, що вдосконалювати тактико-спеціальний вишкіл можна лише на практичних заняттях та комплексних навчаннях.

Виділимо основні шляхи підвищення рівня тактико-спеціальної підготовки працівників ОВС: вдосконалення професійної та методичної майстерності командирів підрозділів, керівників занять;

покращення змісту, організації та методики проведення занять та навчання; поширення передового досвіду та інші. Однією з головних цілей тактико-спеціальної підготовки співробітників ОВС є формування високих морально-психологічних, фізичних, професійних якостей фахівців та підвищення рівня їх службово-бойової майстерності, здатності виконувати будь-яке завдання в екстремальних умовах.

Особливістю тактико-спеціальної підготовки в територіальних органах МВС України є навчання та виховання майбутніх співробітників поліції у безпосередній службовій діяльності за місцем служби, коли розвиваються практичні вміння, досвід сталої та відповідальної поведінки, у тому числі в умовах, пов'язаних із можливим застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї [1, с.254].

У процесі тактико-спеціальної підготовки співробітників ОВС формується професійна самосвідомість, почуття відповідальності за свої дії, прагнення до постійного самовдосконалення професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах органів внутрішніх справ.

Найважливіше значення має визначення принципів організації та функціонування системи тактико-спеціальної підготовки співробітників ОВС, головним завданням якої є постійне приведення рівня їх кваліфікації у відповідність до умов службової діяльності, що змінюються, формування високого професіоналізму у вирішенні оперативно-службових завдань.

Протягом служби у співробітників ОВС розвивається та формується професійна спрямованість особистості, тобто прагнення застосувати свої знання, досвід, здібності у сфері обраної професії. Адже професійна спрямованість особистості виражається через позитивне ставлення до професії, схильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку, задовольняти матеріальні та духовні потреби. Професійна спрямованість передбачає розуміння та внутрішнє сприйняття цілей та завдань професійної діяльності.

Позитивні зміни у змісті професійної спрямованості виявляються в тому, що міцніють мотиви, пов'язані з професією, з'являється прагнення добре виконувати свої службові обов'язки, бажання показати себе кваліфікованим спеціалістом та досягти успіху у роботі, посилюється почуття відповідальності. На заняттях з тактико-спеціальної підготовки моделюються різні ситуації, які можуть виникати у професійній діяльності працівників поліції; відпрацьовуються питання службово-бойового застосування підрозділів органів внутрішніх справ за різних умов оперативної обстановки. Також майбутні фахівці набувають навичок збору, систематизації та узагальнення різномірної інформації, необхідної для прийняття рішень. Слід відзначити, що під час зазначених занять виробляються навички роботи у складі груп (нарядів), удосконалюється польовий вишкіл та навички володіння зброєю. Вищою формою процесу формування професійної спрямованості співробітників поліції в ході вивчення тактико-спеціальної підготовки є тактико-спеціальні навчання, на яких не тільки закріплюються знання та навички, а й загартовується воля, формуються організаторські та творчі здібності, виробляється витривалість, зміцнюється емоційно-вольова стійкість. Сучасна система підготовки фахівців органів внутрішніх справ вимагає гармонійного поєднання можливостей вирішення завдань навчання професійної діяльності у процесі тактико-спеціальної підготовки та розвитку особистості професіонала, здатного до самореалізації в практичній діяльності.

Тактико-спеціальна підготовка курсантів освітніх установ вищої професійної освіти МВС здійснюється за допомогою комплексного вивчення спеціальних навчальних дисциплін, таких як: вогнева підготовка, фізична підготовка, основи особистої безпеки та тактико-спеціальна підготовка. Ці навчальні дисципліни характеризуються чітко вираженою практичною спрямованістю, розвивають у курсантів навички оцінки оперативної обстановки та професійних ситуацій, прийняття рішення, визначення індивідуальних та колективних способів дій в особливих умовах та надзвичайних обставинах, забезпечення особистої безпеки під час виконання бойових завдань в екстремальних умовах службової діяльності.

Основними складовими підготовленості є: тактико-спеціальні знання, вміння та навички співробітника поліції, а також особисті якості фахівця. Готовність має складну динамічну структуру між компонентами якої існують функціональні залежності. Настроєність виконання майбутніх завдань, впевненість у собі, здатність виконувати завдання у важких, динамічних умовах оперативної обстановки, високий рівень саморегуляції – основні елементи готовності випускників до виконання службових обов'язків у територіальних органах МВС. Надійність є здатністю стабільного виконання випускниками управлінських, організаційних, контролюючих та інших функцій з участю в тактико-спеціальних заходах службової діяльності органів внутрішніх справ. З урахуванням безупинно зростаючих вимог суспільства до професійних якостей співробітників ОВС, основною умовою вдосконалення тактико-спеціальної підготовки курсантів вузів МВС є необхідність формування професійної спрямованості та розвитку пізнавального їх інтересу [2, с.93].

Навчальна дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» формує професійну спрямованість, визначає здатність випускника освітньої установи вищої професійної освіти МВС виконувати завдання відповідно до посадових обов'язків та включає три компоненти: підготовленість, готовність та надійність. Підготовленість - це необхідний та достатній рівень професійно-значущих якостей випускника, що гарантує успішне виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань в екстремальних умовах діяльності органів внутрішніх справ.

Процес формування професійної спрямованості необхідно розпочинати на першому курсі, використовувати дидактичну методику програмованого навчання та виховну технологію сугестії, тобто навіювання за допомогою часткового неусвідомлюваного, спрямованого сигналу. Формування пізнавального інтересу у курсантів зумовлює необхідність органічної єдності навчання, виховання, професійного та особистісного розвитку. Сучасні педагогічні технології відіграють важливу роль у формуванні широкого діапазону професійно-пізнавального інтересу курсантів у процесі тактико-спеціальної підготовки[3. с.142].

Таким чином, у процесі тактико-спеціальної підготовки в територіальних органах та в освітніх установах вищої професійної освіти МВС України необхідно виробляти у співробітників поліції індивідуальні та колективні навички та вміння тактичних способів дій при виконанні службових завдань, розвивати професійне тактичне мислення, здатність самостійно приймати організаційно-управлінські рішення. Тактико-спеціальна підготовка співробітників формує їх професійну спрямованість і готовність оперативно виконувати завдання службової діяльності у звичайних та екстремальних умовах динамічної оперативної обстановки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Береза Ю. М. Роль тактичної підготовки у професійній діяльності поліцейських підрозділів особливого призначення / Ю. М. Береза //Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2016. №4. С. 250-259.
2. Бондаренко Я. Г. Формування психологічної готовності працівників ОВС до дій в екстремальних умовах / Я. Г. Бондаренко, М. О. Котелюх, О. В. Петленко // Право і безпека. – 2015. №1. С. 91-96.
3. Ведерніков В. А. Актуальні проблеми та інноваційні підходи до вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки співробітників правоохоронних органів / В. А.Ведерніков //Наукові конференції Харківської державної академії фізичної культури. – 2015. С. 140-143.